

מערכות

קל"ז

אליד תשנ"א - מאי 1961

ספרים חדשים

בהוצאת „מערכות“

תשע נשמות
מפקד-להק אלון דיר

אורד וינגיט
כריסטופר סייקס

אורודינמיקה
ד"ר דוד אביר

ורבעונים:

מערכות חימוש

מערכות שריון

מערכות

תוכן הענינים

2	מי ומה בחוברת?
3	סביבנו ובתוכנו
7	13 שנות חיות
10	מהגנת ירושלים לכיבוש רמאללה חלק ב'
18	"הרים"
	מלחמה מוגבלת — כיצד?
19	"מקובלת" או גרעינית?
30	דרכי הדרכה חדשים
	הם ראו — הם קראו — הם אומרים...
33	תגובות מפקדים
36	קלע ופגע
38	ממצפה מה"ד תפקיד אימוני יחידות — מהו
39	ההתקוממות באלג'יריה, אפריל 1961
42	תצפית על הזירה
44	אווירית-מלחמה
45	דף הכריזמוס
	הכלים השתפרו, הטקטיקה השתנתה,
46	התקן — נשאר
48	כלי-קרב
	נשק-הכיתה החדש תלול-המסלול
49	במת מערכות
50	קורס קצינים — מה ערכו
	עוד על ביות טילי "סאדיונדר"
52	חידושי נשק ומכניקה
53	תחרות רשימות מס' 2/1961 בנושא הת"ם
55	ע"ש סג"מ בן-ציון לבנון ז"ל
	צעדת ארבעת הימים
	מה בצמאות?

עריכה גרפית: גילה • דב

מערכות

בית-ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי
סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
"מערכות": קצין-העריכה רביסרן משה ברימר
"צקלון": קצין-העריכה שרגא גפני
"מערכות-ים": קצין-העריכה רביסרן אריה בן-ציון
"מערכות-חימוש": קצין-העריכה רביסרן יעקב לצרוס
"מערכות-שריון": קצין-העריכה רביסרן שאול ביבר
מזכירת המערכת: מרים נתנאל

המערכת והמנהלה: הקרית — ת"א, רחוב ג' מס. 1

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

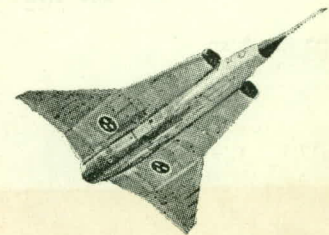
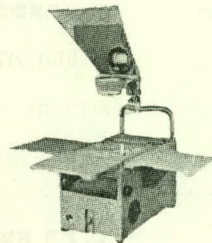
כיצד נלמד מעברה הצבאי של ארצנו את החשוב והמועיל לנו? מהאבקיות הקדם של עמנו נכיר מופתי גבורה ועמידה על הנפש, ונקח לקח בענין תבונה מדינית וליכוד לאומי; נהרהר במעמדה הגיאוגרפי-אסטרטגי של הארץ; ואף נתרשם מטכסיס-גרייליה-ופשיטה שנונים ונועזים. תוך-כדי אלה — יהפוך ל"חי" ומציאותי יותר בשבילנו הקרקע של ארצנו — מהבחינות הטבעיות והטקטיות כאחד. אך כיצד נמחיש קרקע זה לגבידידנו — באותה תשובת מסוימת "טופוגרפיה-טקטיקה" שבכל דור מותנית משמעותה המציאותית בכלי-הזין ואורח-החיים המיוחדים לאותו דור? לכך אין לנו אלא שני מקורות אפשריים: האחד, מלחמותיו של צה"ל — על קרבנות היתרה אלינו — אך גם על מסגרתן המצומצמת-יחסית; והאחר, מסע-צבא-אלנבי הבריטי — אשר האמת ניתנה להאמר כי חוץ משימוש באלחוט-נייד ובנשק-אבטומטי קל (וכמובן — הגברת המינוע), הדגימו ברוב השטחים רמת חימוש גבוהה-יותר של גייסות-קרקע מזו של הצבא-המתהווה דל-האמצעים שלנו ב-1948, ואף של יריביו. על כן כה רב הלך — ובראש-וראשונה בצירוף-המשולש קרקע-חימוש-אדם (שכינויו — "טקטיקה") — אשר, למשל, מסע-התחורף 18-1917 בהרי צפון-יהודה עשוי להעניק לא רק לקצינ-מטה-מתכנן אלא, בראש וראשונה, למפקד הגדוד, הפלוגה, המחלקה (עמ. 10).

בשנות-החמישים שלטה במחשבה הכמחוננית האמריקנית תפיסתו של דאלס בענין "תגמול גרעיני מוחץ". משנוצר בענין זה "מאן-אימה" בין ארה"ב לברית-המ, ניסחו הוגים וסופרים את התפיסה של "מלחמה גרעינית מוגבלת". הבולט שבמבססיה היה פרופ. הנרי קיסינג'ר, אשר הציגה בספרו הנודע "כלי-נשק גרעיניים ומדיניות-החץ". עתה מעביר הוא עצמו תפיסה זו תחת שבת ביקורתו — כנראה, במקביל לתמורה רבת-משמעות כקו בו נוקטת ממשלת ארה"ב. מגמתם של שינויים כבדי-משקל אלה בהערכות ובעמדות מעשיות נשקפת ממאמרו הנרחב של פרופ. קיסינג'ר שבחוברת זו (עמ. 19).

לאחר הפסקה ממושכת למדי מתחדש כגליון זה של "מערכות" המדור "אווירית-מלחמה". הנושא המוצג בו הפעם הוא בעל-ענין מיוחד למדינות לא-גדולות, שחסרות תעשית-אוויר מפותחת, שמטפחת דגמי-מטוסים חדשים. בעית בחירת כלי-הטיס המתאים מבין המוצרים הזרים היא לגביהן שאלה נכבדה מאוד. ה"מיראז' III — או ה"דראקן B-35 — זו היא, כנראה, הברירה שניצבה לפני זמן לא-רוב בפי שביצריה שזקוקה למטוס "דור-כליתי" (מטוס-ירות — ומטוס-סער, לשם התקפות על מטוסי-קרקע), שיגלם את ה"מלה האחרונה" של קדמה אווירית-טכנית וחימושית. קיצורה של סקירה תמציתית זו (בעמ. 44) אינו גורע כלום מהענין שנודע לה.

כשנחזיק להציג נושא חדש — טוב, "להתישב" עליו עד כדי מוציוני. כך הובלט ענין עור-האיוון האודיו-וויזואליים (כשמבין אלה מודגש במיוחד הסרטון) במעגל סקירות ורשימות שבחוברות קל"ג וקל"ה. חוברת קל"ו סוגרת את המעגל. הפעם סוקר אל"מ רם רון (עמ. 30) את מכלול מכשירי-העזר מבחינת אופיו הטכני של כל-אחד מהם ושימושו בהדרכה. לעומת-זאת, רשימותיהם של רס"נ מ. יעקובוביץ, רס"נ א. מאירון ורס"נ מ. גויבך (עמ. 33) ממשיות — ומפתחות לצדדים שונים — את הביטוי על אופן השימוש באחדים מהאמצעים החדשים, ועל גבול אפשרויותיו. עתה, עם סיום בירור זה, יש צורך בתקופה של התעסקות שקטה בניצול (וממילא — בניסוי) האפשרויות הנפתחות. ולעת-מצוא — יבוא גם המועד לטיכום הניסויים והנסיגות.

בזמן האחרון הולך ומתרחב מעגל "בני-מערכות" החלויים. המצטרף האחרון למעגל זה הוא הבטאון החד-שישן "מערכות-שריון" — אשר הנו חדש בשמו, תבניתו והרכבו, אך שרשים לו הן ב"בטאון-שריון", שהיה מופיע מזמן-לזמן, והן בפרסומים הפנימיים שהיו מיועדים לשכבת-המפקדים בגייסות-השריון. הרבעון, בצורתו החדשה, מכון גם למזיגה הולמת, במסגרת אחת, של שני היסודות הנ"ל — וגם להרחבת היריעה ולשכלול התוכן. מגמתו: לשקף את חיי הכוחות-המשוריינים של צה"ל לסייע לשיפור יכולתם — להציג את בעיותיה ודרכיה של לוחמת-שריון בזמננו. ככל שיעליח באלה — יתרום תרומה חיונית לטיפוח "אגרופו" של צה"ל.

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

סביבנו ובתוכנו

לדמות האויב

טעות חמורה ביותר עלולים אנו לטעות אם נתעלם מהנעשה בארצות ערב הסובבות אותנו; אם נקבל כמוסכמות את היותן קופאות על שמריהן; אם נהיה סבורים שנצחונותינו במלחמת העצמאות ובמערכת סיני מבטיחים ממילא אף את נצחוננו בעתיד.

על כן ננסה לבחון כאן מהם היום פני הזירה בה אנו חיים.

משטר ההפיכה המצרי

בשנות ה-50 של המאה העשרים היינו עדים לשורה של הפיכות בזירת המזרח התיכון. שורת הפיכות זו אינה ענין בפני עצמו, נפרד ותלוש מסביבותיו, אלא המשך להתפתחות של פעולות התנועה הלאומית-לאומנית הערבית בסוף המאה ה-19, שנשאה אז אופי של לאומנות-ליברלית. בראשיתה חרתה התנועה על דגלה רעיונות סוציאליים; בימי מלחמת העולם השנייה היתה בעלת אופי פאשיסטי; ובשנות ה-50 של המאה ה-20 לבשה את דמותה של תנועת הפיכה. בתקופה זו היינו עדים לשורת הפיכות צבאיות בארצות-ערב: הפיכה אחר הפיכה בסוריה, הפיכות שלא עלו יפה; ההפיכה הצבאית בעיראק שהיתה בתיקיימא, כנראה, אס-כי עתידה עדיין אינו ברור; הפיכת הכת הצבאית במצרים, שהעלתה את המשטר הנוכחי בארץ-הנילוס. שלושה דברים מאפשרים קיומו של משטר זה במצרים ובסוריה.

ראשית: המשטר הוא טוטליטארי; משטר שאינו סובל כל תנועה אחרת במחיצתו ושוקד על חיסולה. על-כן אין היום במצרים כל כוח אחר שיכול לתקוף את תנועת ההפיכה הנוכחית — בין בצורה פרלמנטרית, בין בכוח הנשק. המשטר מנצל את כל אמצעי ההסברה המצויים כדי לשלוט על רוחו של האדם, ואת כל האמצעים החולשים על צרכיו החומריים של האדם.

שנית: המשטר הוא משטר צבאי מנוהל על ידי הכת הצבאית, המחזיקה בשלטון מאז חוללה את ההפיכה ועד היום. הוא מבוסס על הכוח הצבאי; וככל משטר צבאי, הריהו עושה הכל לביטוסו של אותו הכוח עליו הוא נשען. קיימת אצל נאצר גם אידיאולוגיה, לפיה הוא בונה את הכוח הצבאי. גם ישראל זכתה לכך שנאצר יקדיש לה מנת אידיאולוגיה והיא משמשת בידו ניומק כבד-משקל שעה שהוא טוען לצורך של מצרים בכוח צבאי אדיר. תהליך גידולו של הכוח הצבאי — המכוון נגד ישראל — הוא איכותי בעיקרו, בטיב הנשק ובמפעליו, אבל גם כמותי.

מתוך דברים בכנס מפקדים.

שלישית: המשטר דואג לפתרון הצבאי, אך גם לפיתוח הכלכלי. למצרים תכנית-חומש כלכלית ולה תקציב של כמיליארד וחצי לירות שטרלינג, מעל לתקציבים השוטפים. אולם, יותר מעצם עובדת ההשקעה מעניינות **מטרות ההשקעה**. מצרים היא מדינה נחשלת במלוא מובנה הכלכלי של המלה. כמדינה נחשלת מוגדרת מדינה שההכנסה שלה לנפש נמוכה מ-200 דולר לשנה. היום ההכנסה הממוצעת לנפש במצרים היא בערך 47 לירות מצריות (כ-120 דולר). תכנית הפיתוח הכלכלית תעלה את ההכנסה הלאומית בלירות ספורות בלבד כך שגם לאחר הגשמתה המוצלחת תישאר מצרים מדינה נחשלת, לא ל-5 שנים, אלא לתקופה ארוכה יותר. כי תקציב הפיתוח המצרי מיועד ליעדים אסטרטגיים: לבנית דרכים ולטלילת דרכים שאין בהן צורך כלכלי, להקמת תעשית נשק נרחבת, לתעשייה אוירית, לתעשית פלדה כבדה, ועוד. מכאן שעבד אנ-נאצר, כשהוא משווה לנגד עיניו פיתוח כלכלי, אינו רואה את 22 מיליון הפלחים הרעבים לחם, אלא רואה לפניו את מכלול הבעיות שאפשר לכנותן „הפרסטיז'ה הלאומית“, קרי: ישראל.

דברים אלה חשוב להדגיש דוקא היום, משום תחושת תושבי המדינה, שאם אין יורים הלילה על הגבול משמע שאין הסכנה צפויה. ואילו למעשה, עוד לא היתה תקופה שבה עסקו קע"ם והמחנה הערבי כולו בשקידה כה רבה בבנית כוח, כדי שיהיו מסוגלים בסופו של ענין להשמיד את ישראל.

לרעיון זה של השמדת ישראל ניתן לאחרונה ביטוי בוטה באיגרתו של נאצר למלך חוסיין. רק לפני שבועות ספורים פורסמה איגרת זו, בה מסביר נאצר לחוסיין את בעיות היסוד של העולם הערבי. הוא מדגיש בה שלוש נקודות:

א. המטרה העליונה של העם הערבי צריכה להיות השמדת מדינת ישראל;

ב. כדי להגיע לאפשרות השמדתה של ישראל הכרח שהמחנה הערבי יתאחד;

ג. יש להבטיח שכל המדינות האימפריאליסטיות תיזרקנה מהאזור.

מכאן שאוירת השאננות שאפפה את ציבורנו כלל וכלל אינה

במקומה. לא קל הוא להמחיש זאת שעה שבגבולות שמסביבנו שורר שקט.

האיחוד הערבי

עובדה ידועה היא כי יש כמיהה לאיחוד בתוך העולם הערבי. צביונה של כמיהה זו התגלה בהקמת הקהילה הערבית המאוחדת. אז קמו שותפים לתהליך הפרוקט"מי בתימן, בסודאן ובנסיכויות ערביות שונות. כיום הסיכוי לאחדות ערבית נוסח קע"ם — כלומר, אינטגרציה מקיפה של העולם הערבי — נראה מפוקפק למדי. לתהליך של אינטגרציה כזו אין ניכרים סימנים לא במדינות שבדרום — סודאן, תימן, הנסיכויות הערביות וכו' — בכללן — ולא בעיראק, אשר שליטה, קאסס, מדבר על אחדות-שליחים בין המדינות הערביות ולא על מדינה ערבית אחת.

אולם פני הדברים אחרים בלבנון ובירדן. כמחצית אוכלוסיית לבנון הם מוסלמים, הרוצים באיזה שהוא איחוד עם העולם הקע"מי. החצי השני, הנוצרים המרוניטים, מתנגדים לכך. כל זמן שהשלטון במדינה זו יציב והוא מתנגד לתהליך של איחוד, לא יהיה איחוד. אבל ברגע שהשלטון יתחיל להתערער, מתעורר חשש לתהליך של אינטגרציה. היינו עדים לתופעה מעין זו לפני שנים מספר, ואין כל ערובה לכך שזו לא תשנה, ביום מן הימים.

הגורם המייצב היום את השלטון בירדן ומבטיח את הסטטוס-קוו שם הוא המלך, הנשען על הצבא. כפי שאנו קוראים בעיתונים ישנם היום בירדן סכסוכים פנימיים העלולים להחליש במידה מסוימת את שלטונו של חוסיין, מאחר

שסכסוכים אלה מוריס על פירוד בין חוסיין ובין תומכיו. מכל-מקום, אם יחוסל חוסיין והסטטוס-קוו ישונה — נמצא עצמנו עם שלטון פרוקט"מי בממלכה הירדנית.

הניטראליזם המצרי

הגדרתו של נאצר לניטראליזם היא: — חופש היוזמה והתמרון במאבק הבין-גושי. ואכן, אנו עדים לכך שהגורם המערבי באזורנו נחלש במידה רבה ביותר. נאצר טוען שלא הוא הכניס את הגורם המזרחי לזירה. ולעומת טענה זו יודעים כולנו שהדוקטרינה של צבא קע"ם היא דוקטרינה סובייטית; שציוד הכוחות המזוינים של קע"ם הוא ציוד סובייטי; שהמפעלים המרכזיים בממלכה הקע"מית מוקמים על-ידי הסובייטים. זהו השינוי שחל באזורנו.

*

ולבסוף הערה קצרה על המחנה הערבי. אני סבור כי הערבים רואים בישראל מדינה תוקפנית המהווה חץ גיאו-פוליטי לכל אפשרות של איחוד ערבי. מאיגרתו של נאצר לחוסיין ניכר כי כזאת ראייתם וכי גאותם נפגעה מהצלחתה של ה"תוקפנות הישראלית".

עליכן אין פניהם של הערבים לשלום, אלא להשמדתה של מדינת ישראל. ולא זו בלבד אלא שהיו רוצים לעשות זאת לאלתר, אלא שיודעים הם שאין הדבר לפי כוחם. אין הם מאמינים שהם מוכנים כבר למלחמה זו היום או מחר; אך אין ספק כי הם משקיעים מאמצים רבים למען יהיו מסוגלים להילחם במדינת ישראל ולהשמדה בעוד שנה, שנתיים או שלוש שנים.

על הפרק בצה"ל

היעול - מפתח להתעצמות

יושא ראשון שרצוני לעמוד עליו, הוא ההכרח של צה"ל ליעל ולחסוך, מכיון שהצטיידות צה"ל מותנית ביעול וארגון טוב יותר. אנו חותרים להיות לצבא מודרני, אך הציוד המודרני עולה למדינתנו בסכומים עצומים, מחירי הציוד עולים ומאמירים — ומחירי החזקתו עולים יחד אתם. הדוגמאות הבולטות ביותר הן בשטח האוויר והשריון. המטוס של היום מחירו פי 10 ממחיר המטוס של ימי מערכת-סיני; דומה הוא גם המצב לגבי טנקים (וזאת בלי לחשב את מחיר הציוד המשרת כלים אלו, שאף הוא הולך ועולה ככל שהציוד משתכלל יותר).

עם עליית מחירי הציוד עולה גם מחיר החזקתם. לדוגמה, שעת-טיסה עולה במטוס מסוג מסוים פי 20 משעלתה לפני שנים אחדות. נוסף על-כך תובע המטוס החדש שעו"א-ימון מרובות יותר. שעת-נסיעה בטנק לא עלתה במידה כזו, אך גם היא יקרה עתה פי כמה משהיתה לפני חמש שנים. ולא זו בלבד, אלא שאף הכשרת האנשים עתה היא יקרה יותר. הכשרת טייס ערב קדש מחירה היה רק שליש מהכשרתו של טייס היום; ויתכן שמחר תעלה הכשרת הטייס עוד יותר.

משמעות הדברים היא שאם רוצים לקיים את הכוח ברמתו

עלינו להיות דרוכים ונכונים לקדם אותו יום עת יבוא. מן הדין היה שאתיחס עתה אל תכניותינו; שאומר מהן המחשבות המדריכות את צבאנו בבואו "לבנות את עצמו" כדי שיוכל להשיב על מצימות אויביו; מהם האמצעים העומדים לרשותנו היום ואלה שיעמדו לרשותנו בשנים הקרובות להתמודדות עם צבאות ערב המתעצמים; וכן מהם המבנה והארגון בהם נענה על תורת הלחימה של האויב. אלא מחמת המגבלה של הבמה הגלויה בה מופיעים דברי אלה, איני חופשי לדון כאן בתכניות צה"ל.

ייתאמר רק זאת בלבד: צה"ל ער לכל המתרחש מעבר לגבולות הארץ, לומד את הכנות האויב ועושה כל אשר ביכולתו לעמוד על מחשבותיו. צה"ל פוקח עיניו למתרחש בעולם הרחב ולמתחדש בו, ולומד לקח. צבאנו לא רק שאינו שוקט על שמריו אלא שהוא הולך ומתעצם, בכמות ובאיכות, מתאים עצמו לתנאי הזירה המשתנים ולהתפתחויות החלות בעולם. לכך ניתן להוסיף כי אנו קבענו עדיפות להתעצמותו של צה"ל: קבענו כי בפיתוח יכולת ההתמודדות של צבאנו תינתן עדיפות לחי"ה-אוויר, לחיל השריון ולכוח המוצנח. אך פרטים על כל אלה והמשתמע מהם ישמעו וילמדו קציני צה"ל בהרחבה בצינורות הפיקוד.

כאן ארחיב את הדיבור על מספר נושאים שניתן לדון בהם מעל במה זו.

האיכותית, הכרח הוא שהאוצר יתן לנו בכל שנה כך וכך יותר מיליונים לירות. ואכן, הוא נותן אותן. אך על אף חומרתו של המצב הבטחוני יש גבול למה שמדינת ישראל יכולה להקצות לצה"ל. המסקנה מכך היא כי אם צה"ל רוצה להתעצם באופן מתמיד, הוא מוכרח ללא הרף לבקש ולמצוא דרכים ליעל את מפעליו.

צבא של צנע

לבעיה זו פנים נוספות, בלתי נעימות ביותר, אבל מן הדין להציג אותן כפי שהן. זה עשר שנים שצבאנו הקפיא את רמת חייו. אינני מתכוון בזה למשכורתו של הפרט המשרת בצבא אלא לרמת החיים של הפרט והכלל בתוך המחנה: לדיוור שרמתי ירודה; לחדר האוכל הבלה (וכוונתי לחדר — ולא לכמות האוכל); למחסור במכוניות להסעת קצינים וכדומה. מזה עשר שנים איננו מסוגלים להקצות תקציבים נוספים כדי להעלות את רמת החיים שלנו. לעומת רמת החיים של האזרח, העולה והולכת משנה לשנה, לא עלתה רמת החיים של החייל משך כל הזמן הזה.

אילו היינו מקציבים את המיליונים למען שנות את רמת החיים של החיילים — ואין אפשרות לעשות זאת ברבבות או מאות אלפי לירות — היינו חייבים להוציא מיליונים אלה מתוך תקציבנו. האם היינו מוציאים אותם מהתקציבים לאימונים ולרכישת נשק, היקרים בעינינו עד מאוד?

לדאבוני לא יכולנו להקצות נתח ראוי לשטח זה עד כה, ואינני יודע הנוכל לעשות זאת בתקופה הקרובה. נעשה כל מה שנוכל כדי לשפר את רמת החיים של הקצינים ביחידות השדה. רוצים אנו לבנות לקצינים אלה דירות בתוך המחנה, כדי שיוכלו לגור בו. מסתבר שדיוור זה יעלה 100.000 לירות למחנה. הכפילו בכך-וכך מחנות ויגיע המחיר למיליונים. באחד הבסיסים מצאתי שני כלי-רכב לשימושם של 26 קצינים (ואני מביא דוגמה מציאותית). חוששני, שמקרה זה הולם גם כמה יחידות אחרות. מכונית אחת מן השתיים עומדת לרשות המפקד, והרי שנותנה מכונית אחת ל-25 קצינים. נדרשות, איפוא, חמש ואולי עשר מכוניות — כדי שהמצב יהיה כשורה. אם נרצה להוסיף אותן מכוניות החסרות ביחידה זו, כפול כך-וכך יחידות, מיד יגיע המחיר לעשרות מיליונים לירות.

הייתי רוצה לעשות מאמץ כדי להרים את רמת החיים במחנה ולשיפורים, אלא שאיני מוצא את הדרך לכך. על-אף זאת נעשה מאמץ לתקן כמה דברים ביחידות השדה. כתוצאה מכך תהיינה יחידות מסוימות שתרגשנה בשיפורים פה ושם, אך איננו משלים את עצמנו: צה"ל בכללו לא ירגיש הקלה. מכל-מקום חייבים אנו להתאמץ ולשמור על הקיים. קציני צה"ל חייבים להסביר היטב לפקודיהם — כל מפקד לחייליו — כי אם נצטרך להשקיע כספים לכסות על בזבוז ואיבוד, ודאי שלא נוכל להשקיעם במלאכת שיפורים.

המשמעת - מסגרת לביצוע

לענני משמעת. מצב המשמעת בצה"ל אין בו כדי לשמש לנו מקור דאגה. אולם נראה לי שפה ושם אין מקפידים

די הצורך בשני דברים הקשורים במשמעת: האחד הוא משך הביצוע, והשני הוא צורת קבלת הפקודה. לעתים נמשך ביצוע הוראה זמן רב משהוא צריך להימשך. כן יש ומקבל הפקודה מנסה להתווכח עליה. נכון כי בסופו של-דבר, בשני המקרים, מתבצעת הפקודה. על-כן צריך לשאול: אם ממילא סופך לבצע, לשם-מה השהיה? לשם מה הויכוח? תופעה זו, שהיא יוצאת-דופן, אמנם, מן הדין שתיעלם ממחננו כליל. המאמץ הנדרש לכך אינו למעלה מכוחנו.

ועוד על המשמעת. גינוני טכס אינם נמנים על נקודות החוסן של צבאנו. לא הצלחנו להיפטר מאותה מחלת-ילדות מלפני 10 שנים, שקבעה: „להצדיע וללחוס הריהם תרתי דסתר", אם הצדעתך נאה סימן שאינך „פייטר"; ואם אתה „פייטר" רשאי אתה לזלזל בכל השאר. הגיע הזמן שנראה בגינוני הטכס ענין של נימוס, אשר צביון מיוחד לו בצבא, והוא גם הקובע את דמותו החיצונית של הצבא. ומכאן למשמעת באימונים. כפעם בפעם קורות תקלות באימון, מהן כתוצאה מזלזול בהוראות בטיחות-אימונים. נכון הדבר, כי מקורו של זלזול זה ברצון למצות ככל האפשר את האימון והאפשרויות הטמונות בו. אולם, פקודות המטכ"ל העוסקות בבטיחות מביאות בחשבון את אפשרויות האימון — וגם את מגבלותיו.

אל ינסה מפקד להיות חכם מפקודות הבטיחות — כי סופו שיהא מצטער על-כך. אמנם מספר הנפגעים אינו גדול. אולם עלינו לזכור, כי באותה משפחה בה נפגע היחיד הכאב רב הוא לא-ישעור, ובדיעבד כולנו מזדעזעים מכך. על-כן מוטב ש„נזדעזע" לפני המאורע, ונקפיד על הפקודות מראש.

התחדשות הפיקוד

צבאנו חייב להבטיח את מדינת ישראל בשנת 1961, 1962, ועוד שנים רבות. הוה אומר: יידרש לנו סגל מתאים של אנשי צבא-קבע שיציעו את הצבא לקראת המטרה בדרך הנכונה — בעתיד הקרוב והרחוק.

אותם אנשים שיהיו בעתיד את הקצונה הבכירה בצבא-הקבע ויטביעו את חותמם על דמותו של הצבא צריכים להיות מטובי הנוער של היום. על-כן עלינו להילחם כל יום מחדש נגד הציניות שפשטה בקרב הנוער, הרואה בשירות-הקבע בזבוז זמן מצד-אחד, או קרייריזם מצד שני. הייתי בכנס מדריכים בחיפה ושוחחתי אתם על היחס לצבא-הקבע. החניכים שם השתדלו להסביר לי שצבא-קבע הוא קרייריזם. ומאידך-גיסא, כשמזדמן לי לבוא במגע עם ציבור סטודנטים, מסביר לי כל אחד שחובתו היא לדאוג לעצמו. אין רע בכך שכל אחד דואג לעצמו — באמריקה, בקנדה, באנגליה, בכל מקום בו עצם קיומה של המדינה מובטח; שם רשאי כל אחד לדאוג לעצמו. אבל קיומה של מדינת ישראל רחוק מלהיות מובטח, ואם לא נדאג לכלל אלא לפרט, יהיה מצבנו חמור עד מאוד (וכן — מצבו של הפרט).

צבא-קבע אין בכוחו להתחרות מבחינה כלכלית במקומות עבודה אחרים. הייתי שמח אילו יכולנו להעניק משכורת גדולה יותר ותנאים טובים יותר למשרת-הקבע אבל אין

ידעת התפקיד והמקצוע. אנשים אינם מכבדים מפקד שאינו יודע את תפקידו או מקצועו כהלכה. ידיעה זו, הנחוצה לעצם ביצוע התפקיד, נחוצה למפקד עצמו כדי לזכות ביחס הכבוד של אנשיו.

שלימות האישיות. לעולם לא יזכה המפקד באמונם של אנשיו אם תהיה אישיותו פגומה. במושג שלימות האישיות אני כולל מספר סגולות-אופי כגון: חוש-צדק, כיבוש-היצר, עוז-רוח. רק מפקד אשר יהיה עיקבי ביחסו אל אנשיו ובגישתו אליהם באמת-מידה שווה, במילוי תפקידו בצניעות וללא השתררות, בגישתו באומץ-לב מוסרי למפקדיו ולפקודיו כאחד — רק הוא יזכה לכך שפקודיו ייענו לו בכל עת, ובעיקר במצבים קשים.

התעניינות באנשים. רבות ההזדמנויות בהן שוגה המפקד בכך שאינו מתעניין בפקודיו, אינו מכיר את בעיותיהם ואינו מבחין בין איש לרעהו. מבלי לותר על ההרחק ההכרחי למפקד עליו לדעת להיות מעורה באנשיו ולהתעניין במעייניהם כדי לשמור על אופיים, לדעת את כושרם ולהעריך נכוחה את יתרונותיהם ומגבלותיהם.

שיתוף אנשים. מפקד אינו יכול לצפות שאנשיו יהיו נלהבים לבצע את המוטל מבלי שבינו את רצונו. אין פירושו של דבר שעליהם, "להיות בתפוצה" של מסמכים, "סודיים-ביותר". פירושו שיהיה עליהם להיות מעורים בבעיות היסוד של המדינה, במגמות היסוד של צה"ל, ולהבין את מטרות הארגון, האי-מונים (והמלחמה) של היחידה.

התלהבות. גם מי שיהא ניהן בכל הסגולות שנמנו לעיל (וחוששני כי לעולם לא תמצאנה כולן יחד באיש אחד) עדיין אינו מנהיג לאנשיו אם תחסר לו תכונה אחת, והיא: ההתלהבות. מי שאינו נלהב בעצמו למשימה לא יוכל להלהיב את אנשיו.

רצה אני לעורר במפקדי צה"ל את תשומת הלב לתכונת המנהיגות ולעשות לפיתוחה בהסעצמם ובפקודיהם למען יושבת צבאנו על היסוד האיתן של הערכה, אמון ונכונות לבצע, השרויים בכל הדרגים. זוהי הדרך בה יצדיק הצבא את ההערכה והאמון שרוחש לו העם.

לא כל הדברים שעוסק בהם צה"ל חשובים באותה מידה, אבל לכל אחד ואחד מהם סיבה, נימוק וחשיבות מסוימים. התיחסתי לעיל לאותם הדברים שמן הראוי להדגישם עתה.

המפקדים בכל הדרגים וקציני-המטה נדרשים לשים לב ליעולה של כל פעולה ולתכליותיו של כל מעשה; לנכונות לבצע, ללא היסוס וללא ויכוח, מתוך הבנה ומשמעת; לעידוד הקצונה הצעירה להתנדב לשירות קבע בצבא; לפיתוח כושר מנהיגות בעצמם ובמפקדים הכפופים להם.

אלה הם יסודות הדרושים למען בניינו של צבאנו כראוי לשמו.

באפשרותנו לעשות זאת, אולם, הכרח הוא שמיטב הנוער יגיע אלינו — אפילו איננו יכולים להתחרות בתנאי שכר ושירות המקובלים מחוץ לצבא — כי אם לא יגיעו אלינו אלה, יהיה עצם עתידנו נתון בסכנה.

רבים מדי מבוגרי קורס הקצינים עוזבים את הצבא והולכים מי למשקו ומי לאוניברסיטה או לסכניון. אם יימשך מצב זה צפויים לנו קשיים רבים ואף סכנות. אנו מנסים לתקן את המצב. לדוגמה:

מנסים אנו עתה לקבל חזרה לשורות צה"ל קצינים שסיימו שירותם וחזרו למשקיהם. אנו מקוים כי פעולה זו תוכתר בהצלחה. אולם טיפול זה והיקפו אינם עונים על כל הצרכים. המפקדים חייבים לזכור בכל עת שבין כלל תפקידיהם נכלל גם התפקיד לדאוג ליורשיהם.

אנו פונים לקצין הצעיר שישרת בצבא-הקבע. היום באה פניה זו זמן קצר לפני שיצא לקורס מפקדי-טנקים, או קורס מ"כים. כיצד נעשה זאת? עליידי שנחזיר להכרתם של הבחורים הצעירים את חומרת המצב: את ההכרח שישרתו עמנו בצבא. זאת יש לעשות היום, מחר ומחרתיים ובכל יום. אז תהפוך חבורה זו להיות פחות צינית ויותר ציונית, כפי שהיא צריכה להיות.

העשיה מותנית בהנהגה

מיטב התכנון וכל אשר נתכנן ונרצה לבצע תלוי, במידה רבה, במפקדים ובקציני-המטה הנושאים בעול הביצוע: — הן ביצוע ההכנות והאימונים בימי שלום והן ביצוע הלחימה בימות מלחמה. נושא זה קשור אמנם במשמעת, אולם ביסודו הריהו ענין של מנהיגות.

מנהיגות צבאית מוגדרת כ"תכונתו של אדם לכפות את רצונו על אחרים באופן שירכוש את הערכתם ואמונם ואת נכונותם להיענות לו יחד — ובלב שלם — אף במצבים קשים". ישנן כמה סגולות אשר בהצטרפותן זו לזו הן מקנות לאדם את תכונת המנהיגות. אחדות מאלה הן גופניות (כגון קומתו של האדם, או קולו) ואין טעם להרחיב את הדיבור עליהן כי לא בידנו לשנותן. אחרות הן סגולות שבמידה מסוימת ניתן לאדם לרכושן לעצמו ולפתחן בקרב. הללו חשובות לנו, כי אותן יכולים אנו להשתדל לסגל לעצמנו ולהקנותן למפקדים אחרים בצבאנו. כאלו הן:

כושר החלטה. כושר זה חשוב מכל כושר אחר. בלעדיו לא יוכל המפקד להנהיג את אנשיו לא רק במצבים קשים אלא אפילו במצבים הקלים ביותר. בכל עת עליו לדעת מה ברצונו שיעשה וכיצד יש לעשות זאת.

כושר התכנון. אך בהחלטה בלבד לא די. על המפקד לדעת לתרגם את החלטתו בצורת תכנית.

כושר ההבעה. את תכניתו צריך המפקד להסביר לפקודיו כך שבינו אותה לאשורה כדי שיוכלו לפעול כרצונו.

נוסף לשלוש סגולות אלה הדרושות למנהיג באורח ישיר כדי להעביר את רצונו לאחרים, קיימות עוד סגולות אחדות נוספות, הדרושות לאדם כדי שאנשיו יחשבוהו למנהיג והן:

13 שנות חיות

לעמו. וזאת לזכור: במלחמה רק צד אחד מנצח; כלומר: רק 50% מהצבאות שהיו צד במלחמה — ניצחו. אך אם נביא בחשבון שכמה מערכות נגמר ללא נצחון של צד זה או אחר, נראה שאחוז המנצחים קטן עוד יותר. לכן — הנצחון הוא המודד לפיו נבחן צבא, ולא: הופעתו החיצונית, או מידת השכלול בעבודת-המטה שלו, או אומץ-לבם של בודדים בתוכו.

היה אי-פעם מקום לומר שמנצח במלחמה אותו צבא שהכריע בקרב האחרון, אולם בתוקפתנו חובה לעשות ולהשלים את כל ההכנות, את כל המחשב המבצעי והארגוני, עוד לפני פרוץ פעולות-האיבה. ובשים-לב לשיקולי הזמן והמרחב העומדים בפנינו, ולתנאים אחרים המאפיינים את הזירה — ברור כי לנו אסור להפסיד אף מערכה אחת.

על כן שאלת החיות, הדינאמיות של הצבא, היא שאלת-יסוד לגבנו. בשנת-הקיום השלוש-עשרה טוב שנעמוד על סוגיה זו. אם דוד מסמל צבא מלא-חיות, וגלית — צבא מאובן, הרי השאלה תהיה כיצד להתמיד להיות דוד בכל עת? עלינו לחקור ולהבין מה הם הגורמים והתהליכים שמביאים לידי התופעה שסמלה גלית — עלימנת שנדע כיצד להשמר מפניה. קל יהיה לראות את הבעיה על דרך השלילה. מה הביא למפלתו של גלית — או, יתכן לומר, של לא מעט צבאות רבי-שנות-קיום? ועוד: — מה הביא לכך שצבאות נחלו בראשיתה של מלחמה מפלות — ורק בשלב מאוחר-יותר קמה בהם החיות לנצח?

נראה, שהמענה נעוץ במנהיגות: ולא רק בכך אם ישנן בהעצמה דינאמיות וחיות, אלא באם היא גם ממש חורגת-מכליה כדי לפתח את החיות בתוך הצבא בכללותו. הקובעים לגבי טיב המענה הם מהותו וטבעו של המדע הצבאי. המדע הצבאי הוא מדע אמפירי. התיאוריה הצבאית אינה מורכבת מסיכום של מסקנות קבועות ומסוימות, אשר זה היודע ליישמן הריהו בא וקוצר נצחון. זאת היתה טעותו של גלית. זו היתה טעותם של הבריטים, בראשית המאה הנוכחית, בדרום-אפריקה — כשיצאו במלוא עצמתם למלחמה בבורים, והפעילו

13 שנה — זוהי כבר תקופה בת-משקל. מנחן שנים זה מעורר, כמאלי, הרעורים על „בר-מצוה“. ונשאלת השאלה: האם השואה כזאת — יש לה מקום? האם מתכונים ל-13 שנה דוקא, כשמדברים על ה„בר-מצוה“ של צה"ל? דומני כי לא. ראשית, אין שואלים „בן כמה צה"ל?“, כשם ששואלים „בן כמה הוא משה?“. הנכון הוא לשאול: „כמה שנים קיים צה"ל?“, והשוני שבין שני ניסוחי-שאלה אלה עמוק למדי. מדוע חשובה הבחנה זו?

כשהנך מדבר במושגי „בן כ-רוכך שנים“ — הנך קשור לתהליך אורגני של חיי אדם: ילדות ובגרות — המסתימים, בדרך הטבע, בזקנה; תהליך בלתי-נמנע. לא כן צבא. צעירותו של צבא אינה נמדדת בשנות קיומו, אלא בצעירותם של האנשים שמהם הוא מורכב למעשה. את המענין אותנו כאן יהיה נכון יותר לכנות חיות* — ודינמיות — ולא להש-מש במונחים של צעירות, בגרות, זיקנה וכדומה. החיות של ארגון צבאי אינה פונקציה של שנות קיומו כלל — ואפילו לא-דוקא של גיל אנשיו — אלא זוהי פונקציה של רמת-החיות הקיימת בסגל-האנשים ממנו מורכב סולם-צינור-הפיקוד, מן המסד („מלמטה“) ועד לטפחות („למעלה“).

על שום מה ראוי לעורר שאלה זאת? משום שביסודה משותפת היא לכל הצבאות. מצוא-נמצא בהסטוריה צבאות ששנות קיומם מועטות — ולעומתם צבאות אחרים, ששנות קיומם רבות — ואלה ואלה עמדו בפני בעיות וחזיונות דומים והיו מהם אשר — יתכן, מחוסר „חיות“ מספקת — נשברו בשעת מבחן, או, לפחות, ספגו מכות קשות בתחילת המלחמה, עד שהתעוררו. דוגמה לכך נוכל לראות אפילו במלחמת-הקוממיות: או, כדי שנהיה יותר אובייקטיביים — במלחמת הבריטים נגד הבורים. אך יתכן כי התמונה תהיה ברורה יותר אם נבחור לראות כסמלה את פרשת דוד וגלית: דוד הדינמי והעירני, וגלית הסטטי והמגושם.

ענין החיות — והדינמיות — הוא ענין קובע לנו. מדוע? מטרת הצבא היא לנצח במלחמה. מקובל לומר על צבא מנצח כי הוא כלי-נשק יעיל ומכשיר חשוב, עד-כדי היותו בגדר ערך בחיי עם; ואילו על צבא מובס ייאמר כי הוא יקר, הוא לוכסוס, הוא מסוכן — שהרי היה משענת-קנה-רצוץ

* „ויטאליות“, בלע"ז — כוח-חיים, נשמת-חיים.

לידי סיום, ובכלל למנוע דילטנטיות. רק חייל בעל סגולות החיות יכול להבחין בשינוי שנוצר, או בשינוי שצריך ליצור אותו — ועל יסוד כך להחליט על השינוי, ולודא את כושר ההתאמה. הרבה צפון בנוהלים, בשיטות ובתהליכי מטה, שנועדו לודא בקרה, דיווח ואתראה, אספקה והחזרה, תנועה, וכל הקשור בכוח האדם שבארגון הצבאי. אין ספק כי עלינו להסתייע בעוזרים שהנהגה צבאית מפתחת לעצמה כדי לנהל ארגון צבאי וכדי לפקד עליו בכל דרג ודרג, לאורך כל סולם הפיקוד.

אך היו צבאות שהביאו את הנוהלים לשיא הטכניקה, עד שנתנו להם לפעול „כמו טלפון אבטומטי“ — והביאו עצמם לידי התפארות שהכל בהם „יהיה בסדר“ מאליו. וכאשר נתגלה ליקוי — דאגו לא לתיקונו אלא בעיקר לודא כי „יהיה בסדר“. הם יצרו למעשה מצב שבו, מצד אחד, האחריות אינה חלה על איש — ומצד שני, שלאיש אחד יהיו סמכות וכוח רבים, משום שבאיזה שהוא דרג הוא המפקד את ה„טלפון האבטומטי“ הזה.

מצב כזה הורג באנשי הצבא כל רצון לתגובה, לדינמיות, לרצון להציע רעיון חדש, לשנות תהליך, לשנות מבנה ארגוני ושיטת מטה. ובסופו של דבר מתנון אותו גורם הנושא בחובו את חיותו של הארגון — האדם — ומתאבן; כל דאגתו נתונה לכך „שיהיה בסדר“. ואם נתגלה בכ"ז משהו ש„אינו בסדר“, ואי אפשר להשתקו או להסבירו — אז צריך שיימצא מישור „אשם“, כביכול, למען „שמו הטוב“ של הכלל.

אם קנה המידה הוא „העיקר שיהיה בסדר“ — ולא קיומה של חיות, ההכרחית למאבק הצפוי — מתחילה להתפתח תכונה „צנטריפוגלית“ בכוח: — כל אחד רוצה להיות עצמאי, כדי ש„יוכל להיות בסדר“; דבר שיתוף הפעולה הופך למס-שפתיים; והתחרות במעשים מפנה מקומה להתנצחות. הפרט חדל להתפתח, ובמקום מנהיג מפקד צומח אזי טיפוס של „מנהל“; או, גרוע מזה — מופיע ניהול, או פיקוד, ע"י ועדות.

אמנם, לא תמיד זה כך. לעתים נראות בצבאות תופעות מנוגדות, מבראות: — מאבק לקיים פיקוד אחד ואחיד, במקום הסתגרות וזרעות וחילית; הכנסת מעגלי השכלה; רוטציה; שלילת האכסלוסיביות ה„מעמדית“ של הקצונה; התכוננות למאבק העתיד לבוא — במקום שכלול אותן הכנות שהיו טובות למאבק הקודם. כל אלה הם סימנים ברורים למאמץ להתגבר על השתלטות השגרה.

הבעיה בארגון צבאי איננה שאנשים יעבדו יותר — אלא שיעבדו ביתר יעילות; ואת זאת יוכל להשיג רק מפקד שופע חיות, ולא הטיפוס של „מנהל“. כי ללא גאנת-יחידה, ללא לויאליות, אין אפשרות לקיים יעילות.

חיות, יחס שבין מפקד לפיקוד — וכן היחס שבין החייל לזמן — רוח לחימה, ארגון תכליתי של הכוח, גילוי תושניות ויזמה, לויאליות ומשמעת-אמת — אינם גורמים שאת משקלם האמתי במבנה הפיקוד נקל לבטא ביחידות-משקל נמדדות. אלה הם דברים שמטבעם אינם פורמליים. אך אם גם קשה

רבע-מליון חיילים בריטיים נגד 70.000 אזרחים מושים של הבורים. גישה כזאת למדע הצבאי או לתיאוריה של מלחמה היא גישה מאובנת. גישה חסרת חיות, אפשר אף לומר גישה מנוונת. התיאוריה של מלחמה היא יותר מתוד מאשר תורה, היא מעין מכשיר של המוח, מעין טכניקה של מחשבה, המסייעת למי ששולט בה היטב — ולזה הער לתנאים ולאמצעים משתנים — להסיק מסקנות נכונות, ולבצע החלטות, במצב מסוים נתון. ואל יהיה הדבר קל בעינינו. אפילו לקראת מלחמת-העולם הראשונה (1914), למשל, לא הצליחו עדיין הבריטים להסיק את המסקנות הנכונות מה-חפירות, התיל וההסוואה בהם נתקלו כבר במלחמת הבורים (החל מ-1899). וידוע לכל, מה קשה היה המאבק למען פיתוחו של הטנק!

פיתוחם בהקדם של כלי-נשק צפויים, פיתוח ארגון צבאי מתאים ושמירה על גמישותו — פירושם הוא, למעשה, להעדיף שינויי-מבנה בעוד-מועד בסטרוקטורה הצבאית הקיימת — על פני הכורח להקים בדרכי-אלתור חלקים חדשים בתוך סטרוקטורה זו, סמוך לפרוץ פעולות-האיבה או אף תוך-כדי הלחימה.

*

שני גורמים, בהשתלבות יחד, קובעים בפיתוחו של כוח צבאי לקראת הלחימה ובשעת הלחימה. והם: ידיעת הכיצד — או ה„ידע“, שהוא מכלול נוהגים והרגלים המדריכים אותך כיצד לבצע — והתושניות — המתבטאת בכושר-ההסתגלות לשינוי המסיבות, או אף ביצירת שינוי, כדי להשיג יתרון בכל מצב ומצב. בתוך הכוח הצבאי חייבת לשרור הרמוניה בין שני גורמים אלה, הרמוניה זו מוצא, יוצר ומכתיב המפקד.

העיון בטבלה הרצופה יבליט את מהות התושניות למול השגרה — כדי להבהיר על ידי כך את טיב גורמי ה„חיות“:

החיות מתגלית

- בשינוי — אם כתגובה, ואם כיצירת מצב חדש-מעיקרו
- בהתאמה וסיגול לחדש, או ביצירת חדש
- בשאיפה להשיג יותר ממה שיש
- בניסיון לראות את הנוכח במעשה אמון

השגרה מדיגשה

- קיום המצב הסדיר
- שמירת הקיים
- ביסוס הקיים
- השענות על הגיון ונסייון
- חשבון וכדאיות

ניתן לראות בהשוואה זו כי השגרה היא, בעצם, תכונה של ארגון או גוף — ואילו החיות היא תכונה של פרט.

רק סגולת המנהיגות הצבאית — או המצביאות — יכולה לקיים את האיוון בין השגרה והחיות. איוון זה חייב למנוע תופעות כגון שינוי-לשם-שינוי, או אי-יכולת להביא דברים

חיותו של מפקד, בעל הכמיהה האמתית להשיג דבר — ויהי זה אפילו על-ידי שינוי.

מה רואים אנו אצל המצביאים הגדולים? בפקדם על כוח צבאי החדירו בו אנרגיה שופעת, המהולה בכורשר-סבל גדול; או, במלים אחרות — הצירוף של הכורשר לנצח והכורשר להתמיד-בחיים (to survive). הנך חש אצלם כמיהה למגע-קרב עם האויב — אפילו במצב בו מעטות הידיעות, וכשישנו צורך לאלתר תכנית-פעולה. יש בהם כוח פנימי, "הדוחף אותם תמיד לעשות", עוד 10% נוספים, לעשות משהו חדש. מהיר-תגובה הם — כמו דוד במלחמתו נגד גלית. כשאתה מסכם לעצמך דמותם של אחדים מענקי מלחמה אלה, ומנסה לתאר את הצבא שבראשו עמדו — בין שהיה זה קרומבל, ובין מאוצ'טונג — רואה הנך את הכורשר לשלב יחד כוח "דחף", ערנות, כושר-תגובה מהיר ומתמיד, כוח סבל, יוזמה, העזה — וכן הכורשר לספוג מכות.

כל אלה מצויים-בכוח גם בחייל-הפרט, בין קצין ובין טוראי. ואם אף מטופחים הם ע"י המפקד הממונה — אי אז רואה אתה את חיותו של הכוח השלם, אשר הנוהל, התהליך והשיטה משועבדים לה ומסייעים לה. אז ורק אז, יש תוכן מגוון, מלא, עשיר ושופע למושגים "משמעת", "לויאליות", "כושר-מהלומה", "גמישות" וכו'. ואילו קידוש הנוהל, התהליך והשיטה — יש לראותו כמעין חידק באותו גוף-מאורגן הנקרא "צבא". אם חידק זה גדל, הוא מכרסם את החיות של הצבא — ומתחילים הניווט, ההתאבנות.

עד כאן — ברור הדבר למדי לכל הלומד סוגיה זו. חוסר-הצלחה של צבא או כשלונותיו — כלום אפשר לתקנם ע"י יתר "שיטה", יתר "תהליך" ויתר "נוהל"? תגובה מהירה והולמת למצב משתנה ודינמי — אינה ענין לשיטה, נוהל ותהליך. זהו ענין לאופי, לא של השולט במנגנון-חשיבה שטופח לקראת כך, המסוגל להחליט — כלומר, זהו ענין שבתחום הדינמיות והחיות של האנשים המהווים את "צינור-הפיקוד".

אם הנוהלים, התהליכים והשיטות הקיימים מעודדים חופש-פעולה — המתבטא במהירות-החלטה, באיכות-החלטה, ובכך שר להתאמה מהירה לשינויים, או ליצירת שינויים המקנים יתרון לעומת האויב — ואם נותנים הם חיווק, במסגרת התפתחות הפעולות, ובתנאי מרחב-הפעולה, לכושרו של הפרט בעל היוזמה — אז ישמור הארגון הצבאי על חיותו של דוד; ויימנע מהתאבנותו של גלית.

אך אם תהא נתקל בנטיה להסביר "למה לא הצלחנו לעשות זאת", במקום לפעול, ולהשיג את התוצאות הדרושות: אם תראה לפניך סימני היסוס, או מפקד שהנו בגדר יושב-ראש של ועדה ה"שואל" רעיונות מהכפופים לו; אם הקו בכל הוא להיות בסדר עם הממונים — פן "תידפק", אם תבחין באדישות, בחוסר ששון ליטול אחריות — אז תדעידוע שאמנם החלה ההתאבנות.

זכור לנו עדיין הסברם של המצרים למפלתם במלחמת השחרור — בטענם שהיה להם נשק מערבי, שהוא הביא לידי הפסדם. וזכורה לנו טענתו של מפקד שרם-אש-שייך: — "אני הייתי בסדר, אבל אנשי הם לא היו ברמה הדרושה". (סוף בעמוד 37)

למוד אותם — נקל להבחין במצבים בהם הם נעדרים כאשר משתלט בצבאות היפוכם של כל אלה, נוהלים, תהליכים, ושיטות, כשהם הופכים לאדונים, השליטים בצבא, הורסים אותו — תחילה ע"י כרסום יכולתו, ולבסוף ע"י שמביאים אותו עד להתאבנות.

תוצאה הדומה לתופעות השליליות שתוארו לעיל — אם כי בגלל יסודות אחרים — נגרמת על-ידי פוליטיזציה של צבא. ראינו את הצבא הסוביטי, עם הפוליטרוק שבו, במלחמה נגד פינלנד ובראשית המלחמה נגד הגרמנים. אולם, עד-מהרה, באו תוצאות הקרבות והוכיחו שתנאי הנאמנות המפלגתית, או ההשתייכות המפלגתית, אינו יכול להיות בשום-אופן בסיס להקמת צבא, כי מחמת שני צינורות פיקוד מקבילים — מתרוקנים אזי הלויאליות, המשמעת, הידע הצבאי, החיות של הארגון הצבאי, מתוכנסם.

אפשר למנות סיבות רבות המביאות לניווט החיות. אגע באחדות מהן. מספר הדרגים בצינור-הפיקוד צריך לעמוד ביחס הפוך למהירות המנוע, ולאותה יעילות הבקרה, הדיווח והאתראה הנעשית עתה לאפשרית הודות לאמצעי האלקטרוניקה. דרגים רבים-מדי מביאים להתגברות הנוהלים על חיותו של המפקד. השפעה דומה נודעת גם לגודל המטות בכל דרג. הללו עושים את הנוהלים למורכבים-יותר ומסריבלים את תהליך פתרון הבעיות הקטנות. זאת ועוד: פיזור האחריות, הנגרם על-ידי פיקוד או ניהול ע"י "ועדה ויושב-ראש" — חונק את ה"חיות"; וכך, משפיע גם נוהל הקובע את העליה בדרגה לפי הותק דוקא. כי הללו מפתחים אקלים אשר בו אם רק קיים איזה נוהל הרי שטוענים כי הנה "הדבר הזה כבר קיים והוכיח עצמו", ועל כן, "למה לשנותו"; או טוענים תומכיו כי "קשה, או לא כדאי, לשנותו"; שהרי אחר-הכל, "הוא היה טוב בעבר — ועל-כן יהיה ודאי טוב גם בעתיד". והיות שנוהל זה פתר לנו הרבה בעיות — בודאי יפתור גם את בעיות העתיד.

כיצד מתגלה ניווט החיות בתחומי המטה? "ניירת" היא אחד הדברים הבולטים לכך — אולם ההכרח לעשות "סיבוב שלם" עד השגת החלטה; או הנטיה להסתלק מאחריות על ידי "העברת התיק" — גם הם אותות-ניווט, המקבילים לזה של ה"ניירת".

אדישות או חוסר-לויאליות גורמים להשהיית החלטה; כפילות בין שירותים לבין גופי-מטה גורמת לאבדן גמישות המטה; כתוצאה, עשוי נושא-תפקיד לנצל לחיזוק עמדתו האישית. במקרה הטוב, מתחיל אתה חש בתופעה שבמקום יחסי-אנוש — המבוססים על הרגשת השתייכות לארגון אחד, אשר לו מטרה אחת, משתרר רק הנוהל בלבד. ואז פג הרצון לשאת באחריות — או להסתגל, כדרוש, למשהו חדש — או לפעול אף בתנאים קשים.

אנו נמצאים תמיד במצב של מאבק, בין היציבות של ה"מנהל" בצבא לבין הדינמיות של התושינות; דהיינו:

מהגנת ירושלים

שלושה גבולות טבעיים בין יהודה לשומרון

עיקרו של השומרון מורכב מקבוצות הרים מפוזרות, בעוד שיהודה היא במת-ההר אחידה; וכן, בעוד שהרי השומרון משתפלים ברציפות דרך הגבעות הנמוכות אל מישור החוף, נבדלת ארץ ההר של יהודה משרשרת גבעות השפלה, כשביניהן בקעות של ממש. שני הבדלים פיסיים אלה אינם מקבילים: במת-ההר של יהודה נמשכת צפונה יותר מאשר הבקעות המפרידות אותה מן הגבעות הנמוכות. מתוך כך יש לפנינו כמה אפשרויות של גבולות (בין יהודה והשומרון). אם נדון לפי ההבדל שבין יחסם של שני חבלי ארץ אלו למישור החוף, יהא הגבול הטבעי עמק אילון, החודר לתוך הרכס המרכזי, וקו הנמשך ממנו וחוצה את פרשת המים אל ואדי סווייט, הוא הנקיק העמוק של מכמש, שהוא מהווה את המשך הגבול עד שהוא נופל אל ירדן יריחו. אם, לעומת זאת, נדון לאור ההבחנה שבין הגבעות המפוזרות ובמת-ההר האחידה, יהא הגבול הטבעי — מן החוף מזרחה אל הירדן — נהר הירקון (עוג'ה), ואדי דיר-בלוט, ואדי נמר, וממנו קו החוצה את פרשת המים אל ואדי סמיה, והלאה במורד ובמורד ואדי עוג'ה עד לירדן, 13 ק"מ מעל ליריחו. שכן, בדיוק במקום בו חוצה קו זה את פרשת המים, בסביבת באר הליסטים שעל הדרך מירושלים לשכם, מבחינים הנוסעים צפונה בשינוי שבפני-הארץ. הם יורדים מן הרמה השטוחה, ומכאן ואילך עוברת דרכם בין גיאיות ומישורים, שביניהם רכסים. אפשר לזכור גבול שני טבעי זה בקלות ע"י העובדה, שהוא מתחיל ומסתיים בדרכי-מים בעלות אותו השם — עוג'ה (בערבית — המתעקלת), וע"י העובדה, שהנחל המערבי נופל אל הים קצת צפונה ליפו, והמזרחי משתפך אל הירדן קצת צפונה ליריחו. אולם, במרחק מה צפונה מגבול שני זה יש עוד גבול שלישי, שהוא אפילו ברור עוד יותר, העולה מואדי דיר-בלוט וואדי אישאר, ונמשך הרחק והישר צפונה-מזרחה אל עקרה.

גבול-יהודה הצפוני: מצודות בנימין

במת-ההר המישורית הצרה של יהודה נמשכת על למרחק של כ-16 ק"מ מצפון לירושלים, מקום שם נפסקת היא ואת מקומה תופסים גיאיותיו והרריו של השומרון, 16 ק"מ אחרונים אלו של רמת המישור של הרי יהודה — כשמצדם האחד נקיפי קניונים עמוקים ותלולים היורדים אל הירדן ומצדם האחר עמקי נחלים היורדים אל עמק אילון — היו אדמת המריבה, אשר על פניה התפתל גבולה הנוח ביותר לגישה של יהודה. ועל שום כך הפכו להיות במת החזיון של מצדות, מעשי מצור, פשיטות, מערכות ומעשי טבח מרובים אולי יותר מאשר כל חלק אחר של הארץ. מראיהם תואם את תולדותיהם הנסערות. מרחב שומם ומדבק של משטחים ורכסים סלעיים, של אדמת בור זרועת טרשים ושדות קרקע רדודה, המעורבת במידה רבה באבנים — כל אלו הם גבול אמתי, המתאים יותר לבנית מחסומים מאשר לעבודת האדמה לשם מחיה. היתה זו נחלת שבט בנימין, שבדמו טבל האזור את טבילת-הדם הראשונה בתולדותיו הנוראות בשעת טבח השבט ע"י בני יהודה. כשחוצה אתה חבל ארץ זה מעלה מראהו בזכרוןך את מזגם הפראי של תושביו, „בנימין זאב יטרוף“ — אב לצאצאים, אשר תמיד — בין אצילים בין שפלים — היו חמי מזג וחסרי חמלה — שאול, שמעי, ירמיה. בצפון של אזור גבול זה נפגשות שלוש דרכים — הדרך הבאה מגופנה שבמערב, דרך המלך משכם שבצפון ודרך מבקעת הירדן (העוברת מבעד למעברי הר אפרים). במקום ששלוש אלו נפגשות, כחמישה קילומטרים מדרום לגבולו הצפוני של הר יהודה, עמדה בית-אל שהיתה לפני הגלות מקום מקדש, ולאחר מכן עיר בצורה ביהודה. אולם בית-אל, במקום עומדה, לא יכלה לשמור לבדה על שער הצפון של יהודה כי מאחוריה, לצד דרום, יוצאות הדרכים הבאות — זו, שבאה מן הירדן ועוברת דרך העי, ואלו שעולות מעמק אילון במעלה הגיאיות והרכס של בית-חורון. על דרך העי חולשת מכמש, מקום בו חנו הפלשתים שנלחמו בשאול וביהונתן, ובו היתה במשך זמן מה מפקדתו של גיבור יהודי אחר בשם יהונתן (מן המקבים). על דרכי בית-חורון חלשה גבעון, עמדת הגבול בין בית דוד ובית שאול. המרחק בין מכמש וגבעון הוא כ-10 ק"מ — שלאורכם שוכנות כמה נקודות בצורות אחרות שבלטו בפלישה אל גבול זה ובהגנה עליו: גבע, שהיתה זמן רב קצה גבול יהודה בצפון; הרמה, שבמשא, מלך ישראל, בנה לשם הסגר על יהודה; חדשה, בה חנה יהודה המקבי במערכה כנגד ניקנור, שעלה מעבר בית-חורון. כל אלו, יחד עם מכמש וגבעון, יצרו קו הגנה שעמד יפה כנגד המעלות של עמק אילון והעי, כשם שעמד יפה אף נגד הגישה מן המישור שמצפון.

ג'ורג' אדם סמית, „הגאוגרפיה ההסטורית של הארץ הקדושה“

לכיבוש רמאללה

ההתקפה התורכית לעבר ירושלים משני צדיה של דרך שכס נערכה ב-27 בדצמבר 1917 — כחלק של תכנית-מתקפה מקפת יותר. תכנית זו כללה גם נסיונות להתקיף את ירושלים ממזרח, וגם — בשלב-ההמשך — התקדמות צפון-מערבה מירושלים (כנראה כדי לנתק את „פרוזדור-התחבורה — הכביש ומסע-ב — שקישרה עם מישור-החוף). מש„הת-נדפה“ ההתקפה העיקרית הניל במוצאי 27 בדצמבר, הבשילו התנאים למתקפת-נגד בריטית. אך הקרקע להצלחתה של זו הוכשרה כבר במהלכו של יום 27 בדצמבר. באותו יום הונחתה על-פני שלושה הרכסים המקבילים (ממערב-למזרח) שמדרום-מערב לרמאללה התקפה מקבילה עיי כנף-השמאל של המערך הבריטי. היתה זו התקפה „מקבילה“ בזמן — אך אנכית-כמעט בכיוונה ביחס לציר ההתקפה התורכית כלפי ירושלים.

חלק ב'. ההתקפה בהרי יהודה

(פתח מפה שבין עמ. 17—16)

כפי שכבר ראינו, שהתקפתו תתנהל בצורת התקדמות על-פני שלושה מהם: רכס זיתון, שבין ואדי-אימיש וואדי-אס-סונט; רכס קרייניע, שבין ואדי-אס-סונט וואדי עין-עריק, אשר בשיאו מתרוממת גבעה בגובה 660 מטר הידועה בכינויה „גב החזיר“; ורכס דיר-איבוע, שבין ואדי-עין-עריק וואדי-סאד. לתכלית זו היה על ההתקפה להתנהל בשלושה כוחות: הכוח הדרומי (ה„ימני“) היה מורכב מבריגדה 229 (מדיבזיה 74); הכוח המרכזי — מבריגדה 31; והכוח הצפוני (ה„שמאלי“) — מבריגדות 29 ו-30, שתיהן תחת פיקוד הגנרל-בריג' ר' ס. ואנדלֶאָר, מפקד הבריגדה ה-29. הכוח השמאלי היה בעל ההרכב החזק ביותר כיון שהיה עליו להפריש אגף-אבטחה כלפי צפון במשך התקדמותו, אף על פי שדרכו היתה הקצרה ביותר.

ההתקדמות היתה צריכה להיות מבוצעת בשני שלבים. בראשון — היה על הכוח הימני לכבוש את רכס-זיתון עד לחלקו המזרחי; על הכוח המרכזי היה לכבוש את רכס קרייניע עד לח'רבת-אל-חאפי, מערבית לכפר עין-עריק וסמוך לו; ואילו על הכוח השמאלי היה להתקדם בין הואדיות סאד ועין-עריק

„ההתקפה השמאלית הבריטית“

הגנרל צ'אטווד היה כה בטוח במוצאי ה-26.12 שמתקפת-הנגד התורכית לאורך דרך שכס תונחת ב-27 בדצמבר, עד שנתן לגנרל-מיור לונגלי* פקודות ברורות לפתוח בהתקפתו בבוקר אותו יום. במשך הלילה של ה-26 בחודש נערכו איפוא גייסות „ההתקפה השמאלית“ בעמדות-ההתפרשות שלהם.

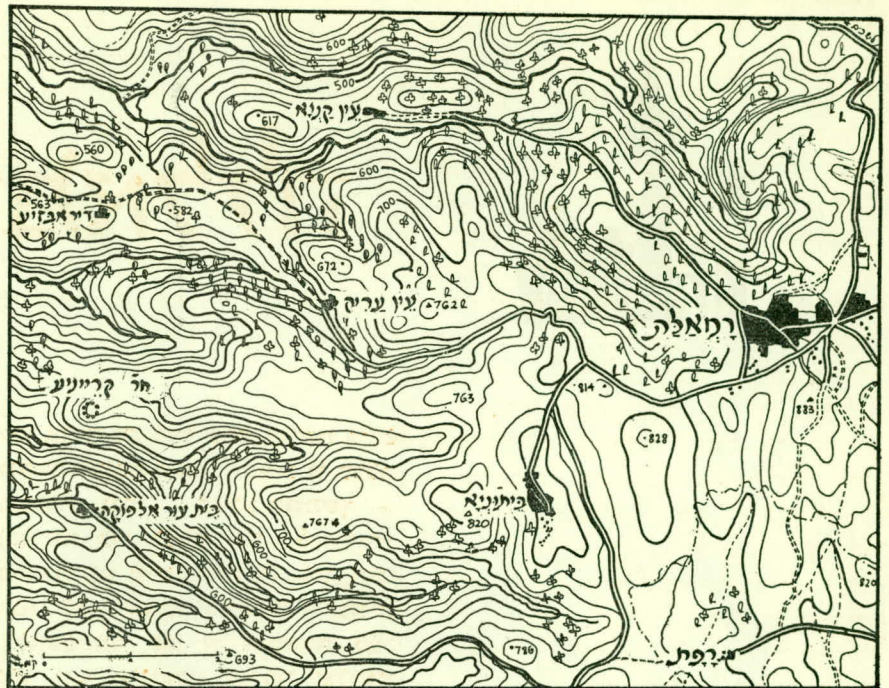
התכנית

השטח שבתוכו היה על הבריטים לפעול עתה הוא קשה ומבוחר — ככל שטח בהרי-יהודה מערבית לקו פרשת-המים, אף שאין להשוותו מבחינת שממה וצחיחות לשטח שממזרח לאותו קו. הואדיות, המתמשכים כמעט בדיוק לכיוון מערב, עמוקים מאוד. ביניהם משתרעים רכסים מקבילים-זה-לזה וכה תלולים, שבכמה מקרים מתרוממים הם עד לכ-250 מ' — כשאורך מדרונם אינו אלא קצת מעל ל-700 מ'. התנועה לאורך רכסים מבוחרים ומסולעים אלה בכיוון מערב-מזרח קלה מאשר לאורך תחתיות הנקיקים זרועי גושי-הסלע; והרכסים, שלא כואדיות, אף נותנים שליטה על השטח שמסביבם. לכן הציע הגנרל-מיור לונגלי למפקד הקורפוס*,

* מפקד הדיב. ה-10 (ה„אירית“). — המער.
** גנ. צ'אטווד — המער.

התקדמות שלוש כוחות המשנה

לשעה 0500 כבר היתה הבריגדה ה-229, היא הכוח הימני, (ברכס הדרומי) פרוסה בתוך ואדי-אל-אימיש ומכנה לתקוף את רכס זייתון. בשעה 0750 החלה בטיפוס הארוך והקשה במעלה המדרון הדרומי-מערבי של הגבעה, במבנה של שני גודים קדימה, כל אחד עם שתי פלוגות בשרשרת. בחיפיה הטוב של הארטילריה המסייעת התקדמו הגייסות במהירות רבה — אם להביא בחשבון, שבמקומות מספר היה על חיילים למשוך ולהעלות את חבריהם — ועד לשעה 0920 כבר היתה ח'רבת אסראס בידיהם. התקפה זאת היתה קדמה כעת, עברה על פני זו של הכוח המרכזי — ונחשפה לאשר

שלושת הרכסים — ביתוניא, קרייניע, איבזיע — המהווים את הגישה אל רמאללה מדרום-מערב

ארטילריה ואש-מקלעים רצופה. הקרעה יקרי שלה נעצר איפוא, אם כי פטרולים עוד הוסיפו להתקדם בעוז לאורך הרכס. ההתקדמות הכללית אל חלקו המזרחי יותר של הרכס נתחדשה רק משהחשיך, ב-1745. גוד 12 לרגימנט-הקלעים הסקוטי המלכותי, שהיה בכנף-הימין הגיע ליעדו ללא קושי. אולם בכנף-השמאל נתקל גוד 14 לרגימנט „המשמר-השחור“ בהתנגדות עזה ליד ח'רבת ביראש-שפע, מערבית לביתוניא. על גבעה בולטת זו היה האויב ערוך בתוך שתי „דיוטות“ של סגנאריאבן, בנויות מעל לצוק תלול בגובה כ-2.5 מטרים — ולחימה עזה התנהלה שם עד שהצליחו הבריטים לטהר את המקום בחודי הכידונים.

הכוח המרכזי (הבריגדה ה-31) נע ב-0645 והתקדם מואדי אס-סונט, ולשעה 0845 כבש גוד 6 לקלע-איניסקילינג המלכותיים, שפעל בכנף-השמאל, את פסגת רכס קרייניע. הכוח נעצר והמתין עד שהכוח השמאלי יכבוש את דיר איבזיע — ואחר כך תקפו שתי פלוגות מתוך גוד 5 לקלע איניסקילינג המלכותיים את „גב החזיר“, אשר מנע, כל עת היותו בידי התורכים, את התקדמותה של הארטילריה על פני הדרך הנסללת-והולכת. הגבעה נכבשה בקרבת השעה 1300; ואילו גוד 6 לקלע-איניסקילינג התבסס ליד ח'רבת אל-חאפי, צפונית משם. אחר כך עבר גוד 5 לקלעים האיריים-המלכותיים דרך מערך גוד 5 לקלע-איניסקילינג והתקדם לאורך הרכס, עד שהגיע לקו אחד עם בריגדה ה-229 (מהכוח הימני). בלחימה שהתנהלה על רכס קרייניע זכה טוראי גיימס דאפי, נושא-אלונקה מגדוד 6 לקלע-איניסקילינג המלכותיים בצלב-ויקטוריה, בעד אומץ-לב בלתי-רגיל שגילה שעה שהביא שני פצועים וטיפל בהם תחת אש כבדה. בחזיתו של הכוח השמאלי (ברכס הצפוני) נשלחו פטרולים קדימה בשעה 0545, וההתקדמות הכללית החלה ב-0600. הגדוד ה-1 לרגימנט ליינסטר החל לנוע במעלה רכס דיר-

וליצור אגף-אבטחה ארוך שחזיתו פונה צפונה. בשלב השני היה היעד הסופי — מהשטח הגבוה שמעבר לכפר ביתוניא עד לגבעת אבו-אל-עיינין, במחצית הדרך בין הכפרים עין עריק ועין-קניא; במצב טופוגרפי זה היה על הראש השמאלי לאבטח אגף שאורכו שמונה קילומטרים. לאחר פתיחת ההתקפה היה על שני גדודים מבריגדה 231 להתרכז ליד בית-עוראת-חתא ולהימסר לפיקודו של הגנרל-מיור לונגלי, כעתודה.

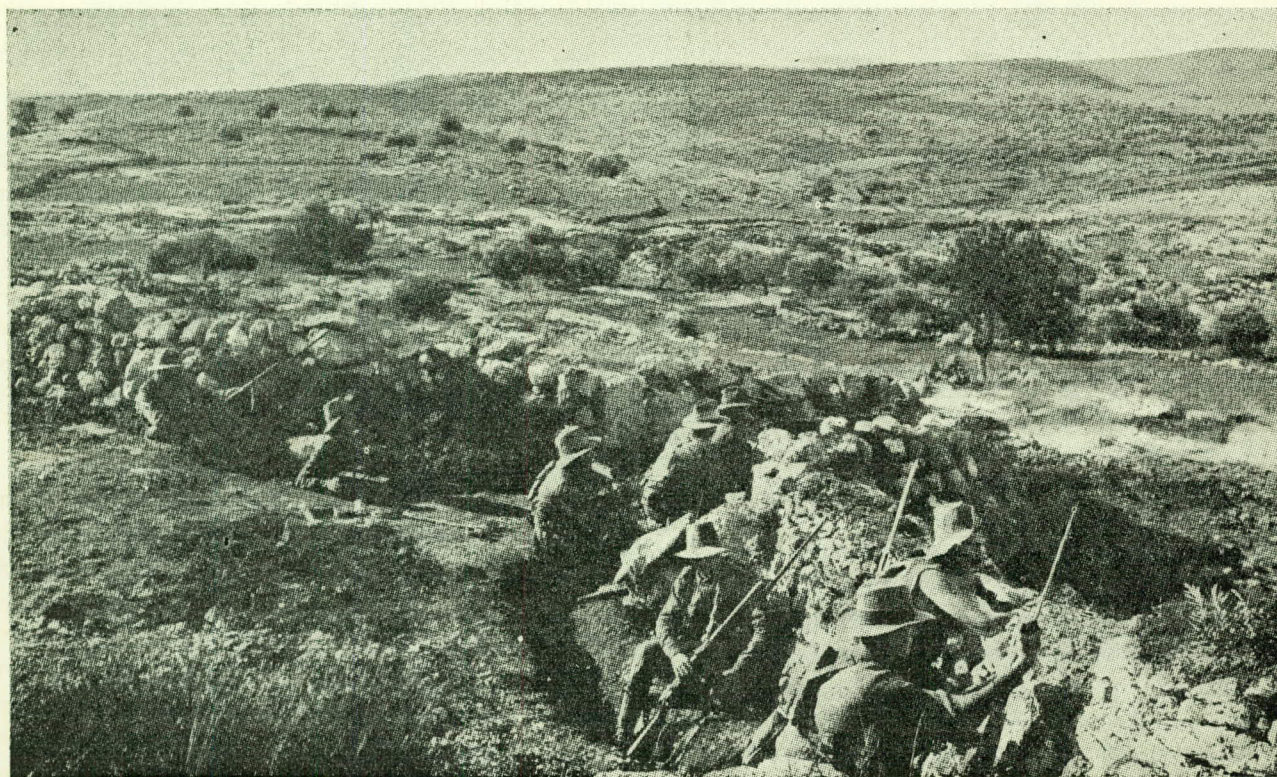
ההתקפה עמדה להסתייע על ידי הארטילריה בעצמה רבה. על ארבע סוללות מתוך הארטילריה-הדיביוזית של דיביוזה 74 (ארבעה כליותות בסוללה) היה לחפות על התקדמותו של הכוח הימני. על בריגדה 68* לארטילריה-השדה המלכותית היה לחפות על התקדמות הכוח המרכזי; ואילו על הבריגדה ה-67* לארטילריה-השדה המלכותית היה לחלק את אש הסיוע שלה בין שני הכוחות הללו. על הכוח השמאלי היה להסתייע באשה של בריגדה 263* ובסוללות-ההרים ה-9 וה-10 — בעוד שהארטילריה-הדיביוזית של הדיביוזה האוסטרלית-הרכובה יכלה לסייע לו אף היא. קבוצת הארטילריה-הכבדה ה-96 צריכה היתה למלא בעיקר תפקידי שיתוק הארטילריה של האויב; אולם, אם יהיו לה סוללות פנויות מתפקיד זה — אפשרי היה לפנות אליה למתן סיוע לחיל-הרגלים. הצלחת המבצע כולו היתה תלויה, במידה רבה, במהירות התקדמותה של הארטילריה. לאור קשיי השטח הוחלט שהארטילריה תנוע בשביל יחיד, העובר על פני רכס קרייניע („הרכס המרכזי“) — אם כי היה הכרח לסלול שבילים פחות-משוכללים על פני שאר הרכסים, כדי להניע את האספקה.

* מארטילריה הדיב. ה-10.

הנעות-בראש של גדוד סיירי-קונט נבלמו, כשבקעה עמוקה מפרידה ביניהן לבין האויב שעל הגבעה ממול, פקד עליהן הקולונל-לויט' סקאלי לשטוף באש רובים ומקלעים את הפסגה שממול ואת מדרון הגבעה, בו היה האויב מסתתר מאחורי גושי-סלע. באותו זמן הורה אותן להתחיל בבניית סנגארים, כאילו בכוונתן להתבסס במקומן. בינתיים הביא קדימה את שתי פלוגותיו הנותרות, ובשעה 1100 הטיל אותן להתקפה לרוחב הבקעה, כשאש-החיפוי של שאר הפלוגות, ממקלעים בינוניים, ממקלעי-לואיס ומרובים, נמשכת עד הרגע האחרון האפשרי. ההסתערות הפתיעה ללא ספק את האויב, שכן נטש את עמדותיו ונהר לעבר העורף בלי כל סדר. פטרולים הן מגדוד 1 לרגימנט-ליינסטר הן מגדוד סיירי-קונט גילו שגבעת-שעבוני אינה תפוסה על ידי האויב, ולגדוד ה-6 מרגימנט-ליינסטר נתאפשר לתפוס את הגבעה בלי להילחם עליה. כל היעד של השלב הראשון כבר היה איתן בידה של „ההתקפה השמאלית“. מימין לה כבר תפסה בריגדה 231 מדיביזיה 74 את ח'רבת אד-דרייהימה, מזרחית לכפר אט-טירה, לאחר לחימה קשה במשך הבוקר — כדי למנוע את אינפלוד „ההתקפה הימנית“ בשעת התקדמותה על פני רכס-זייתון. משמאל לה גילו פטרולים מתוך הדיביזיה-האוסטרלית-הרכובה, שהכפרים דיר-אל-קודיס וח'רבתה-אבן-חרית אינם תפוסים. עבודה קשה של המהנדסים-המלכותיים ושל גדוד-הפיונירים של הדיב. ה-10 אפשרו שליחת חלק מן הארטילריה קדימה לאחר חשיכה.

אל-איבזיע, ואילו הגדוד ה-5 לסיירי-היער מחבל קונט נע במעלה המדרון שמצפון לואדי-סאד, כדי להתבסס בשטח-הרם שמדרום לכפר-נעמה. כונתו של הגנרל-בריג. ואנדלאר היתה אז, שגדוד 6 לרגימנט-ליינסטר ינוע במעלה ואדי-אס-סאד ויכבוש את התואי הבולט, גבעת-שעבוני, בחיפוי אשם של גדוד 1 לרגימנט-ליינסטר מימין — וגדוד 5 לסיירי-קונט משמאל. על גדוד 6 לרובאים-האיריים המלכותיים הוטל התפקיד להקים אגף-הגנה, משמאלו של גדוד סיירי-קונט ועד לימינה של הדיביזיה-האוסטרלית-הרכובה, צפונית-מזרחית לסופה. גדוד 7 לקלעידאבלין-המלכותיים, מהבריגדה ה-30, היה מרוכז בעתודה בצומת הוודיות אס-סאד ואס-סונט; שארית הבריגדה ה-30 היתה בתוך בקעה מזרחית לסופה. בתחילת ההתקדמות היתה ההתנגדות מועטה. אחר כך החלו מספר מקלעים-בינוניים, שיו מוצבים על פני הרבסים המיוערים הנמשכים מכפר-נעמה, לגרום צרות ניכרות, והתור-כים הנחיתו התקפת-נגד קטנה ועקרה נגד גדוד 1 לרגימנט-ליינסטר. שיתוף-הפעולה בין גדוד זה לארטילריה היה מוצלח מאוד, אולם קציני-התצפית הקדמיים, ששהו עם גדוד סיירי-קונט ועם גדוד הרובאים-האיריים, הופרעו במשך זמן-מה בגלל המחסור בחוטי-טלפון. ההתקדמות נעצרה למשך כחצי שעה, אולם אחר כך החלישה במידה ניכרת האש המדויקת של בריגדה 263 לארטילרית-השדה-המלכותית את פעילותם של המקלעים התורכיים שעל רכס דיר-איבזיע. לשעה 1100 הגיע גדוד 1 לרגימנט-ליינסטר ליעדו. מאחר ששתי הפלוגות

גייסות בריטיים בקווי-החזית בהרי צפון-יהודה

מעבר הקורפוס ה-xx להתקפה כללית

לפני רדת הדמדומים היה כבר הגנרל צ'אטווד בטוח, כי תכניתו הצליחה לחלוטין. בכנף הימין שלו הובסה מתקפת הנגד של האויב. בכנף השמאלית הגיעה ההתקפה הבריטית ליעדה ללא אבידות כבדות. יום המחרת ישלים את שיבוש התורכים. ברגע זה עוד היסס, שמא כדאי להפעיל למטרה זאת רק את הכוחות שבפיקוד הגנרל-מיוור לונגלי, ולהדוף באופן זה את האויב מדרך-שכם על ידי התקפה מן המערב. לתכנית זו היה כוח-משיכה משלה; אילו ניתן היה לבצעה במהירות הדרושה, היה על התורכים לעשות מאמץ-עליון כדי להימלט משואה. אולם הכרחי היה לקחת בחשבון את הקשיים הגדולים, הנובעים מן השטח בו היתה הדיביזיה ה-10 נעה. ההורווי של מפקד-הקורפוס במשך הלילה הבין אוהו לכלל החלטה כי הדיביזיה ה-60, שדרך-שכם עמדה לרשותה, מוכרחה לקחת חלק במבצע; בשעה 0040 שלח לגנרל-מיוור לונגלי תשדורת, שבה נאמר כי על „ההתקפה השמאלית“ לכבוש את יעדה השני במהירות האפשרית, וכן הורה לגנרל-מיוור גאדווד* כי על כנף-שמאלו להתקדם ולעלות על ביתוניא.

בצדי דרך שכם

במשך הבוקר שבה הדיביזיה ה-60 וכבשה את מערך מוצבי-החוץ שנשמט מידה ביום הקודם; בריגדה 156 כבשה מחדש את ראס-אט-טאוויל** ולכדה שם 36 שבויים ושני מקלעים. באגף השמאלי כבשה בריגדה 181 את ביר-נפלא ואת אל-גיב, כמעט בלי לירות כדור. בשעה 1320 הוציא הגנרל-מיוור שי*** פקודה לבריגדה ה-180 לעבור דרך מערך בריגדה 179, ולהתקדם ביחד עם הבריגדה ה-181 אל הכפרים בראם, קלנדיה ורפאת, הנמצאים על קו ניצב-כמעט לדרך שכם, כ-2.4 ק"מ צפונית לקו שבו החזיקו אז. רק בראם עמדו התורכים וגילו התנגדות. ריכוז של אש-ארטילרית במשך עשר דקות עקר אותם מעמדה זאת, אחת החזקות ביותר שבקרבת דרך-שכם. האויב, שכוחותיו תשו כתוצאה מהסתערויותיו העקרות במשך יום האתמול, גילה רצון-התנגדות מועט מאוד — אפילו בניהול קרב-מאסף. גם לבריגדה 230 (מתוך דיביזיה 74) לא היה קושי רב יותר בתפיסת ח'רבת-אל-ג'פיר, 2.4 ק"מ דרומית-מערבית לרפאת — וביצירת מגע, בקרבת מקום זה, בין כנף-ימניה ובין הדיביזיה ה-60.

במדרונות המזרח של הרי-יהודה

כדי להבטיח את אגף הימין של דיביזיה 60, פקד הגנרל-מיוור מוט (מפקד הדיב. ה-53) בשעה 1115 על הבריגדה ה-158 לכבוש את ראס-ארקוב-אס-טופה, צפונית-מזרחית לראס-אז-זאמבי, ואת הכפר ענתא, כ-5 ק"מ צפונית-מזרחית לירושלים. בשעה 1515 פתחה הארטילריה-הדיביזיונית בהר-עשה נמרצת על שני מקומות אלה וההתקפה עליהם הונחתה רבע שעה אחר-כך. גדוד 7 לקלעים-הולציים נעצר באש מקלעים, אולם הרעשה נוספת איפשרה לו לכבוש את ראס-ארקוב-אס-טופה לאחר רדת הדמדומים. גדוד 1 לרגימנט-

רגלים, הנדסה ותותחנים — כלוחמתיהרים

ספק הוא אם היה לארמיה הבריטית בארץ-ישראל יום מוצלח יותר מאשר ה-27 בדצמבר. הימין של מערך-ההגנה הבריטי, שעסק בהתגוננות, עמד כחומה-בצורה, שאלה התנפץ האויב לרסיסים. והגזרה הבריטית השמאלית, זו התוקפת, השיגה את כל יעדיה, מול פני התנגדות חזקה בשטח קשה ביותר, ומשכה אליה אותם גייסות תורכיים עצמם שהוחזקו בעתודה לתכלית ההתקפה העיקרית על ירושלים. סבילותם הגופנית של חלק מהגייסות הבריטיים התוקפים הועמדה במבחן קשה. עמדה אחת מאלה שנכבשו על ידי הבריגדה ה-229 היתה גבעה קשה וחמורה במיוחד. המדרון שבמעלהו היה על הרגלים להתקדם היה מורכב משורה של מדרגות כמעט אנכיות, והרובאים יכלו לעלות בו רק על ידי טיפוס האחד על כתפי השני. כאשר כבשו אנשי יומנרי בלתי-רכובים גבעה אחת, היה על אנשים שנשאו אספקה לטפס במשך שעות כדי להגיע מרגלי גבעה זו לפסגתה. במב-הנים שעברו על הרגלים היה חלק גם לארטילריה. הדבר שהפליא כל אחד שעבר על פני הנתיב בו נעו הדיביזיה ה-10 והדיביזיה ה-74 היה, שתותחים אלה של סוללות-ההרים יכלו להיכנס לפעולה. עבודת סלילת-הדרכים של גייסות ההנדסה ושל גדוד החפרים בגישות לרכסים ולאורכם היתה נפלאה, והם סללו דרך במקום בו נראה היה הדבר כבלתי-אפשרי. אולם, אף על פי שסוללי-דרך אלה היטו את שכם למלאכה, הרי רק מרצם ללא-סייג של התותחנים ושל העגלונים הוא שאיפשר לארטילריה לבוא לסיועם של הרגלים. התותחים הוכנסו לפעולה במרחק הגון מהדרכים, וטולטלו ביד-אדם על פני כבורות-נתיב ניכרות. שני הוביצרים ותותח-שדה אחד התמידו לנוע עם הרגלים ביום הראשון של ההתקדמות. במקומות בהם לא יכלו אפילו סוסים להשיג להם מדרך כף-רגל, והאופן בו טלטלו התותחנים את כליהתותח דרך נקיקים עמוקים ובמעלה גבעות בלתי ניתנות לטיפול לכאורה, היה השג נפלא.

(מתוך כתבה)

הארפורדשייר, ששלח קדימה שתי פלוגות, כל אחת מצד אחד של הכפר וכל אחת פרושה בגזרת-חזית מחלקתית בלבד, כבש את ענתא בשעה 1600 — ובאופן זה הבטיח בצורה תכליתית את אגף-ימניה של הדיביזיה ה-60.

שלב ב' בהתקדמות כנף השמאל

„ההתקפה השמאלית“ נתקלה בינתיים בהתנגדות שהיתה במידת-מה חזקה מזאת; אולם עיקר קשייה נבע מטיבו המבוחר של השטח. הכוח-הימני של התקפה זו תקף את ביתוניא. גדוד 14 ל„משמר-השחור“ קיבל סיוע תכליתי מאש מקלעים-בינוניים שנורתה מעל לראשו, וכן מאש ארטילרית —

* מפקד הדיב. ה-74 („דיביזיה הדורבן-השבור“ — שהיתה מורכבת ברובה מרגימנטים של פרשי-„יומנרי“, אשר הומרו ליחידות רגלים). — המער.

** כקילומטר-וחצי מזה לנוה-יעקב החרוסה. — המער.

*** מפקד הדיב. ה-60 (דיביזיה טריטוריאלי של לונדון). — המער.

**** היא ענתות, כ-2½ ק"מ צפונית-מזרחית לבניני ביה"ח האוניברסיטאי „הדסה“, שעל הריהוצופים.

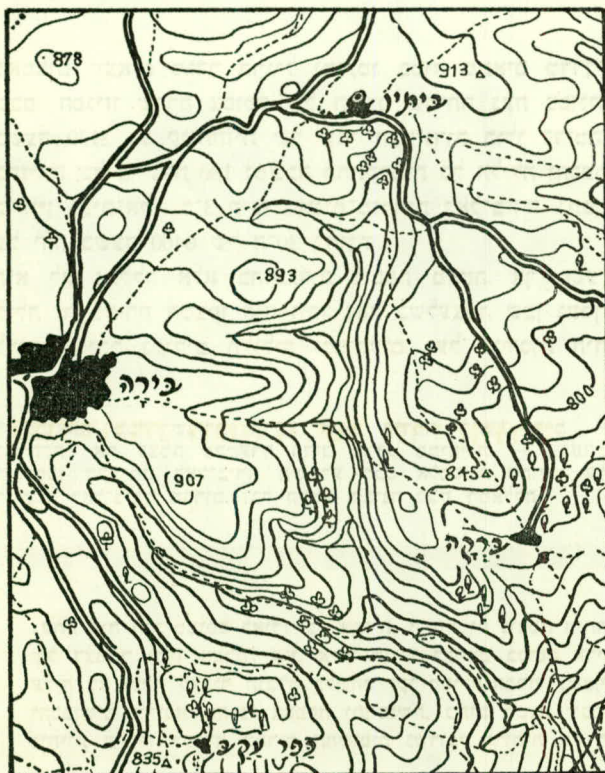
מאמצי הארטילריה בחרים

הארטילריה נקראה להמשיך בעבודתה הקשה ב־28 וב־29 בחודש, בתנאי קרקע שהיו מבעיתים עוד יותר מאלו של ה־27 בו. בשטח כולו לא נמצאה דרך טובה יותר מאשר שבילי־עזים; הנקיים היו עמוקים עוד יותר והגבעות תלולות עוד יותר. בכמה מקומות, וביחוד בחזית של הדיביזיה ה־10, התקדמו הרגלים בקצב ראוי־לציון; אולם גם תותחים התקדמו אתם, ועל ידי שהדבירו את אש המק"בים הזרועים על כל גבעה, שירתו שירות אשר זיכה את התותחנים בתשבחות חמות מצד הרובאים. סוללות ההרים ה־9 וה־10 היו מסופחות לדיביזיה ה־10, אולם גם סוללות של תותחי־שדה ושל הוביצרים לא פיגרו אחרי יחידות־רגלים קדמיות למדי. ב־28 בחודש הלמה הדיביזיה ה־53 מהלומה נוספת אל תוך קוי האויב, כדי לחפות על ימינה של הדיביזיה ה־60 — שעליה הוטל להמשיך את התקדמותה במעלה דרך שכם, במגמה לאל־בירה. הבריגדה ה־158 כבשה את ענאתה; וגדוד 7 לרגימנט־הקלעים הולציים המלכותי, לאחר לחימה של יום תמים, השתלט — בעזרתה המכרעת של הפגזה ארטילרית — על ראס־ארקוב־אס־סופה, גבעה שכל מראה אומר „לאט לך!“, המתנשאת מעל צלעותיו מבוקעות־הסופות של ואדי־רואבי.

(מתוך כתבה)

שעב־צאלה נכבשה בשעה 1530 ונתפסו עליה 20 שבויים. הרעשת אל־בירה החלה בשעה 1615, והכפר נכבש, על 42 שבויים, על ידי הבריגדה ה־181, אשר בשלב זה של ההתקדמות החל נוטה צפונה־מזרחה. הארטילריה של הדיביזיה ה־60 ומספר תותחים של הדיביזיה ה־10, שהובאו לאחר

נתיב המעקשים אל ביתין
מול מתלולי המדרון המזרחי של ההר

קבוצת־הארטילריה־הכבדה ה־96 השלימה מבצע ראוי־לציון בכך, שהעלתה סוללת־תותחים ומיקמה אותה ליד בית־עור אל־פוקא. הלחימה הקשה ביותר של אותו יום התנהלה בסמ־טאות הכפר ביתוניא. קבוצה קטנה משל האויב התבצרה בתוך בית, ולא נכנעה אלא משהוטלו לתוכו רימוני־יד דרך החלונות. בסך הכל נתפסו 70 שבויים ושבעה מקלעים־בינוניים.

הכוח־המרכזי של „ההתקפה השמאלית“, שעה שהתקדם אל כפר שייאן, מזרחית לכפר עין־עריק, נתקל רק באש מקלעים של משמרות־עורפיים; משמרות אלה פוזרו באש הארטילריה המסייעת. לאחר שנכבש כפר־שייאן, נתפס אל־מונטאר, קילומטר וחצי דרומית־מזרחית לו — ואחר כך נמסר לידי הכוח־הימני. גדוד 6 לקלע־איניסקילינג המלכותיים ביסס מערך־עמדות חזק על „גבעת־הקשר“, מזרחית לכפר־שייאן וצפונית לאל־מונטאר.

בחזיתו של הכוח־השמאלי כבשה בריגדה 29, כזכור, את הרכס שמצפון לואדי־סאד, מגבעת־שובני מערבה. עתה היתה משימתה של בריגדה 30 (גנרל־בריג. פ. א. גריר) להתקדם במעלה ואדי עין־עריק, בעקבות בריגדה 29, ולתקוף את הגבעות שמצפון ומצפון־מזרח לכפר עין־עריק. פטרולים שהתקרבו לגבעות אלה עם שחר גילו, כי הן מוחזקות בעצמה על ידי האויב. תנועתה של הבריגדה במעלה הואדי היתה אטית מאוד, אך מיד לאחר שפתחה הארטילריה באש והחלה ההתקדמות, נראו התורכים כשהם נסוגים כמעט בכל מקום מעמדותיהם הקדמיות. לשעת 0430 נכבש היעד על ידי שני גדודים. כנף־הימין של הבריגדה ה־30 באה במגע עם כנף־השמאל של הבריגדה ה־31 במרחק כ־800 מטר צפונית לכפר־שייאן, והקו נמשך משם צפונה, אל ח'רב־תרובין, ומשם מערבה, אל נקודה בה התחבר למערך בריגדה 29, צפונית לדיר־איבוע. הדיביזיה־האוסטרלית־הרכובה, בעבר השמאל, התבססה בקו צפונית לח'רב־תה־אבן־חרית ולדיר־אל־קודים, שאליהן התקדמו הפטרולים שלה יום קודם.

ההכרעה הסופית - וכיבוש רמאללה

29 בדצ' 1917. גנ. צ'אטווד פקד על הדיביזיות ה־60 וה־74 להמשיך בהתקדמותן צפונה ב־29 בדצמבר, וגם הפעם עתיד היה האגף הימני של ההתקפה להיות מחופה על ידי הדיביזיה ה־53. בתחילה נתקלה הדיביזיה ה־60 בהתנגדות קלה מאוד, אולם הבריגדה ה־180 נעצרה למשך זמן־מה מול שעב־צאלה, גבעה תלולה כקילומטר וחצי דרומית לאל־בירה. הבריגדה ה־181 שהיתה ממערב לדרך־שכם, הוסיפה להת־קדם מעט, אולם בצהרי־היום נבלמה אף היא במרחק כ־200 מטר מדרך אל־בירה — רמאללה. היה הכרחי כעת לחכות להתקדמותה של הארטילריה, כיון שעל בריגדה 180 היה להתקדם במורד מדרון חשוף, לחצות ערוץ בתחתיתו, ולהעפיל על פני צלעה התלולה של גבעת שעב־צאלה בעבר השני של הערוץ. ההתקפה בוצעה על ידי גדודי־לונדון ה־19 וה־20, בחיפוי אשה של בריגדה 302 לארטילרית־השדה־המלכותית ושנים־עשר מקלעים־בינוניים, שארבעה מהם היו שייכים לדיביזיה ה־53. התורכים גילו התנגדות נמרצת, אולם גבעת

לשאת אתם את מקלעיהם ואת התחמושת. אף על פי שהיה זה ליל ירח כמעט מלא, היו השמים מעוננים. כדי להבטיח את אגפה של הדיביזיה ה-60, כבשה הבריגדה ה-158 את ח'רבת-עלמית, כקילומטר וחצי צפונית-מזרחית לענתא, במשך ליל ה-28/9 בחודש; ואילו הבריגדה ה-159 תפסה את חיזמה בשעה 0800 של ה-29 בו. אחר-כך, במקביל לתנועתה של הדיביזיה ה-60 קדימה, שיגרה הבריגדה ה-159 גדודים בזה-אחרי-זה כדי לסתום את הפער שנוצר בעקבות תזוזת הדיביזיה*; לבסוף הגיע אגף-השמאל של הבריגדה לקרבת בורקא, 4 ק"מ דרומית-דרומית-מזרחית לביתין — ולפחות 6.5 ק"מ צפונית למערך שבו החזיקה יום קודם.

משמאל, בחזיתתה של הדיב. ה-74 כבשה הבריגדה ה-230 את רמאללה בשעה 0930 של ה-29 בחודש. אולם, משניסתה לתפוס את ח'רבת אל-בורג שמצפון לה, נתקלה בהתנגדות תקיפה. רק התקדמות מועטה נוספת התקיימה לאור אותו יום, כיון שבריגדה 181 בכנף-הימין נבלמה, וכתוצאה נחשף הכוח כולו לאש מן המזרח**. משכבשה דיביזיה 60 את אל-בירה ונעה צפונה לאחר רדת החשיכה, המשיכה גם הבריגדה ה-230 בהתקדמותה ותפסה את ח'רבת אל-בורג זמן-מה לאחר חצות. בכניסה הלטינית שברמאללה נמצאו כמאה תורכים חולים ופצועים במצב נורא של זוהמה ואפיסת-כוחות; מזי-רעב היו ופצעים לא נחבשו מזה חמישה ימים. ביניהם היו שמונה פצועים בריטיים.

הבריגדה ה-229, שהייתה קודם את הכוח-הימני של „ההתקפה השמאלית“, שבה כעת לפיקודו של הגנרל-מיוז גארדוד (דהיינו — לדיב. ה-74), היא לא נדרשה לבצע התקדמות נוספת במשך ה-29 בחודש, כיון שנמצאה כבר כמעט בקו אחד עם כנף-הימין של הקורפוס, ובתוך מערך-עמדות טוב ליד „גבעת-הקשר“ ואל-מונטאר. כמו כן לא נדרש מאמץ נוסף מהדיביזיה ה-10, שהתבססה בקו העובר דרך ח'רבת רובין, ג'אניה וראס-כרכור. ב-30 בחודש הניזה הדיביזיה ה-60 את קו-החזית שלה מעט קדימה על דרך-שכם. הגנרל צ'אטוד פקד אז להפסיק את ההתקפה.

גיבוש המערך

גיבושו של מערך-ההגנה הקדמי החדש לא היה ענין קל. היה צורך לעשות זאת מהר מאוד וביסודיות רבה. קשיי האספקה הכתיבו החזקת קו-המערך בגייסות מועטים ככל האפשר; ומשנתפס קו זה היה צורך לבססו היטב בזמן הקצר ביותר — ולהחזיר חלק ניכר מן הגייסות שלקחו חלק בלחימה, כדי שיחזיקו בשרשרת-ההגנה הכבירה כולה. שהבטיחה את ירושלים לחלוטין. (מתוך כתבה).

מאמצים יוצאים מגדר הרגיל ומוקמו בטוח מתאים מדרך-שכם, הפגיוו שדרה צפופה של האויב שהיתה נעה צפונה. בשעה 2130 נע קו-החזית של שתי הבריגדות כולו קדימה. בחזיתתה של בריגדה 180 נמשכה ההתקדמות כל הלילה והכפר בייתין (בית-אל), כ-3 ק"מ צפונית-מזרחית לאל-בירה, נתפס על ידה בשעה 0400 של ה-30 בחודש.

היא לא נתקלה אלא בהתנגדות נוספת מעטה, אך מסע-לילה זה בעזרת המצפן היה השג נאה כשלעצמו. שכן נערך לרוחב שורת נקיקים תלולים ומסולעים, ועל הגייסות היה

* כתוצאה מכך שגזרת הדיב. ה-10 קודמה ב-728 ק"מ — ו"ניתקה" את עצמה מהמערך הדיב. ה-53 שממנה. — המערך.
** שכן דרו-זמו. לאל-בירה משתרע רכס אלכסוני, החולש על הגישות לאל-בירה מדרום, וכל הקטע שבינה לבין רמאללה.

„עתה היה הקו מבוסס לאורך כל החזית. התקדמות נוספת היתה בלתי-אפשרית כל עוד לא שופרה התחבורה. משך מחצית השניה של דצמבר ירדו מטרות עזו, אשר הגיעו לשיאם בסופה אדירה שהתחוללה ביום ג'ה-מולד. חלקים רבים מהמישור הפכו לביצה, עליה לא יכלה לעבור תובלה כלשהי, וקו מסילת-הברזל נשטף פה ושם. הפוגה היתה הכרחית עד אשר תתקדם למדי סלילת המסילה והכבישים וירוכו מחסני אספקה ותחמושת. כתום השנה שכנו איפוא הפעולות, והגייסות הסתדרו באשר הם ליהנות באותה מידת נוחות שיכלו למצוא בהרים החשופים ושדופי הרוחות או רוויי-המים.“

פילד-מרשל א. ב. וייל, „מסעי-המלחמה בארץ-ישראל“

לזירת הקרבות שבגבול יהודה-שומרון יש אנפים — וחזית המשתרעת בין האנפים.

מהווה מכשול, הוא מבליט ומגביר את תכונתו הטופוגרפית המיוחדת והאופינית של „אזור-החזית“ גופו — כלומר: במת-ההר המרכזית.

במת-ההר זו, המשתרעת בתוך המסגרת ההררית-המבוטרת שמשני עבריה (והבולטת לעין מתוך הצצה במפה בקנה מידה של 1:100,000 למשל) היא מישורית באופן יחסי — חוץ מהמעלות אליה מקו נחל-שורק — אך על פניה זרועות בליטות אחדות שיש להן שדות תצפית ואש מוחשיים על פני סביבתן והמהוות (בצד הואדיות הנסתרים-למחצה, שאינם מעטים) את התוים הטופוגרפיים-הטקטיים העיקריים שבאזור זה. בליטות אלו, שרבות מהן אינן אלא תלים של מקומות-ישוב קדומים, הן לעתים תלויות למדי (במקרים אחדים — בעיקר לצד דרום-מערב); ואף שאינן מתרוממות לגובה רב לעומת הרמה-המישורית, הן מזדקרות לעין וחולשות על הגישות אליהן. כאלו הן, למשל, גבעת תל-אל-פול ושעפט (הגבעה של חרב-אר-ראס) שיש להן שליטה ישירה על העליה מנחל-שורק; וכן אל-ג'יב, שמתנשאת לא רק כלפי הגישות מדרום-מערב ודרום-מזרח, אלא גם לעומת העליה הראשית מעבר בית-חורון; וכזאת היא גם נביסמויל, שצופה, בעת-יובעונה אחת, למול העליה האלכסונית מצד אבר-גוש — בדו ממערב — אך גם הערוץ-העילי של נחל-שורק ממזרח והדרך מירושלים מדרום-מזרח. קו טופוגרפי אופייני נוסף לרמה-המרכזית הוא, ששלוחות פאת-ההר המזרחית ולאורכה מתבלטים תכופות לתוכה ומתנשאים מעל למישורה — דבר המקנה להם שליטה אגפית מוחשית על קטעים בתוכה; כך, ביחוד, ראס-אט-טויל בדרום-מזרח והגבעות שמכפר-עקב עד מדרום-מזרח לאל-בירה — בצפונה.

הפרשי-הגובה מתחילים להיות בולטים הרבה יותר בצפון במת-ההר שם נפסקת למעשה הרמה-המישורית, וגבעות רמאללה-אל-בירה, יחד עם ההרים שממזרח וממערב להן, סוגרות עליה מצפון, בהוותם את קו-המכשולים העיקרי השני (לאחר זה של התלים והגבעות שבדרום) על דרך כוחות שמתקדמים מדרום, מסביבת ירושלים.

ה„אנפים“ הם העליות אל הרכס-ההררי של צפון-יהודה ודרום-שומרון ממערב וממזרח. עליות אלו קלות-יותר ממערב, שם מצויים עמקי-נחלים, שהם נוחים באופן יחסי לתנועה, ולעתים הם אף רחבים למדי; ויש ביניהם, שחודרים עמוק אל לב ההר; אמנם הבולט שבהם, עמקו של נחל-שורק, בעל העיקולים והפיתולים הרבים, משתרע בדרום; אך ואדי מקביל לו, מצפון, שעולה מעמק-אילון מהווה את מעלה שער-הגיא — שממנו מסתעפת צפונה-מזרחה גם דרך אלכסונית לעליה על במת ההר — מאבר-גוש — לבדו, ומשם — אל נביסמויל, אל-ג'יב ואל רכס-בייתוניא (אזור עקוב-מדם בקרבות נובמבר 1917); וצפונית יותר — נמצאות הגישות הנוחות אל מעלה בית-חורון, אף על פי שבת חורון עליון עצמו — והדרך ההסטורית ממנו אל אל-ג'יב וירושלים — נמצאים על-פני ה„גב“ הצר של רכס-גבעה שבין ואדיות תלולים, עד שהיא נכנסת לבמת ההר הרחבה. אך העליות קשות ותלולות הרבה יותר במזרח, שם — לפחות עד לוואדי-פרעה שמדרום-מזרח לשכם — הנקיים ועמקי-הקניונים הם כה צרים ותלולים ומורדות-ההרים שביניהם כה זקופים וקשים לטיפוס — עד שכמעט אין הם מתאימים לעלית גייסות כהר, עם שנוסו נסיונות כאלה — כגון בסביבת ענתות ומכמש. חיבוריה של דרך-ההתקדמות העיקרית של צבאות, היא הדרך שלאורך פרשת-המים הראשית (חבורן — ירושלים — שכם — ג'נין) עם עורקי-תנועה אחרים — הם כמעט תמיד לעבר מערב.

★

„אזור-החזית“ הטבעי של חבל גבול יהודה-שומרון תחום מדרום (ויש — שהרחק מדרום) על פני רוב שטח השתרעותו, על ידי האוכף העקלתוני הנמוך של נחל-שורק, שבחלקו העילי הוא לופת את ירושלים; והבליטות הסמוכות לו (ירושלים עצמה, שעפט, נביסמויל, ועוד) מתנשאות בבירור מעליה, גם כשהעליה בערוצו העילי-ביותר פונה צפונה וכאילו חודרת לתוך הרמה השטוחה באופן יחסי. יותר משהוא עצמו

רבות לערעור רוחו של האויב. ב־27 בחודש, היום בו נפתחה ההתקפה התורכית, פיזר גייסות־תובלה תורכיות ליד קלנדיה, ובמשך שלושת הימים הבאים הטיל פצצות והפעיל מקלעים נגד שדרות תורכיות שנעו על דרך־שכם. גם הפעם הצילו השטח הגבעי ומזג־האוויר החורפי את האויב מפני מלוא התוצאות של מפלתו. הוא השאיר כאלף הרוגים על שדה־המערכה, אולם איבד רק 558 שבויים ולא הפסיד כל חלק מן הארטילריה. אבידותיו של הקורפוס ה־XX הבריטי היו כאלף איש לערך.

המערכה מנקודת־הראות התורכית

היעדים שהוצבו בפני הדיביויות התורכיות ביום הראשון למתקפת־הנגד על ירושלים היו: — תל־א־פול — לדיביויה ה־53; בית־חנינא ונבי־סמויל — לדיביויה ה־19; בית־אג'זה ובית־דוקן — לדיביויות ה־24 וה־1. ניתן לשער כי שתי הדיביויות הנזכרות־לאחרונה צריכות היו להתחיל בהתקפתן אחרי הדיביויות ה־53 וה־19, כיון ששתיהן נמצאו מותקפות ע"י הבריטים עוד בטרם החלו בהתקדמותן. פאלקנ־היין תלה את סיבות א־הצלחתו, ראשית, בהגנתם העקשנית של הבריטים — אשר, כפי שנזכר, הוזרו מראש בענין התקפתו; ושנית, בכשלונו של הדיביויה ה־1 שלו — שהובאה בחפזו וספגה את מלוא משקל ההתקפתה של הדיביויה ה־10 הבריטית. העצמה־הלוחמת של ה־"ארמיה השביעית" התורכית כולה לא יכלה לעלות על 20,000 איש. מאחר שעצמתו של הקורפוס ה־XX הבריטי הגיעה ל־33,000 איש, ברור כי מתקפת־הנגד התורכית היתה בגדר נסיון־שלי־אוש.

כך, לאחר לחימה כמעט־רצופה במשך חודשי נובמבר ודצמבר, הסתיימה השנה בהפסקה שחלה מעתה בלחץ הבריטי. ירושלים ישבה לבטח — במידה שהמדובר בסכנת התקפה מן הצפון. מאמצי התורכים לכבוש את העיר מחדש לא רק שנכשלו, אלא שבפועל אף סייעו לתכניתו של סר אדמונד אלנבי; שכן, לאחר שהתישו התורכים עצמם בהסתערותם על ההגנה הבריטית היציבה שלרוחב דרך־שכם, כבר לא יכלו לעמוד בפני התקפת־הנגד הבריטית בחזית זאת — כאשר פגעה התקדמות שדרותיו של הגנרל לונגלי באגפם הימני. תכניתו של פאלקנהיין הגבירה את היתרונות שבידי הגנרל צ'אטווד. נראה, ששירות־המודיעין של פאלקנהיין נכשל בכך, שלא מסר לו על השיפור הגדול שחוללו הבריטים בדרכי־התחבורה שלהם מאז הימים בהם לא יכלה דיביויה־"יומנרי" הרכובה להתקדם מזרחה לאורך הרכסים שעליהם נעה עתה הדיביויה ה־10 — דבר, שבמידה רבה קרה אז בגלל העדר סיוע ארטילרי ובגלל חוסר תחמושת, מזון ומים (וכל אלה — בגלל חוסר דרכים). כן לא יכול היה כנראה לראות־מראש את עבודתם הנפלאה של המהנדסים, החפרים והרגלים של הדיביויה ה־10 — בהכונתו של מפקד המהנדסים־המלכותיים של הדיביויה, הקולונל־לויט' א. מ. ס. צ'ארלס — שבוצעה לאחר שהונחתה ההתקפה. הוא היה סבור, כי אגף־ימינו מובטח על ידי קשיי השטח — וכמעט שצדק בהאמינו כי התקדמות בריטית מאותו כיוון היתה דבר שאינו ברי־ביצוע. הגנרל צ'אטווד ניצל את ההזדמנות היטב: על ידי כך שחיכה בקור־רוח להתקפה שתפתח כלפי ימינו — וע"י כך שברבזמן הניע את כנף־השמאל שלו. קורפוס־התעופה המלכותי תרם

זוהי ארץ המארב, המבוך והאפתעה, בה יחסר לצבאות גדולים מרחב להילחם, והמגינים — רואים ואינם נראים; בה מעיקרי הקרב הם: הזריזות והרגל הבוטחת, כוח־החטף וכוח־הזינוק.

מספרו של ג'. א. סמית, "הגיאוגרפיה ההסטורית של הארץ הקדושה" מתוך הפרק, "התגוננות בהרי־יהודה".

היחודש שירות-חובה בבריטניה?

בענין כוח-האדם. בריטניה מודה עתה — בין שהדבר מוצא חן בעיניה ובין אם לאו — בהכרח של תלות-גומלין בענין-ההגנה בינה לבין מעצמות אחרות. אין זה עקבי כי באותו זמן עצמו העמידה היא את עצמה במצב בו אינה מסוגלת למלא אחר התחייבויותיה הצבאיות; והרי זה ממש דבר חסר-הגיון שבריטניה תהיה הארץ האחת הסבורה כי אפשר לה בלי שירות-חובה. יש לחשוב כי לא יהיה מנוס מהנהגתו-מחדש — ולא צריך היה לבטלו מעולם.

בויכוח השנתי בפרלמנט הבריטי, בפברואר-מרס, על תכנון ההגנה (בקשר לאישור תקציבה), „נוטרלה“ לא-במעט בקורת האופוזיציה ע"י המחלוקת שבתוכה-עצמה. אך התביעה בתוכה להגברת הכוחות ה„מקובלים“ עלתה בד-בבד — על-אף הפרשי ההנמקות — עם זו של חלק חשוב וער בקרב השמרנים. והרי מטענותיהם של אלה:

„עתה, כשהדגש עובר בחזרה, מהלוחמה הגרעינית אל זו המקובלת, ברור כי יש צורך בהערכה-מחודשת למצב-הדברים

נשק חדש - ערכו במועדו

לשאת בהוצאותיו — הוחזר ה-„TSR-2“ לתחיה; אלא שעתה כינוהו „מטוס למחלומה-טקטית“. אך בינתיים אבדו ארבע שנים; „TSR-2“ עודנו נמצא בשלב מוקדם מאוד של בחינת מרכיביו השונים. הוא לא יימצא ביצור לפני 1964; ובשירות בטייסות — לא לפני 1965.

ובזה הפואנטה: אין תכלית בטיפוח מטוס טוב, אלא אם כן יימצא לרשותם בזמן הנכון. ודאי צודק מיניסטר-האוויר ג'וליאן איימר באמרו כי הוא הטוב-שבסוגו. אך אין הוא מוסיף לכך, כי F4H האמריקני, שביכולתו למלא תפקידים דומים במהירות 2.7 מאך, כבר נמצא בשירות. מטוס אמריקני מתקדם עוד-יותר מאותו הסוג, „AJ3“, נמצא עתה בצנור-הפיתוח. במלים אחרות, לכשיהיה „TSR-2“ עומד לרשותנו — יהיה מיושן לא ב„דור“ אחד אלא בדורות-תיים. וכמובן — אין איש רוצה לקנותו. כתוצאה מכך, אם לא נקבל איזו עזרה מבחוץ — יהיה כל ענין פיתוחו ויצורו של „TSR-2“ לכה יקר, שלא נוכל לשאת בו. יתכן שוויינגטון, למען קיים את תעשית מטוסי-המלחמה הבריטית כגורם של פוטנציאל, תיענה לבקשות מיניסטר-ההגנה הבריטי ותזמין מטוס זה לשם ניפוק לאחדות מבעלות-בריתה. אך אז יהיה זה מעשה-חסד נבון — ולא קניה המתבססת על-חשבון מעלותיו של המטוס לפי מועד מסירתו לשירות.

וחמור מזה ענין מטוסי-הקרב, לאיטנינג'. מטוס זה, שמהירותו בערך 2 מאך, מצוי עתה למכירה. הממשלה הריעה לכבודו, כהטוב שבסוגו. אין זה נכון. בשל נקודת-תורפה אדירה דינמית, מצויה מגבלה במהירותו המבצעית: בטרם יוכל לשגר את טילי-פאירסטרייק שלו — עליו להאיט מהירותו בחצי-מאך בערך. כמובן, אף את זה אין איש רוצה לקנות. הגרמנים כבר דחוהו. אפשר שההודים יקחו אחדים (אם גם, לאתמו-שלידבר, מבכרים הם מטוס אחר, שאינו בריטי) — אך רק משום שממשלת בריטניה מציעה תנאי-אשראי בלתי-רגילים.

בעקבות החלטה מערב-גרמנית להעדיף — לגבי כמה סוגי-חימוש חיוניים — רכישת כלי-נשק אמריקניים על-פני בריטיים, נשמעה בעתונות הבריטית ביקורת — ואף סברות, שמא פעל כאן לחץ מצד ארה"ב. מאמר באחד הגליונות האחרונים של ה„ניוסטייטסמן“ אומר להפריך סברה זו — שכן, לדבריו, נדחו כלי-הזין הבריטיים בשל ליקוייהם. מקטעה-המאמר המובא להלן נשקפים כמה וכמה תופעות ושיקולים רבי-ענין בתחום ההזדיינות ועיצוב דגמי כלי-נשק. ואם גם המדובר כאן הוא בראש-דוראשונה בנשק אוירי — דומים הדברים בעיקרם לבעיות החימוש גם בתחומים אחרים. „מאז היה הרולד מק-מילן לראש-ממשלה — היתה שמירת תקרה“ תקציבית הגורם הקובע בעיצוב מדיניות-ההגנה הבריטית. זו תוכננה לא לפי צרכינו הצבאיים, אלא לפי הסכומים שהאוצר נכון היה להקצותם. ודאי שהיה צורך בתקרה כזו. אך בעקבות החלטה על כך חייבים היו לבוא: שידוד ההיערכות, באשר לתפקיד הצבאי שעלינו למלאו — וצמצום התחייבויותינו. שני הדברים גסי-יחד לא נעשו. כדי לחפות על ניגוד יסודי זה בין המטרות לאמצעים, נאלץ מיניסטרוי-ההגנה לטפח עוד יותר את אורת-ה„מיתוס“ מסביב למערכות-נשק בריטיות.

והרי הדוגמה של „TSR-2“ — המפציץ שמהירותו 2 מאך. קוויו העיקריים נסתמנו עוד ב-1955, כאשר תיכננו אותו כ„מחליף“ לחיל-מפציצי „V“ (וולקן, וואליאנט, ויקטור). מעצביו עשו מלאכה ממדרגה ראשונה; ואילו הוחלט אז, כי זה הוא הדבר שניגשים להכנת יצורו — כי אז היה מצוי לצרכי חיל-האוויר בראשית שנות-השישים. אולם ב-1957 זנח דנקן סנדס, מיניסטר ההגנה של אז, את המחשבה בדבר „מחליף“ למפציצי „V“ — והעמיד את הכל על הקלף של פיתוח טילים מדגם „בלוסטרייק“, אך לא יכול היה לעמוד אחר-כך בהחלטתו זו. כאשר נתברר ב-1959, שחיל-האוויר-המלכותי יעמוד בתוקף על דרישתו למפציץ „מחליף“ וגם ש„בלוסטרייק“ הופך להיות כה יקר, עד שאי-אפשר עוד

מלחמה מוגבלת - כיצד ?

"מקובלת" או גרעינית ?

פרופ. הנרי קסינגר

שכל מלחמה "מקובלת" המתמשכת עלולה להפוך להתנגשות גרעינית — ושמא אף להתמודדות מכרעת — בין הגושים. כל מלחמה תהא מעתה גרעינית, אם בהרבה ואם במעט, בין אם יופעלו כל־יזין גרעיניים ובין אם לאו. עובדה שניה, חשובה לא פחות: הבחירה בין שימוש בכלי זין "מקובלים" להפעלתו של נשק גרעיני איננה נתונה בידי ארצות־הברית בלבד. בית־הנשק הגרעיני הסוביטי גדל והולך. כתבי־עת צבאיים סובייטיים מוסרים על תרגילים טקטיים בכלי זין גרעיניים. ארצות־הברית אינה יכולה לבסס עוד את האסטרטגיה שלה — אף להשתית את קיומה — על ההנחה שלא יופעלו כנגדה כל־יזין גרעיניים. אפילו תבכר להתגונן בכלי זין "מקובלים", שומה על ארה"ב להיות מוכנה אף למלחמה גרעינית מוגבלת (נוסף על זו הכללית). רק בהיותה מוכנה למלחמה גרעינית — תהא בידה הברירה לבחור באסטרטגיה "מקובלת".

מעטות הן השאלות השנויות במחלוקת חריפה יותר משאלת תפקידם היחסי של כל־ינשק "מקובלים" וגרעיניים באסטרטגיה של מעצמות־המערב. לפתרונה של בעיה זו נודעת חשיבות חיונית לאסטרטגיה של ארצות־הברית, למדיניותה בכריתת בריתות ולעתיד המו"מ על פיקוח־הנשק. יש להבין מלכתחילה שתי עובדות: לעולם לא תוכל מלחמה להיות חופשית־לחלוטין בעידן־הגרעין מאימת כל־יחזין הגרעיניים — על כל פנים, כל עוד לא ישתכללו אמצעי־הפיקוח על החימוש, ויהיו למהימרים הרבה־יותר. אפילו לא יופעלו כל־יזין אלה במלחמה בין מעצמות בעלות נשק גרעיני, חייבים יהיו שני הצדדים להביא־בשבון את אפשרות הפעלתם. הטקטיקה תהא שונה בהכרח מזו שבמלחמת־העולם השניה; בפריסת הכוחות מן הדין יהיה להישמר מפני הפעלה פתאומית שיפעיל האויב כל־יזין גרעיניים. דיפלומטים יצטרכו לשאת־ולתת בידיעה

אסטרטגיה גרעינית

גרעיניים — טוענים הללו — עשויים לשמש כתחליף לכוח אדם. כל־יזין אלה יאלצו את התוקפן לפזר כוחותיו, לפחות, וימנעו בכך פריצות מבעד למערכי־הגנה שהוקמו מבעוד־זמן, או אף התבססות הפולש בשטחים כבושים. המצדדים באסטרטגיה גרעינית מודים כי אם יצורפו, פשוט, כל־יזין גרעיניים אל הטקטיקה של מלחמת־העולם השניה — תהא התוצאה, מן־הסתם, השמה גמורה של אזור־הקרב. הם

על רקע זה נוכל לסכם את טענות שני הצדדים: המטיפים לאסטרטגיה גרעינית — אסטרטגיה של יזום השיי מוש בכל־יזין גרעיניים במלחמה מוגבלת — מטעימים את הפער שבין כוח־האדם הניתן־לגיוס ב"גוש הקומוניסטי" לבין זה המצוי ב"עולם החופשי"; פער — המחמיר אף יותר בשל יכולתו של הראשון לרכז את מלוא־משקלו כנגד מדינות קטנות ממנו בהרבה ודלות ממנו בצידוד. כל־יזין

בשם שחזרתן ולירדתן של האסטרטגיה והטקטיקה האטומיות כמחפפה טכנולוגית־צבאית, כך גם שלבי התפתחותן צצרים באופן יחסי ומרובי מפנים וועזועים. בין ה"קטבים" של מלחמה־גרעינית, "טוטאלית", משוללת רסן, מכאן — ושל מלחמה "מוגבלת", בה לא יופעל נשק אטומי כלל, מכאן — הסתמן לפני שנים אחדות, "פתרון־פשרה": מלחמה־גרעינית מוגבלת, הכרוכה בתפעול מסיגי של הנשק־האטומי הטקטי החדש. והנה, אחד מאבותיו הרחניים של אותו פתרון־מוצע, פרופ. ה. קסינגר, רואה עתה הכרח בבדיקת־מושגים מחודשת ובקביעת הדגשות אחרות במבחר אמצעי התגובה וההתגוננות שבידי ה"מערב".

תישאר אותה אי־ודאות בלתי־נמנעת, זו הכרוכה בעליה על דרך בה נעדרים אנו כל נסיון־קודם, אשר ניתן יהא ללמוד ממנו דבר.

• מלחמה גרעינית תהא אמצעי יעיל להחלשת השליטה הקומוניסטית באזורים הנתונים לחלישה סובייטית. אותן פלגות קטנות שהן הנאותות למלחמה גרעינית, תהיינה פגיעות ביותר לפעולות־גריילה; ואוכלוסיה עוינת עלולה לפגוע קשות בכושר־פעולתן. היות והאוכלוסיות שמצדו המערבי של „מסך־הברזל“ נאמנות יותר לממשלותיהן מאלה המצויות תחת שלטון קומוניסטי, נחשבת מלחמה גרעינית כאמצעי הטוב ביותר לניצול קשייו הפוליטיים של הצד הסובייטי — באירופה לפחות — וכאמצעי התכליתי ביותר להרתעת התוקפנות הסובייטית.

• כלי־הזין הגרעיניים הם „מיטב נשקנו“, תולדת הטכנולוגיה המתקדמת ביותר של ארה״ב. הימנעות משימוש בהם — כמוה כהימנעות מיתרונותיו של פוטנציאל תעשיתי עדיף.

• כל דרך אחרת תכפה על ארה״ב דרישות בלתי אפשריות בענין גודל הכוחות־המזוינים שיהא עליה לקיים. מקובל על כולם הוא, כי לא תוכל לנהל מלחמה „מקובלת“ באויב בעל נשק גרעיני, מבלי שתקיים מערך־כוחות גרעיני משלך בזירה־הפעולות — שאם לא כן, עלול הפיתוי שיעמוד בפני התוקפן להשתמש בכלי־זין גרעיניים וכן לשטוף את כל המתיצב בדרכו — להפוך לפיתוי שאין לעמוד בו. פירושו של דבר שארה״ב תזדקק לכל אלה: כוח־תגמול מוגן־היטב; כוח בעלי־כולת לצורך מלחמה־מוגבלת; עצמה „מקובלת“ גדלה־והולכת.

מאחר שהוצאות החזקתו של כל אחד מסוגי־כוח אלה, אף במימדיהם הנוכחיים, רבות והולכות, בעוד שהתקציב הצבאי „מצטמק“ והולך, הרי שכל נסיון לפתח ולהגדיל את הכוחות ה„מקובלים“ — מן־ההכרח הוא כי יגרום לחולשה יסודית, ואפשר אף הרתיגור, של כל אחד מסוגי־הכוח הנ״ל.

אך מציינים כי תהא זו דרך חסרת־טעם. מחיר הנקיטה באסטרטגיה גרעינית ניתן יהא להיאמד אך במסגרת מושגיה של טקטיקה ההולמת נשק גרעיני. מאחר וכלי־נשק גרעיניים הנם כה הרסניים, ועם זאת כה קליטלסול, מן הנבצר הוא לקיים בזירה־הפעולות עוצבות־צבא גדולות ומכונסות; מה גם שאין הללו דרושות, מאחר שעצמת־האש אינה כרוכה עוד בריכוזי צבאות. ריכוזי־כוחות — כמוהו כהזמנת שואה עליך. הבטיחות טמונה בניידות. על הלוקיסיקה להיות פשוטה.

מערכת־ההספקה המסורתית מסורבלת מדי ופגיעה מדי. יתרון רב יהא, לפיכך, ליחידות קטנות, נושאות־עצמן, בעלות ניידות מעולה. בנסיבות אשר כאלה — טוענים מצדדי האסטרטגיה הגרעינית — לא יוכל הנזק להיות עצום־מדי; אדרבא, עשוי הוא להיות אף קטן מזה הכרוך במלחמה „מקובלת“, מסוגה של מלחמת־העולם השנייה, עם קרחות נעדר־אגפים, המתמשך על פני שטחי־ארץ.

לדברי המטיפים לה — צפויים לאסטרטגיה הגרעינית היתרונות דלהלן:

• פיזור הגייסות יפריד בין הדרוש להשגת נצחון לבין דרישות השליטה על שטחים. על מנת לצאת כמנצח ממלחמה גרעינית יש צורך ביחידות קטנות, ניידות מאד. לשם שליטה על שטח דרושים ריכוזים גדולים יותר, בפרט במרכזי מפתח מנהליים. כך, לדוגמה, נזקק הצבא הסובייטי ל־20 דיביזיות בקירוב, לדיכוי המרד בהונגריה. ברור כי דיכוי של המרד היה בלתי־אפשרי — טוענים המטיפים לאסטרטגיה גרעינית — אילו נגזר על הכוחות הסובייטיים לעמוד בהיבשעה אף בפני סכנת הפעלתם של כלי־זין גרעיניים כנגדם.

• מלחמה גרעינית תסבך את חישובי התוקפן, ולו רק על שום היותה אורח־לוחמה בלתי־מוכר. לברית־המועצות ולסין הקומוניסטית, „מומחים“ רבים בלוחמה „מקובלת“; אולם אשר למלחמה גרעינית, החישובים הם תיאורטיים. תדיר

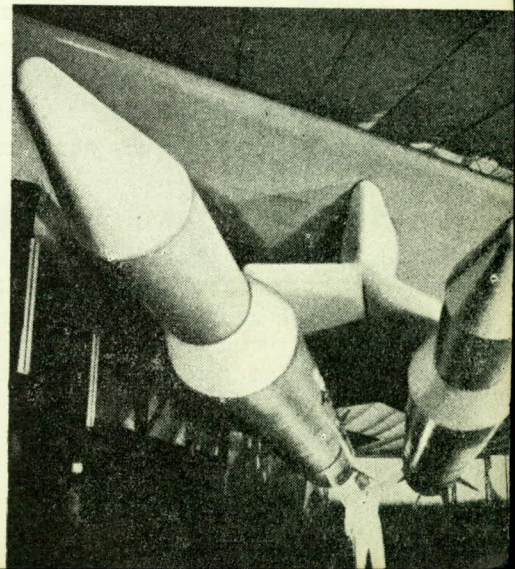
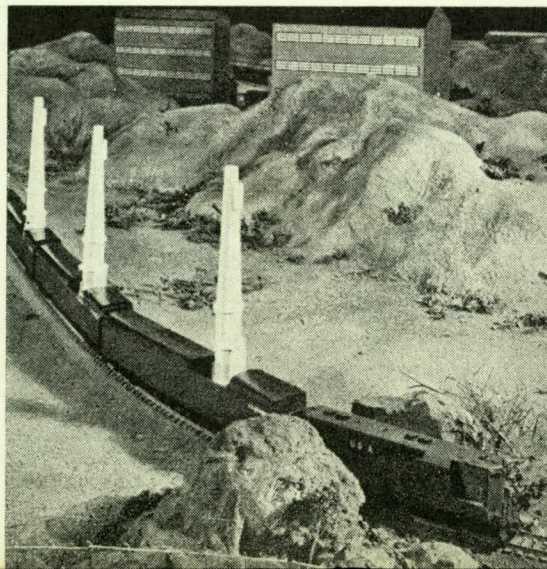
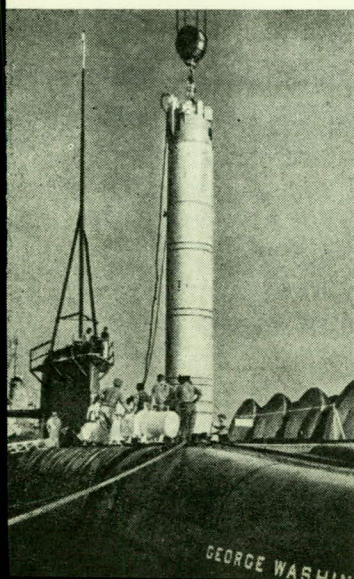
שלושת ביטויי ה„הרתעה־הניידת“ באסטרטגיה האמריקנית החדשה

בצד הפתרון שהחלו נוקטים בו מזה זמן מה לאבטחת בסיסי הטילים האמריקניים בפני סכנת הרעשה „טילית“ פתאומית, אשר תשתק את כוח ההרתעה הגלום בהם — הסתמן בשנה־שנתיים האחרונות מענה נוסף ורבי־אפשרויות: הניידות. מענה זה מבקש את האבטחה בעצם עובדת תנועתו של הטיל, שאינה מאפשרת חישוב־מראש היכן יימצא בעת ההתקפה. ושלושה גילויים עיקריים למענה זה:

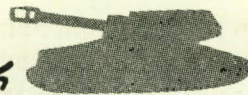
1. הטיל „סקיי־בולט“ הנישא במטוס

2. הטיל „מינוטמאן“ הבינ־יבשתי מוטה־הרכבת

3. הטיל „פולריס“ המוצב בצולל

אסטרטגיה מקובלת

במלחמה גרעינית. מאחר וכליזין גרעיניים מאפשרים השגת הרס רב-יותר מזה הנגרם ע"י חומר-נפץ "מקובלים" — על כל "יחידת-מחיר" נתונה — הרי שההישגות עליהם פותחת בפני מדינות החלשות-יותר מבחינה כלכלית פתח, שבאמצעותו ניתן יהא "לתקן" לטובתן את המאזן-האסטרטגי ביתר קלות משיכולות היו לעשות זאת באמצעות כוחות "מקובלים". ניתן לשער כי נגיע לידי מצב שלא תהא בו עוד חשיבות אסטרטגית לכל תוספת של עצמת-נפץ העלולה להיות מופעלת כלפי כל יעד או אזור נתון, מעבר לזו הקיימת כבר בעין; משנגיע ל"נקודת-רוויה" זו — אפשר ועדיין פות בנשק גרעיני תהפוך לחסרת-משמעות. זאת ועוד: כלי-זין גרעיניים מעניקים "פרס-עידוד" להתקפת-פתאום ול-מבקעי-פתע — ולא להאגף פגיע המגן הרבה יותר מאשר התוקף. לפי דעה זו תביא, איפוא, ההסתמכות על אסטרטגיה גרעינית לידי אורח-התנהגות המעניק גמול לאותן תכונות בהן מצטיינים דוקא תוקפנים-בכוח.

לדברי סניגוריה של האסטרטגיה ה"מקובלת" יודעו לה היתרונות דלהלן:

♦ טמון בה מיטב הסיכוי להגביל כל התנגשות העלולה לפרוץ.

♦ היא תשתמש על הצד הטוב ביותר בפוטנציאל התעשיתי של ארה"ב. היות ועצמת-ההרס של כלי מכלי-הזין ה"מקובלים" קטנה היא יחסית, ניתן יהא לנחול נצחון אך על-ידי מאמץ-יצור ניכר, השם את הדגש על סוגי-היומן המיוחדים של ארה"ב. בעת-יובעונה אחת יתנו המקצב האסטרטגי-סית של מבצעי-המלחמה (בהשוואה עם מלחמה גרעינית, לפחות) — והצורך בתצבור מלאי-אספקה לפני כל התקדמות חדשה, את מירב האפשרות לנסות ולהגיע לידי ישוב הסכי-סוך בדרך מדינית.

♦ הגנה "מקובלת" מספקת את האמצעים הטובים ביותר למניעת כיבושן של מדינות הנתונות לסכנת-פלישה. אותה תפיסה של קורחיות נעדר-אגפים, זו שהמטיפים לאסטרטגיה גרעינית מבקשים לנוטשה, תיחשב, אל-נכון, על-ידי מדינות נתונות-בסכנה כערוכה הטובה ביותר לבטחונן. השחרור, מקץ-זמן, יהא לגביהן תמיד סיכוי מושך-פחות מן ההגנה עליהן בפני פלישה.

♦ אם יופעלו כלי-זין גרעיניים, על אף הכל — הרי שתוטל אשמת ייזומה של מלחמה מעין זו על המדינות הקומוניסטיות.

המטיפים לאסטרטגיה "מקובלת" משיבים לדברי המחייבים בטענה שההחלטה להשתמש בכלי-זין גרעיניים אינה עולה בקנה אחד עם עצם-התפישה באשר להגבלת מלחמה. בהצביעם על תרגילים צבאיים שנערכו בשיתוף נשק גרעיני, מדגישים הם כי תוצאתה הבלתי-נמנעת של מלחמה גרעינית תהא השמתו של אזור-הקרב ודילולה החמור של האוכלוסיה. שום מדינה לא תאבה למצוא עצמה מוגנת במחיר אשר כזה. אפילו מלחמה גרעינית "מוצלחת" תספק, איפוא, נימוק שאין-עליו-מענה לסחיטה סובייטית בעתיד.

יתר על כן — סבורה אסכולת-מחשבה זו — משיופעלו אי-פעם כלי-זין גרעיניים עשוי להישלח כל רסן. אף לגבי מלחמה "מקובלת" — לא-קל יהא לקבוע תחומים וסייגים. ואילו כלי-זין גרעיניים, מעצם זרותם, סופם שיהפכו משימה זו לבלתי-אפשרית כמעט. עצם העובדה כי קיים עתה "סולם רצוף" של כל שלבי עצמות-ההרס בתחומי הנשק הגרעיני — מן הנמוכה ביותר, הגובלת בעצמת-הנפץ המירבית של מטען-חנ"מ, ועד לעצומה ביותר (עובדה המוזכרת כה תכור-פות על-ידי מצדדי האסטרטגיה הגרעינית, לביסוס טענתם) — עצם-העובדה כמוה כנימוק נגדם, מפי אלה החולקים על עמדתם. אם כה קשה היא מתיחת הקו המפריד שבין כלי-זין גרעיניים, "קטני-עצמה" לבין כלי-זין גרעיניים, "רבי-עצמה", ואם תלוי הדבר כה נחרצות באורח בו יופעלו — כי אז יהא לחסר-משמעות כל מאמץ לתחום תחומים עפ"י שיעור-הנפץ המבוטא בכך-וכך טונות חומר-נפץ "מקובל". הפיתוי להשתמש בכלי-זין הרסניים עוד יותר, יהא, איפוא, פיתוי מכריע.

המטיפים לאסטרטגיה "מקובלת" מטילים ספק לא רק באפשרות הגבלתה של מלחמה גרעינית, כי אם אף ביעילותה של הטקטיקה הנחשבת כתואמת אותה. הם טוענים כי פלגות קטנות — ותהא אשר תהא עצמת-האש הגרעינית שלהן — תהיינה פגיעות ביותר להטרדה, ואף לתבוסה, ע"י כוחות "מקובלים". בעמדן בפני יריב המצויד ביכולת משני הסוגים, גרעינית ו"מקובלת" כאחד — כמעט ודאי הוא כי תהא ידן על התחתונה, לפי שבמידה מרובה תהיינה הן חסרות-מגן כנגד חבורות-פשיטה "מקובלות" קטנות. כלי-זין גרעיניים — כך טוענים הם — אינם תחליף לכוח-אדם. נהפוך הוא — מחמת שיעור-השחיקה הגבוה שבה, תדרוש מלחמה-גרעינית, מן הסתם יותר ולא פחות, כוח-אדם.

ולבסוף, חשיבות הפוטנציאל התעשיתי של ארה"ב תפחת

הזיכוח

גרעיניים הנו בגדר עבירה לקידמה — עומדים אלה המשוכזרים בעומק נפשם כי עצם הדיון בגלגוליה ומידותיה השרו-נים של לוחמה-גרעינית כמוהו כפגיעה במוסר. טענות — "skill" — בלעז.

אחד הקשיים במציאת פתרון מוסכם לנימוקים ולנימוקי-נגד אלה כרוך בהיות להטם המוסרי של המתוכחים מערפל לעתים את טבע הבעיות, ואף גורם להם תכופות שיטענו טענות מוגזמות: מול אלה הסבורים כי ויתור על כלי-זין

אשר עיון מדוקדק יותר היה מוצאן לפחות ככלתי-מדויקות. אם לא כמוטעות ממש — סופן כי הועלו לא-אחת למדרגת „עיקרי אמונה“.

דרך משל: נאמר תכופות כי מלחמה-גרעינית לא תוכל להיות מוגבלת. מאחר ואף לא אחד משני הצדדים יראה עצמו מובס בטרם פנה אל כלי-זין גדולים-עודי-יותר. אכן, מצויים לא-מעט טוענים-של-ממש לדאגה באשר לאפשרות הגבלתה של מלחמה גרעינית. אולם הטענה כי אף לא אחד מן הצדדים יהא מוכן לקבל דין תבוסה — טיבה שמרמזת היא משום-מה, כי מוטב להיות מנוצח במלחמה „מקובלת“ מאשר במלחמה „גרעינית“. נראה הדבר כסביר וכמציאותי יותר, כי ההחלטה בדבר אפשרות הרחבתה של אותה מלחמה, תהא תלויה בערך המיוחס ליעד שבעטיו היא מתנהלת לאין ערוך יותר מאשר לכלי-הזין המופעלים להשגתו של אותו יעד. כלל לא ברור מפני מה עשויה מדינה להיות נכונה יותר לקבל את מפלתה במלחמה „מקובלת“ מאשר במלחמה גרעינית. יהיו אשר יהיו הקשיים הטכניים שבהגבלת מלחמה גרעינית, אין הטענה המדינית שמלחמה כזו הופכת את התבוסה לדבר-שאין-לקבלו, עומדת במבחן ההגיון.

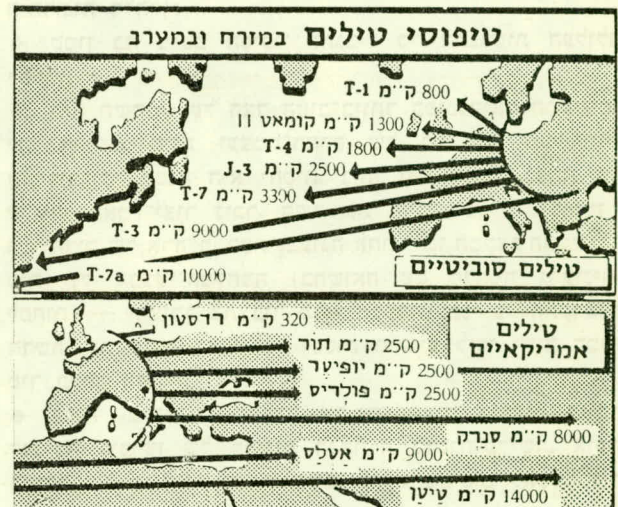
של כלי-הנשק ה„מקובלים“. כלי-זין גרעיניים שאינם הרסניים יותר מכלים „מקובלים“ — לא יהיו שווים, ודאי, את הסיכון המוגבר של מלחמה „עולה-בסולם“ (דהיינו, של עליה גוברת והולכת בסולם שלבי-עצמת-ההרס), סיכון הכרוך באורח-לוחמה שאין אנו רגילים בו.

מפחד-הנפש אשר בויתח מעין זה נגרם לרוב על-ידי העובדה כי הצדק הוא גם עם המצדדים באסטרטגיה גרעינית וגם עם אלה המתנגדים לה. שהרי מקורם של חילוקי-הדעות הוא בנקודת-הראות ממנה משקיפים הם על הבעיה. בהשקפים על הבעיה מנקודת-הראות של הרתעה — טוענים סניגוריה של האסטרטגיה הגרעינית כי כלי-זין גרעיניים הם הערובה היעילה ביותר למניעתה של התלקחות מלחמתית; אך בשקלם את ניהול המלחמה למעשה מעוניינים מתנגדי האסטרטגיה הגרעינית, מעל-לכל, בהפחתת פגיעתם של מבצעים צבאיים ובהגדלת האפשרות לחזות מראש את מהלכם. עצמת-ההרס של כל אחד ואחד מכלי-הזין, ואי-הודאות אשר באורח-לוחמה בלתי-מוכר (תכונות, הנחשבות — ובצדק — כמחזקות את ההרתעה) יכולות להחשב, באותה מידה של הצדקה, כגורמים הפועלים נגד הגבלה בתי-ממש של אופני ניהול-המלחמה.

חלק נכבד מן הויכוח נסוב, איפוא, על השאלה: מה יש להדגיש — את ההרתעה, או את האסטרטגיה בניהול-המלחמה. מובן מאליו כי הדגשת-יתר של עצמת-ההרס הצפויה עלולה לשתק את כוח-הרצון להתנגדות לתוקפן; אולם דאגת-יתר לפיתוח אסטרטגיה „שניתן לסובלה“ לצורך ניהולה של מלחמה, עשויה להקטין, מצדה, את הסיכון-שבתוקפנות עד למידה בה יהיה הוא בבחינת עידוד התוקפנות. ודאי שהאיום בהרתעה צריך שיהיה כזה שניתן יהיה להאמין בו; אך החיפוש אחרי צורות-הרתעה מעין אלו (אשר הסיכוי כי ישתמש בהן המתגונן, יתקבל גם על דעתו של התוקפן בכוח) — אסור שיקטין את העונש-הצפוי, עד לנקודה בה אין עוד לראותו כעונש שאין-להסתכן-בו. מאז ימי-הבינים מבליטה תדירותן של מלחמות את הקושי שבהשגת גורם-הרתעה מספיק באמצעות כלי-זין „מקובלים“ בלבד. מאידך גיסא, אורח-פעולה המגביר את אי-הודאות של היריב באשר לאופי ההתנגשות הצפוי, טיבו שירפה — בדרך כלל — את ידי התוקפנים. ברם, אם תפרוץ מלחמה, בין אם במקרה ובשוגג ובין אם בשל חישוב-מוטעה, עלולה אותה אי-ודאות עצמה להכביד עדי-מאוד על הגבלת המלחמה.

לפני שנים אחדות הטיפף כותב שורות אלה לאסטרטגיה גרעינית. בעת ההיא נראה היה כי גורם-ההרתעה התכליתי ביותר לכל תוקפנות סינית-סובייטית ניכרת, טמון בידעה שארצות-הברית תפעיל כלי-נשק גרעיניים מן הרגע הראשון ממש. אסטרטגיה גרעינית נראתה אז כצופנת בחובה את מיטב הסיכוי לעמידה כנגד כוח-האדם הסיני-סובייטי וכערובה להפעלה תכליתית-ביותר של יכולתה התעשיתית העדיפה של ארה״ב.

הצורך בכוחות המסוגלים לנהל מלחמה גרעינית מוגבלת — עודנו שריר וקיים; ברם, כמה התפתחויות שינו בינתיים את דעתי לגבי הדגש היחסי הצריך להיות מוטל על כוחות „מקובלים“ לעומת כוחות גרעיניים. ואלו הן אותן התפתחויות: 1. חילוקי-הדעות בקרב מערך-הכוחות-המוזונים של ארה״ב

מאידך גיסא, מבקשים תכופות להצדיק נקיטה באסטרטגיה גרעינית על-ידי „סולם“ של כלי-הזין העומדים לרשותה. כלי-הזין הגרעיניים הקטנים-ביותר — כך אומרים — הרסניים עתה פחות מאשר רבייה-עצמה שבין הכלים „המקובלים“. אין עוד סיבה טכנית, לפיכך, להרתע מלוחמה גרעינית, אף קיימות כל הסיבות להשתמש בטכנולוגיה ה„מתקדמת“ ביותר של ארה״ב. אולם, המאמץ להשתית תפיסה-אסטרטגית „גרעינית“ על העובדה כי ניתן עתה להתאים ולבחור כלי-זין גרעיניים — להפעלה „מבחינה“ (דהיינו, לא כהרס סיטוני, אלא אך כנגד מטרות מסוימות, מוגבלות ומפורשות), ודאי שמרחיק-לכת הוא מדי. שהרי המניע העיקרי להשתמש בכלי-זין גרעיניים הנו, ככלות הכול, עצמת-ההרס העדיפה שלהם — ומשקלם הקטן-יותר בהשוואה לכוח-הנפץ המקביל

השמדתם של רוב טילי-לטוח בינוני-ולטוחי-ביניים של היריב. קשה לישוב מבצע אשר כזה עם נסיון להגבלת פעולות-האיבה; אולם, אם האזורים שבהם מוצבים טילים אלה הופכים למעין "ערי-מקלט", הרי דומה כי תוצאה בלתי-נמנעת כמעט ממלחמה גרעינית, "מוגבלת", יהא הקפאון. מובן מאליו כי אין להפחית בהערכתה של תוצאה מעין זו. תוקפן אשר יידע בודאות כי תיבלם התקפתו — יש לשער כי יירתע. הקושי טמון כאן בהשמת אזורי-המערכה, השמה אשר תהיה מחירו של הקפאון שיושג.

אכן, במצבים מסוימים עשוי הדבר להועיל לגושי-הקומוניסטי, אם יאות לבסוף ל"סטאטוס קוו אנטה" (דהיינו: לקיום אותו מצב אשר היה לפני המלחמה), כסיום למלחמה המכחידה, בינתיים את האזור שעליו נטושה המחלוקת. אם תגרום התקפה סוביטית על גרמניה-המערבית להשמת הרפובליקה הפדראלית, כי אז תזכה ברית-המועצות להישג ניכר — אפילו תציע, בשלב מסוים של הלחימה, להיסוג אל נקודות-ההתחלה שלה. השמת גרמניה יכול שתהווה במקרה זה, אמצעי לשכנוע כל שאר האזורים שהסכנה מרחפת עליהם, כי אין טעם ותכלית בהתנגדות. התקפה, "בלתי-מוצלחת" מעין-זו עשויה להבטיח, אולי, הצלחתה של כל סחטנות סוביטית עתידה.

ציוד. במסיבות אלה, שוב נעשים מספרי-כוח-האדם חשובים. מחמת הרסנותם של כלי-הזין הגרעיניים עלול שיעור האבידות ביחידות הלוחמות להיות גבוה. הצד שיהיו לו אנשי-תחלופת רבים-יותר, יהא איפוא בעל הסיכוי לצאת מכך כשידו על העליונה. הדעה, שהיתה רווחת, כאילו עשויים כלי-זין גרעיניים לשמש תחליף לעדיפות מספרית, איבדה חלק ניכר מתוקפה.

פיתוחם של טילים הבליט את בעיותיה האסטרטגיות של מלחמה-גרעינית-מוגבלת. כל עוד שימשו מטוסים כאמצעי-שיגור, ניתן היה לשוות לנגד עינינו שליטה-באוויר מעל לאזורי-המערכה, כדוגמת נסיונה של ארה"ב במלחמת-קוריאה; יומן טקטי בהפעלת כלי-זין בתוך אזורי-הקרב אף עשוי, אולי, להוביל אל נצחון בשדה-המערכה הגרעיני. ברם, ככל שכוחות הטילים גדלים-והולכים משני הצדדים, וכשאפילו מטוסים מצוידים עתה בטילים לטוח-בינוני, להרעשת מטרות-קרע — פוחתת-והולכת אפשרות כזו בהתמדה. ראשית, דומה שאין עוד הכרח להטיל כוחות גרעיניים גדולים אל תוך אזורי-הקרב, מאחר ואפשר לשלח כלי-זין גרעיניים — ובמדיק — ממרחקים ניכרים. ומה שחשוב מזה: הדרך היחידה להשיג מה שנחשב היה בעבר כ"עדיפות אווירית", אינה עתה אלא

אסטרטגיה ופיקוח-הנשק

שבייזום מלחמה גרעינית על שכמו של "הצד השני". אף במקום שבו נבצר יהא מהם לעמוד בפני כל קנה-מידה אפשרי של התקפה חזקה עליהם — יאלצו הם את התוקפן לבצע מבצעים צבאיים מעין אלה אשר לא יותירו עוד ספק לגבי מטרתו הסופית. בדרך זו יעשו לפשוטה יותר, מבחינה מדינית ופסיכולוגית, את ההחלטה (העשויה להתקבל בסופו של דבר), לאחוז בכלי-זין גרעיניים, בנתנם בריבזמן את השמות וההזדמנות לישוב את הסכסוך בטרם יינקט צעד זה.

רבות מן ההנחות בדבר איי-אפשרותה של הגנה, "מקובלת", ובענין "שפעת-הקלגסים" של כוחות-האדם אשר לגוש הקומוניסטי, מוטעות הנן או מופרזות. גם מבחינת כוח-האדם הכולל העומד לרשותו וגם מבחינת הפוטנציאל התעשיתי, עדיין עדיף העולם-החופשי על הגוש המזרחי. לוחמה, "מקובלת" נושאת פנים להגנה; וצודקים אלה המעירים שאילמלא פיתוח הנשק הגרעיני היתה ההגנה מגיעה זה-מכבר לעליונות על ההתקפה. אף במלחמת-העולם השניה נדרשה מן התוקף, בדרך כלל, עדיפות בשיעור שלושה לאחד.

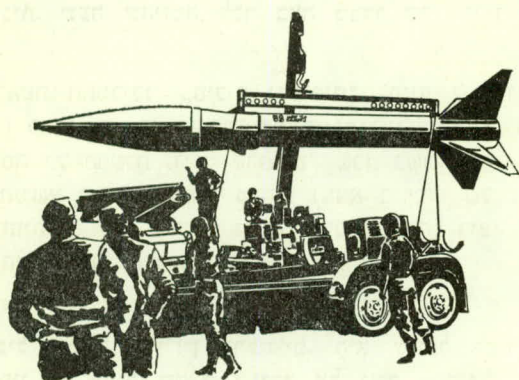
אכן, באזורים אחרים (שמחוץ לאירופה) מורכבת הבעיה יותר. במה שקרוי "האזורים האפריים" ("לא שחור ולא לבן") של המזרח-התיכון ודרום-מזרח אסיה יכול הגוש הקומוניסטי לרכז את כוח-האדם שלו ואת ציודו כנגד מדינות החלשות יותר, ומאחדות-פחות, מאשר מדינות הקהיליה הצפון-אטלנטי. טיט. מאידך גיסא, מהווים אזורים אלה אף את אותם חלקי

* מושג, שקנה לו מהלכים בימי מלחמת-קוריאה כאשר השתמשו בו לגבי שטחיה הסיניים של מנג'וריה, מעבר לנהר יאלו, בהם נמצאו בסיסי-מטוסים שפעלו בקוריאה — אך שנאסר על כוחות-האוויר האמריקניים לפגוע בהם. — המער.

תהא זו איוולת להתעלם, לבסוף, מהשפעתו של מהלך המו"מ בענין פיקוח-הנשק על האסטרטגיה. בכל ועידה וועידה הוצגו כלי-הזין הגרעיניים כסוגיה נפרדת — אף הוקעו ככלי-זין של הרס סיטוני בלא כל אבחנה שהיא באשר לסוגם או לצורת-המנגנון שבאמצעותו יופעלו. כל המדינות העידו על עצמן כי משאלתן היא לראות בבוא עתו של פירוק-נשק גרעיני. הפסקה בניסויים גרעיניים עומדת בעינה מזה שנתיים, ויתכן כי ייחתם בענין זה הסכם רשמי. מו"מ נוסף בעתיד, כמעט ודאי הוא, שיחזק מגמת-התפתחות זו. כתוצאה מכך ילכו ויתרבו המעצורים הנפשיים כנגד השימוש באותם כלי-זין עצמם, עליהם השתית המערב את כל מדיניותו הצבאית. תהיינה אשר תהיינה תוצאותיו האחרות של איסור על ניסוי-יים גרעיניים, הרי יגביר איסור כזה לאין-ערוך את אי-הרצון, החזק כבר בלא-הכח, להשתמש בכלי-זין גרעיניים במלחמה מוגבלת.

גורמים אלה יצרו מצב עדין ביותר — אם יוסיף הגוש-המערבי להישען בראש-וראשונה על אסטרטגיה גרעינית. ככל שיגבר-וילך הלחץ למניעת שימוש כלשהו בכלי-זין גרעיניים כן יגדל הפער שבין מדיניות-ההרתעה של ארה"ב — לבין יכולתה הצבאית ונכונותה הפסיכולוגית; פער, שחזקה עליו כי ישמש פיתוי לתוקפנות. מן ההכרח, איפוא, שהשנים הבאות תחזינה בחיזוק ניכר של הכוחות המקובלים של העולם-החופשי. אם יהיו כוחות אלה חזקים די-צורכם על מנת לבלום התקפות סוביטיות "מקובלות" — כפי שעשויים הם להיות חזקים-דיים באזורים רבים כגון אירופה, למשל — כי אז יוכלו הכוחות ה"מקובלים" להעתיק את המעמם והסיכון

„מקובלים“ מספיקים, יופעלו נגדו, למעשה, כליזון גרעיניים. אוראז תעמודנה לפני המערב שלוש אפשרויות, כנראה: להיכנע; לאסור מלחמה „כל-כוללת“; או לנסות ולנהל מלחמה-גרעינית מוגבלת. אם יסרב המערב להיכנע — וכניעה במסיבות כאלה תגרום לכך, שלעולם יהא צפוי לסחטנות גרעינית — הרי שתיוותר לו הבחירה בין מלחמה „כל-כוללת“ ומלחמה-גרעינית-מוגבלת בלבד. מלחמה „כל-כוללת“

תלך ותהפוך לחסרת-טעם יותר-ויותר, ככל שיתפתח ויתקדם עידן-הטילים. לפיכך, ניתן יהיה להוסיף ולשמר מלחמה „מקובלת“ בתוך הסייגים הקובעים את אופיה ה„מקובל“, אך ורק אם יקיים המערב, בצד כוח-התגמול שלו, גם יכולת נאותה לניהול מלחמה-גרעינית מוגבלת. הכרחי הוא כי יבין התוקפן שיש ביכולתו של המערב להעמיד כנגדו את שוה-הערך של כל תוספת-כוח, בין אם גרעינית ובין אם „מקובלת“, שעלול התוקפן להוסיפה על כוחו הקיים זה-הכבר. הכרת עובדה זו תגרע מן הדחף העלול להניע לפתוח בפעולה תוקפנית; ובמקרה שלא תשיג ההרתעה את תכליתה, הרי בהכרתו של התוקפן בעובדה זו טמון יהיה מיטב הסיכוי להגבלת פעולת-האיבה.

אפשר, אמנם, לטעון כי קרטיעון זה מפגין את חוסר-ההגיון שבהישענות רבה-יותר על כליזון „מקובלים“. נשק גרעיני — אי-אפשר לו שלא יהא נוטה, בסופו-של-דבר, לטובת צד זה או אחר משני הצדדים. אם יטה לטובת המערב — הרי ששומה עליו להשתמש בו. ואילו אם יעניק יתרון לגוש הקומוניסטי — ודאי הוא כי ישתמש בו הלז. אלא שאין מצב-הדברים חייב להיות כך, בהכרח. כל אימת שעדיפותו של אחד הצדדים לא תגדל בשיעור מכריע, אפשר מאוד כי הסיכון-המוגבר הכרוך באורח-לוחמה בלתי-מוכר יהא שקול כנגד ה„רוח“ הצבאי-גרדיא.

היחס שבין יכולת-לוחמה „מקובלת“ לזו הגרעינית הנו יחס עדין ומורכב. אם מתכוונים האמריקנים ברצינות להישען במידה רבה-יותר על כוחות „מקובלים“, חייבים הם לבדוק מחדש רעיון שנעשה כמעט למושכל-ראשון במערך-הכוחות המזוינים של ארה״ב: הרעיון, כי ניתן לצייד ולאמן את כוחותיהם הצבאיים כיחידות דורת-כליתיות, המסוגלות לאסור גם מלחמה גרעינית וגם מלחמה „מקובלת“. לתפיסה זו אחיזה במציאות, כשהמדובר בציה-מלחמה ובחיל-האוויר — או בכל סוגי-כוח אחר, שאינו שרוי במגע מתמיד עם היריב,

העולם בהם גדולים ביותר יהיו העונשים המדיניים על תוקפנות. התקפה על מדינה מתהווה, שזה אך הגיחה לאור העולם, תעורר את חמת כל המדינות האחרות שאינן קשורות בגוש זה או אחר — ובר-בזמן תגרום לגיוס מוגבר של משאבי המערב. יתר על כן, קשיים הנובעים מתנאי הקרקע והתחבורה מגבילים גם שם את מימדי הגייסות אותם מסוגל התוקפן להפעיל למעשה. על הצד המתגונן לדעת כי אי-היכולת להגן על כל אזור ואזור בכוחות שישמרו עליו במישרין — אין בה משום נימוק לחוסר-מעש; וכן, כי אין בכך הצדקה לאי-החזקה באותם אזורים שהחיפוי עליהם הוא אפשרי.

לפי האומדן המינימלי, חייב כושרו של המערב למלחמה „מקובלת“ להיות בעל מימדים כאלה, שהגנה גרעינית תיעשה לאמצעי האחרון, ולא לאמצעי היחיד. ואילו המצב הטוב ביותר הוא זה, בו ניתן יהיה לגבור על הכוחות ה„מקובלים“ של העולם החופשי אך ורק באמצעות נשק גרעיני. אין סיבה טכנית לכך שאי-אפשר יהא להשיג מצב דברים זה לכל הפחות באירופה המערבית. קיומם של כוחות כאלה היה מסיר הזדמנויות רבות לזכותו של הצד הסוביטי בנרחים ובכיבושים אשר יושגו על-ידי השימוש באיומים בלבד. כוחות כאלה יגדילו את מידת-גמישותה של הדיפלומטיה המערבית, הם אף יאפשרו למערב לשאת-ולתת על פיקוח-הזין מתוך תחושה של בטחון-עצמי.

אסור להתעלם מכך כי מתוך ראייה כזו של המצב, עלולים להגיע לידי הסקת מסקנות מסוכנות.

חינוי הוא להגדיל את הכוחות ה„מקובלים“ הגדלה מוחשית, ולהישען בעתיד במידה רבה-יותר על אסטרטגיה „מקובלת“; אך בה-במידה חיוני הוא שלא להרחיק-לכת מדי במסקנות אלה. בהשתדלם להוכיח את צדקת ענינם, נתפשו רבים מן הטוענים לאסטרטגיה „מקובלת“ לביטול מעין זה של כל הישענות על נשק גרעיני, או לציור תמונה כה-אידיאלית של מלחמה אטומית, שכמעט והכשילו את מטרתם-הם. שכן, לנוכח יריב שעל אודותיו ידוע כי הוא רואה במלחמה גרעינית דבר שאין כלל גרוע ממנו, הופכת סחטנות גרעינית לנהג-אסטרטגי שכמעט ומן-הנמנע הוא כי יחטיא את המטרה. כוחות „מקובלים“ לא יביאו כל תועלת אם יהיה התוקפן משוכנע כי יוכל לכפות כניעה על-ידי מה שיאיים בשימוש בכליזון גרעיניים. דגש חזק-יותר על הגנה „מקובלת“ מושתת על ההנחה שתוקפן לא יוכל לקנות ליתרון-לעצמו לא מאיום במלחמה-גרעינית ולא ממלחמה-גרעינית בפועל. ככל שעדיפה מלחמה „מקובלת“ משימוש בכליזון גרעיניים — כן עדיפה מלחמה-גרעינית מוגבלת, ממלחמה שלוחת-רוסן.

כוחות „מקובלים“ יש לראות לא כתחליף ליכולת ניהולה של מלחמה-גרעינית מוגבלת, כי אם אך כהשלמה לה. מול אויב המצויד בכליזון גרעיניים, יהא זה מעשה-התאבדות להשען אך ורק על נשק „מקובל“. נקיטה בדרך זו היתה, אל-נכון, נותנת לתוקפן אותו דרבון עצמו הנדרש לו על מנת שיבוא לידי הפעלת נשק גרעיני — שיאפשר לו לשטוף את כל אשר לפניו. מלחמה „מקובלת“ ניתן יהא לשמר בתוך התחומים שנתחמו לה, מבלי שתחרוג אל-מעבר להם, אך ורק באם תיראה מלחמה גרעינית ככדאית-ומושכת פחות ממנה. דבר זה מתחוויר שעה שאנו מנתחים את הברירות שתעמודנה לפני המערב — אם, על אף מיטב מאמציו לטיפול כוחות

אנושית על מנת שלא להשתמש בכליזין, העשויים לפתור, לדעתה, את הקשיים בהם הוא מתמודד. ככל שנמוכה יותר היחידה בסולם הפיקוד, כן מוצדק יהא פחות לראות בכל העובר עליה, את אמת-המידה להערכת המצב בכלל. וכבר אירע במלחמות שרגימנטים או דיביזיות הושמדו אף בעיצומו של נצחון כולל.

שימת-לב מרובה הוקדשה בעת האחרונה לשאלת התפשטות של חימוש גרעיני למדינות נוספות; אלא שהתפשטותם של כליזין גרעיניים, "כלפי מטה" — דהיינו: לרמות נמוכות יותר בתוך הכוחות-המוזונים של ארה"ב — מהוה אף היא יסוד לדאגה. ככל שירבה מספרם של מוקדי-השליטה על נשק זה, כן תגדל האפשרות כי אמנם יופעלו כליזין אלה — ולא-דוקא על-ידי מעשה-השגיון של אותו מיור "מטורף", גיבורם של סיפורי-האימים על-אודות אותה מלחמה שפרצה בשוגג — אלא על-פי מיטב-שיפוטו של קצין בר-דעת הנתון במצוקה והמקבל החלטתו בתוך-תוכה של סערת-הקרב.

קיימת, לפיכך, החלטה, שאילו נקטו בה — היתה משמשת עדות משכנעת, יתר על כל הצהרה שהיא, לרצונה של ארה"ב להטיל דגש רב-יותר על כליזין "מקובלים" דוקא: ההחלטה ליצור לצרכי ניהול קרב, פיקודים נפרדים ללוחמה גרעינית מזה וללוחמה "מקובלת" מזה. ניתן יהיה אז לאמן את היחידות באופן שתוכלנה לשמש, לפי הצורך, פעם בפיקוד מהסוג האחד ופעם בפיקוד מהסוג השני; אך, לפי סידור זה, משיטלו גייסות למערכה ככוחות "מקובלים" — לא יהיו ברשותם הישירה כליזין גרעיניים. ואילו הרתעה — וכן ניהולה של מלחמה-גרעינית — יהיו אזי בידי פיקודים הנפרדים — מאלה של הכוחות ה"מקובלים"; וכליזונם של פיקודים "גרעיניים" אלה יועמדו לרשות הכוחות ה"מקובלים" אך-ורק על יסוד החלטה מפורשת בדרג הגבוהה ביותר.

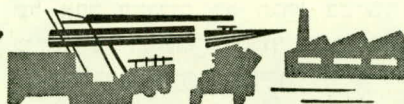
הצורך בפיקודים נפרדים מצביע על כך כי בתוך מסגרת מימדי-הכוחות הנוכחיים אי-אפשר לשבץ גם יכולת לניהול מלחמה "מקובלת". באם לא יושג פיקוח-זין שניתן יהיה לסמוך עליו, כמעט ודאי הוא שיהא צורך בתקציבים צבאיים מוגדלים. מחיר זה — כדאי הוא, אולם אל-לנו לחשוב שהמעבר להישענות רבה-יותר על כליזין "מקובלים" אינו מצריך אלא את ההחלטה לעשות כן. כרוכים יהיו בכך מאמצים ניכרים, הן ברוח והן בחומר; והדבר לא יהא זול, אף לא קל.

והנתון, על כן, לפיקוח מתמיד, פחות או יותר, של דרגים גבוהים-יותר. אולם מוטעית היא תפיסה זו באשר למבצעי קרקע: אכן, אפשר לאמן גייסות להשתמש בכליזין גרעיניים ו"מקובלים" כאחד, ועליהם לדעת, לפחות, את הצורות הבסיסיות של אבטחה מפני התקפה גרעינית. אך משהוטלו למערכה, מוכרחות היחידות הפועלות למעשה במבצע-מלחמה, לבחור באורח-לוחמה זה או אחר. וזאת לזכור: יש לשער כי לא ניתן כלל לעבור מלוחמה "מקובלת" ללוחמה גרעינית, שעה שהיזמה לכך באה מצדו של היריב. הצד

כתב-העת האמריקני "טילים ורקטות" (מיום 12 בדצמבר 1960) כותב על "דאגתם של המתכננים בצבא בנוגע לפיקוד ושליטה על הפעלת, דייני קרוקאט", שכן, כשכליזין גרעיני זה, הנישא בידי הלוחמים עצמם, נמצא בידיהם של גייסות קו-החזית — קשה למצוא מענה הולם לשאלה: כיצד יקוים ע"י הפיקוד הגבוה פיקוח-של-ממש על הפעלתו."

שיפעיל ראשון כליזין גרעיניים, הוא שיוכל לפזר את כוחותיו — בעוד שהצד הסומך על נשק "מקובל", חייב יהא להישאר מרוכז, על-מנת לקיים את עצמת-האש ההכרחית. יחידות קו-החזית של אותו צד שיוותר על הנחתת המהלומה-הגרעינית הראשונה תסבלנה כמעט-בודאות אבידות כבדות במקרה שתהפוך המלחמה לגרעינית. אין ההגנה האמתית עליהן טמונה כל-כך בכליזין גרעיניים משלהן, כשם שנועצה היא בעובדה כי מצויות ומוכנות, בטוח-פגיעה יחידות אחרות — יחידות אשר יש ביכולתן לנהל מבצעים גרעיניים. אם יהפכו כליזין גרעיניים לחלק בלתי-נפרד מצידו של כל יחידה — על אף כוונות שני הצדדים — כמעט בלתי-אפשרי יהיה למנוע מלחמה מלחרוג מן התחומים ה"מקובלים". אפילו הכוונה היא להשתמש בכליזין גרעיניים אך כאמצעי אחרון — נעשית כוונה זו נבובה, כאשר הגשמתו של צעד כזה (דהיינו הסמכות לענות על השאלה: אימתי עשויים להגיע למצב-דברים מעין זה), הולכת-ומועברת מן המרכז לידי יחידות ומפקדים ברמה נמוכה יותר ויותר. מפקד רגימנט, או אפילו מפקד דיביזיה, אינו צריך להיות הפוסק בסוגיה זו. מפקד זה, שאין תמונת-המצב הכוללת עומדת לרשותו, יעמוד תמיד בפני הפיתוי להשתמש בכל כלי-הזין שבידו. שעה שיהא נתון בלחץ קשה, יצטרך למשמעת-עצמית על-

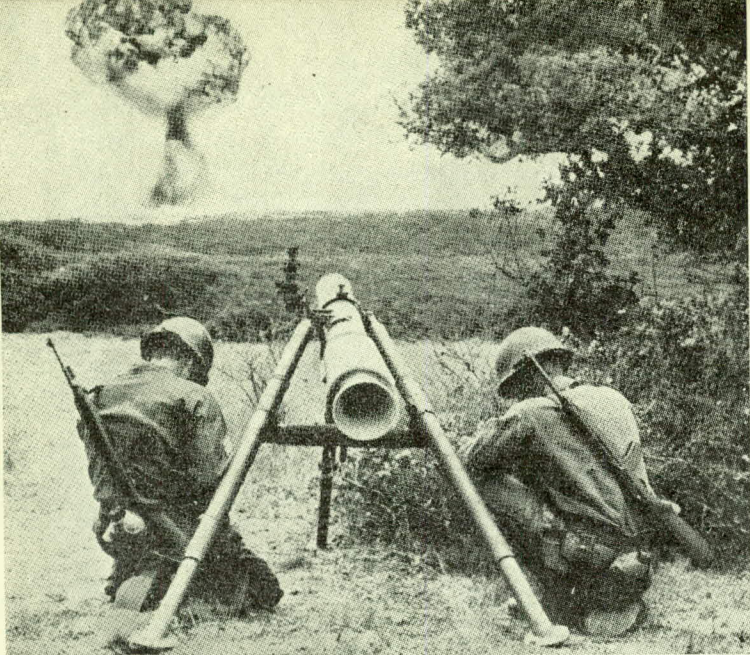
צ'יפות השאזים

המצויים ברשות האמריקנים בראשית המלחמה. מלחמת קוריאה אינה אלא ההדגמה האחרונה, לפי שעה, ליכולתה של אמריקה להגדיל ולהרחיב את כוחה במהירות רבה-למדי — ובלבד שתהיה לה היכולת לבלום, לזמן-מה, את מיבקעו הפותח של התוקפן.

להשקפה זו יש ויש על מה לסמוך. לכליזין "מקובלים" עצמת-הרס קטנה-יחסית — אך, עם זאת, מחייבים הם מאמץ-

יש וטוענים כי אסטרטגיה "מקובלת" אינה מחייבת הגדלת הכוחות ה"מקובלים" דוקא. דבר-ימי ארה"ב יודעים מלחמות רבות בהן, על אף תבוסות שבראשית המלחמה, גברו האמריקנים לבסוף, הודות לעצמתו של הפוטנציאל התעשיתי שלהם. לפי טענה זו יירתע התוקפן — יותר בשל האפשרות שארה"ב תוכל להגדיל ולחזק את כוחה במהלך ההתנגשות, משירתעו אותו אותם כוחות-עומדים, הנכונים-לתפעול,

האמנם לקראת תפעול מקומי בפועל?

בנשיהרגלים-האטומי לסיוע-ישיר" מוכנס עתה לשירות ביחידות-הרגלים האמריקניות (וגירסתו המוצבת-על-רכב — ביחידות-שריון), ושמו כידוע, "דייוי קרוקאט" (ראה מערכות חוב. קל"ב עמ' 43—40 וכן חוב. קל"ה עמ' 50) אך בורבזמן עובר הכלי החדש סדרת בחנים מעשיים ב"מרכז-הנסיונות לפיתוח-קרב". תפקידם של בחנים וניסויים אלה הוא לברר את אורח-התפעול השימושי והכדאיים ביותר, ולבדוק את גבולות-יכולתם של החיילים-המפעילים בתנאים מציאותיים ככל-האפשר.

בתצלום: צות מפעילי "דייוי קרוקאט" נבחן במצב העלול להיווצר עם ירי קליע אטומי מתוכו. היריה מתבצעת, כידוע, רק לטוחים מוגבלים-יחסית, עד ל-3 ק"מ, דבר המחריף את בעיות השפעתו של הנפץ-הגרעיני על ראייתם של המפעילים; ועל כן "קובשים הם פניהם בקרקע" עם רגע היריה.

אין ספק שנודעים לו, להסכם כזה, צדדים מושכים רבים. תהא זו יזמה, "מוחצת" ממש, אם תציע ארה"ב הסכם רשמי לוויתור על השימוש בנשק גרעיני — ואולי ייגרם לצד הסוביטי הפסד מדיני רציני אם תידחה ההצעה על ידו. הסכם מעין זה היה מאלץ את ארה"ב להיאבק עם בעיותיה הממשיות של האסטרטגיה ה"מקובלת" באורח דחוף יותר מכפי שנראה הדבר אפשרי בלעדיו. יתירה מזו: אם יש לראות ויתור הדדי כדבר רצוי, הרי יתכן מאוד שהצהרת-וויתור מערבית חד-צדדית תהיה הצעד הנכון ביותר. להסכם רשמי נודע היתרון שברית-המועצות תצטרך להפר חוזה חגיגי אם תפעיל כל-יזון גרעיניים או תשתמש בסחטנות גרעינית. אך ספק אם יהיו המעצורים שייגרמו לה עקב כך — גדולים יותר מאלה אשר יינצרו על-ידי הצהרת-וויתור חד-צדדית מצד ארה"ב. כל סחטנות גרעינית תשים קץ, ממילא, לויתור האמריקני — לא כל שכן, כל מצב בו יהיו הרוסים ראשונים בהפעלת כל-יזון גרעיניים. בשני המקרים תוטל אשמת השיבה אל ההישענות על נשק גרעיני על ברית-המועצות — בה במידת הבהירות שתתכן במסגרתו של מצב, שיהיה קרוב לדואי, בלתי-ברור ודו-משמעי ביותר. כנגד היתרון הנוסף הקל שבהסכם רשמי דוקא — תהייה שקולות בהחלט הבהירות והיזמה שתושגנה על-ידי הצהרה חד-צדדית.

ייצור-ניכר למדי. על כן מקנה השימוש באותם כלים ערך מוגבר לפוטנציאל התעשיתי של המערב. עם זאת יש להזהר שלא להסיק מעובדה זו מסקנות קיצוניות. בשתי מלחמות-העולם היו לצד בו נמצאה ארה"ב לא רק יתרון בפוטנציאל התעשיתי, אלא גם עדיפות עצומה בכוח-אדם. ובכל זאת, על-מנת לנצח נדרשו קרוב לשנתיים של תהליך בנית הכוח ושל מסעות-מלחמה ממושכים; מסעות, שאין אף באימתה של לוחמה-גרעינית כדי להאפיל על הדם הרב שהוקז בהם. היתה מה שהיתה משמעותו של תהליך-גיוס ממושך בעידן הקרוי עתה, "עידן הטכנולוגיה המקובלת". מכל מקום, בעידן הגרעין הופכת נקיטת דרך זו למעשה-הסתכנות מובהק. כאשר בידי שני הצדדים כל-יזון גרעיניים קיימת תמיד הסכנה שיופעלו הללו בניגוד להצהרות — ושמא אף למרות הכוונות. סכנת המלחמה, "העולה בסולם" אינה אלא תולדה של שני גורמים: מחות ההגבלות — ומשך הסכסוך. מלחמה-גרעינית מוגבלת, המתמשכת לכדי יום אחד בלבד, עשויה לאצור בחובה סיכון קטן-יותר של "עליה בסולם" ממלחמה "מקובלת", הנמשכת שנה. כפיתוי לתוקפנות עשוי לשמש הסיכוי לנצחונות דרמטיים, אך גם האפשרות שהעולם החופשי לא ירצה, אולי, להסתכן בפתיחת מלחמה גרעינית, הכרוכה בתהליך-גיוס ממושך. לפיכך חשובים עתה כוחות-עומדים, נכונים לתפעול, יותר מאשר אי-פעם בדבריימי ארה"ב. אין פירושו של דבר שעליהם להיות מסוגלים להחזיק בכל סנטימטר מרובע של כל אזור הנתון בסכנה. אך יש בה, בקביעה זו, כדי להצביע על כך כי הכרחי הוא שיוגן חלק גדול-דיו של האזור, על מנת שהממשלות הנוגעות-בדבר תוכלנה לראות בהתנגדות לא רק מחוזה דו-קישוטי בלבד; והסיכוי לכך כי עם גמרי-המלחמה יחזור המצב לקדמותו, הוא שיהא קרוב דיהצורך — כך, שהתוקפן לא יראה סיכוי ושכר ביצירת עובדה מוגמרת, ואף שלא יוכיח, לאחר מכן, "כוש-התמד" שיעלה על זה של יריבו. קיצורו של דבר, הישענות רבה-יותר על אסטרטגיה "מקובלת" כרוכה בנכר, נותה של ארה"ב לקיים כוחות "מקובלים" — וגם עתודות ניתנות-לגיוס — ברמת-כוונות גבוהה יותר מאשר אי-פעם. לחשוב על אסטרטגיה "מקובלת"-גרדיא (כאילו אפשר היה, איכשהו, להוציא מחישובינו את כל-יזון הגרעיניים!) — הרי זה מסוכן, ממש כשם שמסוכן הוא להוסיף ולהשקיף על נשק גרעיני מנקודת-הראות של אי-הפגיעות האמריקנית — זו, שאינה קיימת עוד.

לשיקולים אלה נודעת השפעה נכבדת על השאלה: כיצד תובהר, ללא שמץ של ספק, החלטה אמריקנית המבטיחה להישען יותר על כל-יזון "מקובלים", אנשים רציניים רבים הציעו שבמ"מ על פיקוח-הנשק תחתור ארה"ב לקראת ויתור הדדי על יזמת הפעלת כל-יזון גרעיניים; דהיינו, שאף לא אחד משני הצדדים יפתח ראשון בהפעלתם. לפי הצעה זו יהא על ארה"ב לעמוד כנגד תוקפנות קומוניסטית בכוחות "מקובלים" — ולהפעיל כל-יזון גרעיניים רק נגד התקפה גרעינית. שום החלטה שתהא נחרצת-פחות — טוענים בעלי-דעה זו — לא תוכל להניע את ארה"ב לפתח את הכוחות ה"מקובלים" הדרושים ואת דוקטרינת-המלחמה הנאותה. סיכום כזה היה שם קץ לאפשרות של סחיטה גרעינית. הוא אף היה מסיר את סכנת השואה הגרעינית לאלתר.

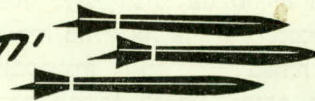

הטקטי ועל הניידות. הנצחון עליה הושג, לבסוף, רק לאחר התמודדות ממושכת והרסנית — אשר העידה כי לא קל להשיג באמצעות כלי-זין „מקובלים“ אותה ודאות בתבוסת התוקפן, הדרושה להתרתתו. פיקוח-הזין עשוי להיטיב מצב-דברים זה, אך לא לבטלו לגמרי. אפילו ייוצבו מימדי הכוחות משני הצדדים, לא-קל יהיה ליצב ול„אזן“ יומן-טקטי וניידות.

בהסתמך על נסיונה של ההיסטוריה, אין כלי-הזין ה„מקובלים“, איפוא, יעילים ביותר לצרכי הרתעה. ומצב-דברים זה עלול אף להחמיר בעידן-הגרעין. תוקפן עשוי לבקש השגת נצחון באמצעים „מקובלים“ — ולהגן על הישגו, לאחר-מכן, בנשק גרעיני. אוראז תעמוד ארה״ב בפני הברירה: לקבל את התבוסה — או לפתוח באותו אורח-לוחמה עצמו, שויתורה על השימוש בנשק גרעיני נועד מיסודו למנוע בעדו, אורח-לוחמה, שאף אינו נראה כעשוי להציל מידי התוקפן את שללו. הנה כי כן, אם תצליח ברית-המועצות לשטוף בכוחות „מקובלים“ את אירופה, או אף את איראן, תוכל היא אז להציע שלום — תוך האיום להתנגד באמצעות כלי-זין גרעיניים להחזרת ה„סטטוס קוו אנטה“. נראה כי קשה ביותר יהיה לנחות על קרחון המוחזק בידי אויב, או לפלס דרך על פני יבשת אירופה (נאמר, מספרד) תוך לחימה ביריב המוכן להשתמש בכלי-זין גרעיניים. קיצורו של דבר, התשתית של אסטרטגיה „מקובלת“, לצורך נצחון התחלי מכריע, ואסטרטגיה גרעינית, למניעת כיבוש-מחדש של שטחים שאבדו — עשויה להיות הדרך היעילה ביותר של תוקפנות קומוניסטית.

מכל מקום, ההישג התעמולתי שבצעד מעין זה אינו שקול כנגד המגרעות המדיניות והאסטרטגיות. ויתור בר-תוקף באמת — יעיד, לכאורה, על כך שכל אחד משני הצדדים (או לפחות, אותו צד שויתורו על שימוש בחימוש גרעיני הוצהר), יעדיף להיות אפילו מנוצח על-ידי כלי-זין „מקור-בלים“, מאשר להפעיל את נשק-הגרעיני שלו. החלטה זו, כשלעצמה, תהא החלטה קשה. התהיה ארה״ב מוכנה לאבד את אירופה לנוכח התקפה „מקובלת“? אם לאו — והן לא ייתכן שארה״ב תיאזן לכך — הרי לא מן-הנמנע הוא כי ויתור רשמי יתגלה כחסר-משמעות. מאידך גיסא, אם יקבל התוקפן את הויתור על כלי-זין גרעיניים כמות-שהוא — כעדות להחלטה המוכנה אף לתבוסה על-ידי כוחות „מקור-בלים“ — עלול הדבר לגרום, למעשה, לעידודה של תוקפנות. אם נניח שאפשר יהיה לחזור לאסטרטגיה „מקובלת“ טהורה — כשכל אחד משני הצדדים מבכר להיות מובס על-ידי כלי-זין „מקובלים“, מאשר להיקלע למלחמה גרעינית — מה תהינה התוצאות? דומה, שבלתי-נמנע הוא כי גורם ההרתעה יוחלש. תולדות המלחמות בעידן הלוחמה ה„מקובלת“ מעידות כי לא קל לשכנע תוקפן בגודל הסיכונים שבאסירת מלחמה. בשל עצמת-ההרס הנמוכה-יחסית של כל אחד מכלי-הזין ה„מקובלים“, שעה שהוא מופעל בנפרד, עשוי כרגיל, אותו צד המסוגל לכנס את כוחותיו לפתע, אף להצליח בביצוע הפריצה דרך מערך-היריב. המפתח להצלחה הוא היכולת לרכז בנקודה נתונה כוחות עודפים-במספרם על אלה של היריב. בשתי מלחמות-העולם פתחה גרמניה במלחמה, אף כי נפלה מיריבותיה מבחינה מספרית, בהסתמכה על היומך

יתרונות א'-הוצאות

עלול ויתור רשמי זה לפתוח מרחב חדש לסחטנות. בעידן-הגרעין רם, על-כן, קולן של פעולות מקולם של דיבורים. מה שאומרת ארה״ב למדינות הקומוניסטיות חשוב, מלכת-חילה, פחות ממה שאומרת היא לעצמה. על ארה״ב לעשות מאמצים מידיים ונמרצים על מנת לחדש את עצמת הכוחות ה„מקובלים“ של העולם החופשי; עליה אף לסגל לצורך זה את הלכת-המלחמה שלה. אולם סיכון עצום יהא כרוך ביצירת הרושם כאילו תרכין היא ראשה בפני תבוסה „מקור-בלת“ באזורים החיוניים. ברם, משיוחזר מאזן הכוחות ה„מקור-בלים“ על כנו, תוכל ארה״ב להודיע, במלוא האחריות, כי היא תפעיל נשק גרעיני אך ורק כאמצעי אחרון — וגם אז באורח שיימעט, ככל-האפשר, בנזק. כל זמן שלא יהיה

בכל הסיכונים הללו, הכרוכים בהכרזת-הויתור המוצעת הנ״ל, היינו מסתכנים למען מחווה העשויה להתגלות כחסר-משמעות. שכן, על אף כל מה שתאמר ארה״ב לתוקפן-בכוח, או אף לעצמה, לא תוכל היא לערוב לכך שאם תהא נתונה במצוקה קשה-מדי — לא תיאלץ היא להפעיל, אחר ככלות הכל, כלי-זין גרעיניים. אי-ודאות זו בשאלה, האם אמנם נתכוונה ארה״ב „באמת“ לאותו ויתור על שימוש בכלי-זין גרעיניים עליו תכריז, או שמא לא היה ויתור זה, מלכת-חילה, אלא מן הפה ולחון — אי-ודאות זו יכול שתחזק את גורם ההרתעה. אולם אי-ודאות מעין זו אף מצביעה על כך כי במקרה הטוב ביותר לא יחליש ויתור רשמי על יזמת השימוש בנשק גרעיני את גורם-ההרתעה; מאידך-גיסא, במקרה הגרוע-ביותר,

ביכולתו של הגוש הקומוניסטי להביס את הכוחות ה"מקור-בלים" של העולם החופשי — הרי שתוצאתה המעשית של הודעת ארה"ב תתבטא בויתור על פתיחת השימוש בכלי-זין גרעיניים. אפילו לא כך יהיה הדבר, והגושה המזרחי-יוכל להוסיף ולסמוך על עדיפותו, הרי שיהיו כוחות "מקובלים" מחוזקים של המערב סיכון מוגבר לתוקפן. אף יפתחו אפשרויות — הן לגיוס כוחות "מקובלים" נוספים והן לניהול משאומתן בטרם תחליט ארה"ב להשתמש בנשק גרעיני. אי-היכולת להגן בכוחות "מקובלים" על כל אזור ואזור אין צריך שתשמש עילה לכך שלא תעשה ארה"ב להגברת כוחה. אל לו לעולם החופשי ליפול קרבן לטענה, שאם אין ביכולתו לעשות הכל כי אז מוטב לו שלא יעשה דבר.

דרך-הפעולה, אותה תנקוט ארה"ב בשאלת היחס שבין אסטרטגיה "מקובלת" ואסטרטגיה גרעינית, היא שתקבע בעתיד את מגמת האסטרטגיה והדיפלומטיה האמריקנית כאחת. דבר זה בולט במיוחד באשר למו"מ על פיקוח-הנשק. מימדיהם הנוכחיים של הכוחות הצבאיים האמריקניים מעיידים את ארה"ב, מבחינה זו, במצב שיש בו משום מגרעת חמורה. בהתחשב בהפרש הגדול שבין מימדי הכוחות ה"מקור-בלים" הסיניים-סובייטיים לבין אלה של המערב, נמצא כי הגבלות-זיון רבות — כגון הקטנת-אחוזות של הכוחות, או הקפאת עצמת-הגייסות — עלולות אך להנציח אי-שוויון זה — שיהווה מקור גדל-והולך של סכנה, ככל שמלחמה שלוחת-רסן תיעשה נטולת-הגיון יותר ויותר. ושוב — אותה תוצאה עצמה תושג אף אם תתגדר המדיניות האמריקנית בענין פירוק-הנשק הגרעיני, בלא שתטפל בפער הקיים בין הכוחות ה"מקובלים". ארה"ב תוכל לחרוג ממעגל-קסמים זה אך ורק אם תבין כי מחירה של גמישות הוא הקרבה ומאמץ; אך כוחותיה הצבאיים יוסיפו להיות בנויים סביב כלי-זין גרעיניים, ואם תסרב היא להקריב את הקרבנות הכרוכים בהישענות רבה-יותר על כלי-זין "מקובלים" — כי אז יהא הכרח להעתיק את הדגש הנוכחי במו"מ על פיקוח-הזיון לנקודות אחרות. שהרי, במסיבות אשר כאלה לא יהא זה מן-התבונה להדביק-יחד את כל כלי-הזין הגרעיניים במעין מחלקה נפרדת, של אימה מיוחדת-במינה. תחת זאת, מוטב לה לארה"ב שתלבן ותגדיר הבחנות רבות ככל-האפשר בין הסוגים השונים של עצמת-הנפץ ואורחות-השימוש בה. הב-

חנות העשויות להמתיק את תוצאותיה של מלחמה גרעינית. מאידך גיסא, אם אמנם מאמינה ארה"ב בצורך בשימת דגש חזק יותר על כלי-זין "מקובלים" — כי אז חייבת היא להיות מוכנה לקבל על עצמה את דין הפרדוקס, הקובע שהדרך הטובה ביותר לפיקוח-הנשק עשויה להיות הוודיינות-מחדש בנשק "מקובל" ובגייסות "מקובלים".

אין זה אומר שיש להגביל את פיקוח-הנשק לתחום הגרעיני בלבד. נהפוך הוא — האיוון בכוחות ה"מקובלים" חייב להיות מבוסס על הצירוף של הגדלת העצמה ה"מקובלת" של ארה"ב מזה, ועל תכניות וסידורי פיקוח לייצוב מימדים מוסכמים של כוחות. אולם ארה"ב לא תוכל לסמוך על פיקוח-הנשק כתחליף למאמץ בשדה הנשק ה"מקובל". שכן, אם יגדל מדי אי-השוויון באותו סוג-עצמה המציין את שני הצדדים והמקנה שליטה במקומות, יאבד לברית-המועצות כל מניע מדרבן לניהול מו"מ אחראי. שום תכנית לפיקוח-נשק לא תיראה אז בעיניה כמחזקת את בטחונה בה במידה שמשגיגה זאת עדיפותה הקיימת. דרישות הפיקוח והביקורת מחריפות והולכות במצבים בהם המעמד האסטרטגי של אחד הצדדים (או אף של שניהם), הוא כה בלתי-בטוח, עד כי ניתן לערערו אף על-ידי הפרה קלת-ערך יחסית.

אלה הם פני המשימה העומדת לפני ארה"ב: בעת ובעונה אחת עם חיוק יכולתה בניהול מלחמה-מוגבלת והגברת כוחותיה ה"מקובלים" — תהא היא נתונה במו"מ על פיקוח-הנשק, מו"מ שנודעת לו חשיבות מכרעת. המנהיגות האמריקנית חייבת לשכנע את דעת-הקהל שעל ארה"ב להגדיל את הוצאותיה הצבאיות בד בבד עם עשיית מאמצים רציניים לשאת-ולתת על פיקוח-הנשק; ורבה היא הסכנה שבא-י-החשבת סוג זה או אחר של מאמצים אלה.

ברם, אם תיכשל ארה"ב בכל אלה — לא תראה ההסטוריה בעובדת היותה של המשימה מורכבת ומסובכת כל תנאי מקל למחילה או כפרה. שומה עלינו לזכור ולקיים כמה הנחות-יסוד: הפרדה בין הדיפלומטיה והאסטרטגיה תוליד שיתוק; אם רוצה ארה"ב בכוחות שיצליחו לניהול מלחמה מוגבלת — לא תשיגם אלא במחיר מאמץ-מירבי; אם אמנם רצינית כונתה בחתירה לפירוק-הנשק — יהא עליה להחזיר על-כנו את האיוון-הפנימי של מערך-הכוחות-המזוינים שלה; באם תמשיך בנסיון לצרף-יחד קווי-מדיניות נוגדים-מעיק-רם — סופו של דבר שיוליכנה בהכרח אלי שואה.

דרכי הדרכה חדשים

מאת אל"מ רם רון

אמצעי הדרכה חדשים. מאות מורים מנוסים וותיקים לחמו בעקשנות רבה בהכנסתן של שיטות לימוד חדשות אלה ואין ספק ששמרנותם של מורים אלה עיכבה והאיטה, לא במעט, את ההתקדמות של ההדרכה והחינוך.

מה מוכיחים המחקרים?

המחקרים בקשר להשפעת האמצעים האודיוויזואליים בארה"ב לגבי אלפי תלמידים בבתי-ספר אזוריים ואחרים שנערכו בצי ארה"ב, הגיעו כמעט לאותן המסקנות:

תכניות לימודים שוות ניתנו בפרקי זמן זהים לשתי קבוצות תלמידים. בקבוצה האחת נעזרו באמצעים אודיוויזואליים, בעוד שבקבוצה השניה לא השתמשו באמצעים אלה.

תוצאות המחקר מורות על הנקודות הבאות:

- השגי הקבוצה הראשונה עלו על אלה של הקבוצה השניה.
- בנושאים שינוניים כגון גיאוגרפיה, לא היתה לשימוש באמצעים האודיוויזואליים השפעה רבה על השגי התלמידים.
- בסה"כ חל שיפור ב-14.8% (אותה המסקנה נתקבלה לגבי לימוד נושאים שינוניים בצבא — כגון טוחי בטחון, לימוד חלקי נשק ועוד).

- בנושאים מסקנתיים — דהיינו כאלה הדורשים ניתוח, הערכה והסקת מסקנות — היו השגי הקבוצות שנעזרו באמצעים אודיוויזואליים טובים ב-33.4% מהשגי הקבוצות שלמדו את החומר ללא אמצעים אלה; זאת, כאשר המבחנים נערכו מיד עם תום תקופת הלימודים.

- במבחנים שנערכו 4 חודשים לאחר תום תקופת הלימודים היו השגי התלמידים מקבוצה א' בנושאים שינוניים טובים ב-24.1% מהשגי קבוצה ב' ובנושאים מסקנתיים טובים ב-41%. במבחנים שנערכו כעבור שנה, היו השגי קבוצה א' בנושאים מסקנתיים טובים ב-50% מאלה של קבוצה ב'.

לתוצאות מחקרים אלה יש חשיבות רבה לגבי כל צבא ובמיוחד לגבי צבא כשלנו, המבוסס על חיל-מילואים, כיון שעיקר תכ-ליתו של אימון אנשי-מילואים הוא לודא שליטתם בחומר הנלמד לא רק סמוך ללמידתו אלא בעת פעולות מלחמה. ידי-עת החומר בתום תקופת הלימודים אין לה ערך אם חלקו הגדול נשכח תוך שנתיים-שלוש. כי במקרה כזה מן ההכרח

בחלק הראשון של מאמר זה על „דרכי הדרכה חדשים” (ראה חוב', „מערכות” קל"ג), עמדתי על חשיבותו של הידע המהווה בסיס לכוחו של צבא. ציינתי את הצורך לשפר באופן מתמיד את דרכי ההדרכה במגמה לקצר את משכי הלימוד המוקדשים לכל נושא ונושא ולחסוך, במקום שזה אפשרי, באמצעים המושקעים לשם הקניית הידע במסגרות ההדרכה השונות. באותו מאמר ציינה ההתקדמות הרבה שחלה בשנים האחרונות בשיפור דרכי ההדרכה הקיימות וכן בהוספת דרכי הדרכה שלא היו ידועות קודם לכן.

כדוגמה לדרך הדרכה חדשה הובא בחוברת „מערכות” קל"ג אירוע מוקרן בשם „המג"ד מגיע”, הדן ביחסי מטה והמיועד בעיקרו לקציני-מטה ברמה הגדודית והחטיבתית, ובחברת הקודמת (קל"ה) הובא האירוע „המדריך והטירון” המיועד בעיקרו לחוגרים ולקצינים זוטרים. לא אחזור ואגע ב„אירוע” כדרך הדרכה, שכן נעשה הדבר בצורה מפורטת במאמרי הקודם. הפעם ברצוני לגעת באמצעים האודיוויזואליים השונים ובדרך השימוש בהם במסגרות ההדרכה הצבאיות.

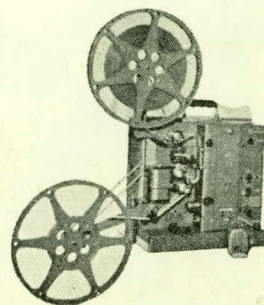
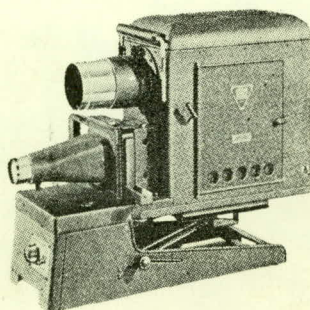
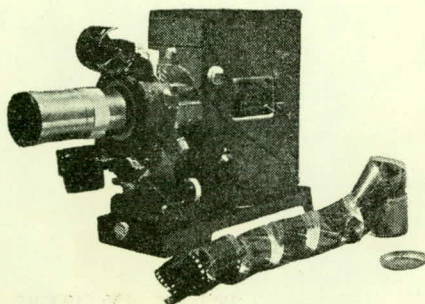
שימת דגש מיוחד על השימוש באמצעים האודיוויזואליים אינה באה להפחית כמלוא הנימה מחשיבותן של דרכים אחרות בהדרכה: ההרצאה, ההדגמה, המערכון ובעיקר התרגול לצורותיו השונות היו — והנם גם כיום — דרכים יסודיות להקניית ידע, ואף אותם יש לשפר ולתקן באופן רצוף ומתמיד. אולם עם הכנסתם של האמצעים האודיוויזואליים למערכות ההדרכה בשנים האחרונות הפכו הסרט, פנס-הקסם, הויז'גראף, האפידיאסקופ, הטייפ ריקורדר ואחרים לאמצעי הדרכה מן החשובים. הן במסגרות הדרכה אזוריות והן באלה הצבאיות. ניתן לציין כי בארה"ב ובכמה ממדינות אירופה כבשו אמצעים אלה מקום נכבד בכל בתי-הספר ומערכת הלימודים בנויה על שימוש מגוון בהם.

עיון במחקרים שנערכו בארה"ב בקשר להשפעת האמצעים האודיוויזואליים על השגי התלמידים מראה, בין השאר, שלא בקלות נקלטו אמצעים אלה בבתי הספר; וזאת לא משום שהיה בהם ליקוי טכני, כי אם בעיקר בגלל העובדה שמסגרות ההדרכה בהן הורגלו במשך מאות בשנים ללמד באמצעות הדיבור הבלתי-אמצעי, הלוח והגיר בלבד, התקשו מאוד לעכל

פנס-קסם

אפידיאסקופ

מכונת הסרטה

לית פשוטה ביותר. אולם מה נעשה שעה שאנו רוצים להדגים למאות מחלקות ולעשרות פלוגות וגדודים את הצגת התכנית בנושאים כגון "הפלוגה בהתקפה" או "הגדוד בהגנה"? אף צבא, ויהיה זה העשיר ביותר, אינו יכול להרשות לעצמו לבצע, מדי שנה בשנה, עשרות הדגמות חיות תוך שימוש בכל אמצעי האש. הפתרון לבעיה זו הוא בהקרנת הסרט המקצועי. בצידם של חסרונות מספר, יש להדגמת התכלית באמצעות הסרט יתרונות רבים והעיקריים בהם הם: ההדגמה בסרט תהיה בדרך כלל מושלמת יותר; אפשר להקרין את הסרט עשרות ומאות פעמים בפני צופים רבים בחלקי הארץ השונים. הדבר חשוב במיוחד ביחידות המילואים בהן ישנם חיילים שלא ביצעו בעבר, או לא ביצעו בצורה מושלמת, אימון בצורות הקרב השונות. ואם גדוד מילואים נקרא לכמה ימים על מנת להתאמן בנושא של התקפה גדודית, למשל, יש להציג בפניו מיד בתחילת האימון סרט "הגדוד בהתקפה", ולומר: "כך ראינו, וכך עליכם לבצע". ורק לאחר מכן יש לגשת לשלבי האימון השונים. מהיכן לוקחים סרטים כאלה? בספריה המרכזית של צה"ל מצויים מאות סרטים מקצועיים שיוצרו ברובם במדינות המערב. ברבות מיחידות צה"ל משתמשים בסרטים אלה, אלא שהסרטים המצויים אינם מכסים את כל הנושאים הנלמדים ורבים אחרים מתאימים לצבאות המערב אך אינם מתאימים לאימון יחידות צה"ל. המסקנה מכך היא שעלינו ליצור סרטים מקצועיים בעצמנו. לכאורה נראה דבר זה מסובך ביותר ועובדה היא שרבים מתיחסים באותה יראת כבוד אל הפקת סרט מקצועי בן 15 דקות כאל הפקת סרט ענק, כדוגמת "אֶכְסוּדוּס". גם זה וגם זה נראים בעיניהם כמש"הו מסובך, אפוף מסתורין ושאינו ניתן להתבצע ע"י בני תמור תה רגילים. האמת היא שהשד אינו נורא כל כך, כי האמור הוא לא בסרט אמנותי אלא בהפקת סרט מקצועי-צבאי מאותו סוג של סרטים המופק במאות בכל צבא מתקדם. חשיבות מיוחדת נודעת להפקת סרטים משלנו בנושאי החינוך השונים, ובעיקר בנושאים המכוונים להשפיע על עיצוב דמותו של החייל כלוחם וכאזרח. בשטח זה ניתן אך מעט להשתמש ביצירותיהם של אחרים ויש לכן ליצור סרטים כאלה בכוחות עצמנו. אפשר גם להציג אירוע באמצעות סרט הנמשך 2-5 דקות בנושא מוגדר ולאחר מכן לקיים דיון מלא על אותו אירוע.

האפידיאסקופ. אף כי הופעתו של הוויגוראף דחקה הצידה במידה רבה את האפידיאסקופ, עדיין יש לזה האחרון חשיבות לא מעטה. באמצעותו ניתן להקרין על גבי הבד תמונות בגדלים

לחזור ולהקנות מחדש חלקים ניכרים של החומר אשר נלמד מזמן. לפיכך, כל דרך שיש בה כדי להבטיח רכישת ידיעה שימושית של החומר הנלמד משך תקופה ארוכה לאחר סיום פרקי האימון, יש לה חשיבות רבה במיוחד באימונו של צבא מילואים ובהחזקתו במצב כוננות, ובחשבון ארוך, שיטת אימון כזו היא גם חסכונית יותר משיטות אימון אחרות.

מסקנה אחרת של אותם מחקרים נוגעת להשפעת השימוש באמצעים הא"ו. על ידע התלמידים בהשוואה להשפעתם על ההכרה או האמונה שלהם. התברר שבאמצעים אלה הושגו תוצאות טובות יותר שעה שכוונו להשפיע על הכרתו או אמונתו של החניך מאשר אם הופעלו כדי להקנות לו ידע. מה לקח יכול צבא להשיג ממסקנה חשובה זו?

נראה שבנושאי חינוך, רוח לחימה, יחסי אנוש, יחס לציד, יחס לשמירת נשק ועוד, יביא השימוש הנכון באמצעים א"ו. לתוצאות חשובות ביותר.

בצבא כשלנו, בעל ההרכב האנושי המגוון, אנו מקדישים זמן ואמצעים רבים לחינוך. אין ספק, ששימוש נכון ומוגבר באמצעים א"ו. בשטח החינוך עשוי — בגלל השפעתם המיוחדת על ההכרה והאמונה — להביא להשגים חשובים.

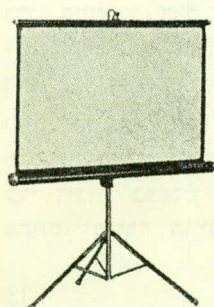
מסקנה חשובה נוספת של אותם מחקרים נוגעת לצורת השימוש באמצעים אלה. כבר אמרנו במאמרנו הקודם שאחד מעקרונות ההדרכה החשובים קובע שיש לודא שילוב והתאמה נכונים של דרכי ההדרכה השונות. מכאן גם המסקנה שבמרבית הנושאים אין ההקרנה יכולה לשמש כאמצעי הדרכה בלעדי ויש לשלב בהרצאה, בדיון, בתרגול ועוד, בהתאם לנושאי הלימוד השונים.

כך, למשל, היה הפרש ניכר בין התוצאות של השימוש בהקרנה בלבד, לבין התוצאות שהושגו שעה שזו שולבה גם בדרכים אחרות. שימוש בסרט בלבד — נותן לנו השג של 30%; הסברה, שקדמה לאותו סרט, ולאחר מכן הקרנתו — נתנו השג של 50%; הסברה, הקרנה, דיון על הסרט ואחרי-כן הקרנה חוזרת — נתנו לנו השג של 60%.

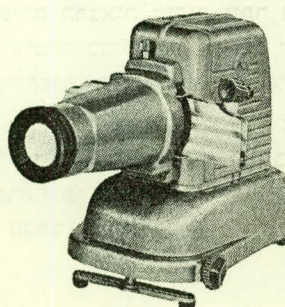
על האמצעים הא"ו. השונים

הסרט. כלל ידוע בהדרכה הטובה הוא שבראשיתו של כל נושא אותו ניגשים ללמד, ולאחר שניתנת הסברה קצרה, יש להדגים ע"י "הצגת התכלית" את ההשג אליו רוצים להביא את החניכים. כשהמדובר הוא בלימוד נושאים טכניים — כגון ירי ברור בה, ירי תותחים, נהיגת טנק או חבלה — תהיה הדגמת התכ-

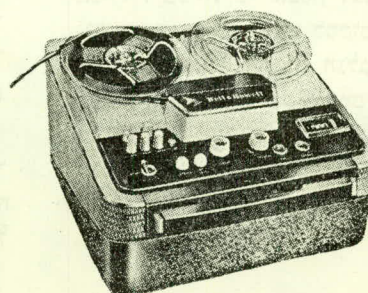
מסך הקרנה

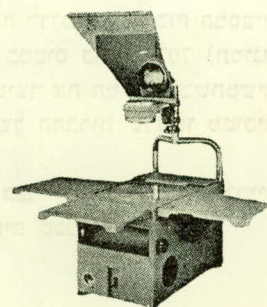
מקרין שיקופיות

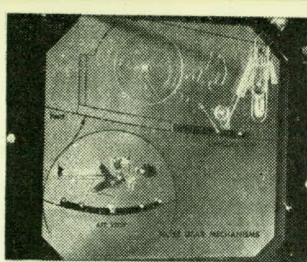

טיפוֹרְקוֹרְדֵר

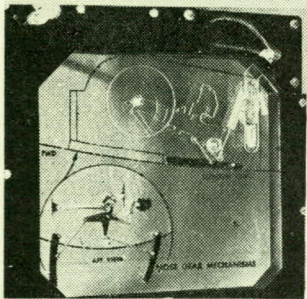

וויגוראף

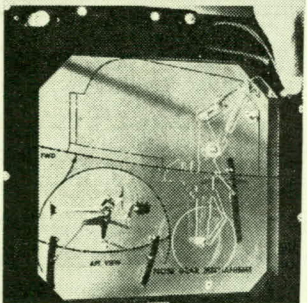

גלגלי המטוס נמצאים בתוך בית הקיבול

באמצעות מנוף פותח המדריך את מכסה בית הקיבול

באמצעות המנוף מוציא המדריך את הגלגלים דרך פתח בית הקיבול

כל התנועות נראות על גבי מסך ההקרנה

הקיר הנמצא מאחורי המדריך מבלי שזה האחרון יצטרך להפנות את גבו. אפשרות נוספת של השימוש במכשיר היא ע"י הכנה של שרטוטים על גבי לוחות של צלולויד בגודל של 30×30 ס"מ. שרטוטים אלה ניתן להקרין תוך כדי ההרצאה, והם באים להחליף את השימוש בפלקטים גדולים שאינם נוחים לשימוש ולאחסון והדורשים השקעת עבודה רבה בהכנתם. הויגראף מאפשר הקרנת מפות, ושרטוטים בצבעים שונים ובאופן זה ניתן להסביר בצורה קלה יותר פעולות קרב, חלקי מכונות ועוד.

ניתן גם להניח (או להסיר) שרטוט על גבי שרטוט ובאופן זה להסביר תוצאות פעולות מסוימות למשל, שלבי הרכבת מנוע. לאחרונה הומצאה שיטה של הדגמה והסברת פעולות מכניות מסוימות באמצעות הויגראף, דבר החשוב במיוחד בהדרכת נושאים טכניים.

בין שני לוחות צלולויד בגודל של 30×30 ס"מ, בנויים את החלקים הדרושים בצורה מיניאטורית. החלקים הם מפלסטיק או ממתכת. בעזרת מנופים קטנים הנמצאים על גבי לוח הצלולויד מביאים לידי תנועה מכנית של החלקים, ותנועה זו מוקרנת על גבי הקיר. דרך זו היא זולה באשר היא מבטלת את הצורך בהכנת דגמים גדולים מעץ או ממתכת, אינה מעוררת בעיות של אכסון דגמים מסורבלים ומאפשרת טלטול נוח של הדגמים ממקום למקום. הנה לדוגמה דגם כזה המסביר את הפעולה של הוצאת הגלגלים במטוס בואינג 707 (תמונה למעלה). הדגם יוצר ע"י המפעל שיצר את המטוס, ומשתמשים בו להדרכת טייסים בבתי הספר של החברות שרכשו מטוסים אלה.

שיטה זו פותחת דרך חדשה בפני בתי הספר האזרחיים והצבאיים העוסקים בהקניית נושאים טכניים.

שונים ובאופן זה להסביר בצורה ברורה מקומות, חלקי רכב, חלקי מכונות וכן תצלומי-אוויר שונים. התמונה המוקרנת נראית ברורה לכל החניכים מכל חלקי החדר. אפשר כמובן להכין סדרת תמונות הקשורות זו בזו ובאמצעותן להסביר נושא שלם בצורה מוחשית ומעניינת.

פנס-הקסם. שני מיני פנס קסם נמצאים כיום בשימוש. בראשון יכולים להשתמש רק בסרט נגטיב בן 35 מ"מ. בסרט זה אפשר להקרין תמונות בודדות וכן סדרת תמונות הקשורות זו בזו. יתרונו של פנס-קסם זה הוא בעובדה שאינו מוגבל במספר התמונות אותן אפשר להקרין באופן רצוף וללא הפסקה. חסרונו — שעל המפעיל לעמוד בסמוך לו; ואם רוצה המרצה להצביע על דבר מה על-גבי התמונה המוקרנת חייב הוא להציב אדם נוסף כמפעיל ליד פנס-הקסם. בפנס-קסם זה ניתן גם להקרין אירוע כדוגמת האירוע שהופיע בחוברת "מערכות" הקודמת ("המדריך והטירון"), כשאת התמונות מלוים קולות המשתתפים שהוקלטו קודם לכן על גבי טייפ-רקורדר.

הסוג השני הוא פנס-קסם בעל "שלט רחוק" להפעלה מרחוק. המרצה העומד סמוך לתמונה המוקרנת, מחליף את התמונות ע"י לחיצה על כפתור הצמוד לכבל הקשור בפנס-הקסם, ואין צורך במפעיל מיוחד. בפנס-קסם זה מוקרנות שיקופיות, הן בודדות והן בסדרה של שיקופיות הקשורות מבחינת התוכן זו בזו. הצילומים הם פשוטים וניתן לבצעם ע"י צלם בכל בסיס-הדרכה או יחידה העוסקת בהדרכה.

לאחרונה נוהגים אף להשתמש בשיקופיות אלו במקום הפלקטים הגדולים. באם יש צורך בעשרות פלקטים התופסים מקום רב, מוטב פעמים רבות להשתמש בשיקופיות התופסות מקום פחות בלבד. כן התחילו בזמן האחרון במספר בסיסי הדרכה להקרין סדרות של תמונות בנושאי הדרכה שונים; לדוגמה — בקורס לנהגים מקרינים סדרת שיקופיות על שגיאות בנהיגה המביאות לאסונות בדרכים. התמונות המוקרנות מלוות בהסברת המדריך. שיטה זו מעוררת ענין רב בקרב השומעים והיא מקלה מאוד על הקליטה המהירה של החומר הנלמד.

הטייפ-רקורדר. במערכת ההדרכה יש לטייפ-רקורדר אופני שימוש אחדים. שימוש שאיננו מקובל עדיין בינינו, נוגע לניצולו להכנת הרצאה (לא נאום).

כדי שההרצאה תהיה משופרת, מלאת תוכן ותרסק את שומעיה חייב המדריך, לאחר שהכין הרצאתו, להקליטה בטייפ ואחר-כך להשמיעה לעצמו. עליו ללמוד את שגיאותיו ולתקנן, לחזור ולשדר ושוב לתקן. בשלב זה עליו להשמיע הרצאתו בפני ועדת מדריכים המצביעה אף היא על ליקויים בהרצאה. רק לאחר שתיקן כל אלה, רשאי המדריך להשמיע הרצאתו בפני החניכים. דרך זו מבטיחה הרצאות טובות יותר ומועילות יותר. דרך אחרת של שימוש בטייפ היא שילוב קולות קרב, וכן דרישה של המשתתפים, בהדגמות או במערכונים. הויגראף. מכשיר זה הולך וכובש לו מקום נכבד בין אמצעי ההדרכה החדשים. המדריך ניצב ליד המכשיר, וכותב, תוך כדי דיבור, בעפרון ציינוגראף על-גבי לוח צלולויד המונח מתחת למנורת הויגראף. הכתב או השרטוט מוקרנים על

דרכי הדרכה חדשות

וס"נ מרדכי יעקובוביץ

בתנאי שקרא לפניכן את החומר המתאים. ולבסוף: „דומה שלא לכך נתכוננו שעה שהחילוננו להשתמש בדיון כדרך-הדרכה. ומכאן נחפז בעל הרשימה להסיק כי יש לתור אחרי דרכי-הדרכה חדשות, כגון שיטת האירוע. אל"מ ר. ר. יוצא מנקודת-מוצא מוטעית מיסודה, עליה מבקש הוא להקים בניין-לתפארת, החסר, למעשה, כל תשתית. שכן, מאימתי מהווים משקל המרגמה וטוחה שאלות לדיון? אליבא דכולי, אין הן אלא שאלות שינוניות. ואם מביאים לנו כדוגמה שאלות שינוניות במהותן, המוצגות כביכול לדיון, ומשום כך קובעים כי „סוג זה של שאלות אינו מחייב כל מחשבה יוצרת“, הרי אין זה אלא בניין-קלפים פורח-באוויר.

בשיטת ה„אונס“ מוביל אותנו אל"מ ר. ר. אל מטרותיו, כשהוא נאחז דוקא בדיון, שאינו מספק אותו משום ש„היום, יותר מאשר בכל זמן אחר, ישנה חשיבות למחשבה עצמית...“ כאילו לא בא הדיון אלא לשם פיתוח המחשבה העצמית, ולא, חלילה, לשם לימוד הנושא, מתוך שמלבנים אותו בצותא באמצעות צות-מוחות היורד עד לשרשרתו; כאילו מצויות דרכי-הדרכה טובות ועיליות מן הדיון הפורה, המונחה עליידי מדריך-אמן, דיון — ש„פיתוח המחשבה העצמית“ הוא פועל-יוצא שלו; אולם לא תכלית.

אמת, לשם כך צריך שיהא הדיון דיון, שתהינה השאלות שאלות-לדיון, ושיהא המדריך מנוסה בעריכת דיון ראוי לשמו (אבל זו היא כבר שאלה אחרת, שאין לה כל שייכות לבעיה הנדונה). אך אם בשאלות-לדיון „משתרבות“ גם שאלות שינוניות — מן הדין לדאוג לכך שלא יקרה כזאת; ובדרך כלל הרי זו אשמתם של המפקדים הממונים, שמחובתם לבדוק מראש את השאלות שהוכנו לדיון, כפי שנהוג הדבר לגבי התרגילים ושאר האימונים.

בצאתו מן ההנחה שדרכי-ההדרכה הקיימות אינן מספקות לשם „פיתוח מחשבה עצמית ויוצרת של חברה-מפקדים“, ממליץ בפנינו אל"מ ר. ר. על דרך חדשה — שיטת האירוע. הוא טוען כי „שיטה זו מפתחת את כושר הניתוח הבהיר ואת יכולת ההתבטאות הברור רה. היא מעודדת את החניך ללחימה אמיצה על דעותיו ומסקנותיו, ועם זאת נכון הוא להודות כי מסקנותיו מוטעות — באם ישוכנע בכך“. האמנם לא נמצאה עד עכשיו שום דרך-הדרכה שתעשה זאת, לא הדיון, אף לא התרגיל הטקטי ללא-גייסות? ואלמלא הומצאה „שיטת האירוע“, אותה מבקש המחבר ליבא מארה"ב, לא היה כלל מה ש„יעודד את החניך ללחימה אמיצה על דעותיו“, ולא היתה לנו כל דרך „לפתח את כושר הניתוח הבהיר ואת יכולת ההתבטאות הברורה“...

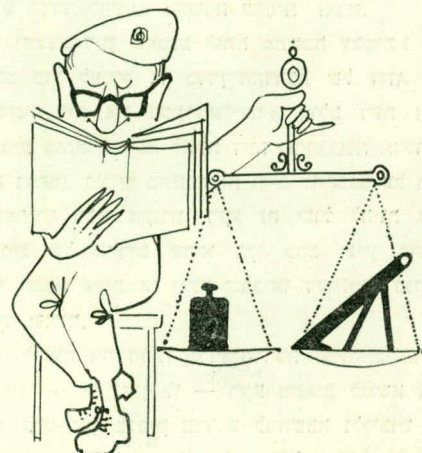
בעל הרשימה טוען כי „שיטת האירועים אינה באה במקום דרכי-ההדרכה האחרות בצבא — ההרצאה, ההדגמה, הסרטונים, ובעיקר התרגול. על אלה אי-אפשר לותר“ אומר הוא, תוך השמטת הקריאה העצמית ומה שעוד גרוע מזה — הדיון; ללמדך, שיטת האירוע באה בכל זאת להחליף את הדיון המקובל עד כה, שאבד ערכו כביכול. וכאן חוררים אנו לנקודת-המוצא. כי אם קובע אל"מ ר. ר. כי „במקום דיונים מילוליים תיאורטיים, רחוקים מן המציאות, חייב החניך — בשיטה זו (שיטת האירוע — מ.י.) — לדון

• ראה רשימה מפריעטו של כותב שורות אלו על „הקריאה העצמית כדרך-הדרכה“, „מערכות“ חוב' קי"ד — המער.

משבאים להציע דרכי-ההדרכה חדשות, מן-הראוי לבחון תחילה אם מוצו עד תומן דרכי-ההדרכה הקיימות. מובן, הכנסת שיפורים והתנערות מן השגרה רצויות תמיד, ובודאי נותר לנו עוד מה ללמוד מצבאות זרים, בשטח ההדרכה — כבשטחים רבים אחרים — אלא שתמיד קיימת הסכנה של „חיקוי“ סתם, של היגררות אחרי התרשמות חטופה, של רכישת „פנטזים“ מבלי לבדוק תחילה אם ניתן בכלל לישמם למציאות של צה"ל.

בית-הספר למנהל-עסקים שבאוניברסיטת הרווארד יכול לבחור לו את „שיטת האירועים“ כשיטת-לימוד בלעדית, תוך שימוש מירבי באמצעים אודיוויזואליים — סרט, סרטון, ויוגראף, פנסקסס, אפידיאסקופ, טייפ-רקורדר, וכיו"ב; אולם ספק אם יכול צה"ל, עתה או בעתיד הנראה-לעין, להרשות את השימוש באמצעים יקרים אלה. יתכן — אף כי אין זה בגדר ודאות — ש„בחשבון ארוך יביא השימוש המוגבר בהם לחסכון“, אך שמא מוטב היה לפתור קודם את בעית הציוד ועזרי ההדרכה הפשוטים יותר, החסרים תמיד?

אלא שאלו הן רק הערות-שוליים בעקבות רשימות של אל"מ רם רון „דרכי הדרכה חדשים“ (חוב' קל"ג), ובכוונתי לבחון עתה לגופו את הרעיון של הכנסת שיטת האירוע כאמצעי הדרכה אצלנו. יורשה ל, תחילה, לתקן את אל"מ ר. ר. בנקודה אחת: מצויות שבע דרכי הדרכה, ולא שש, ומשום-מה לא נזכרה ברשימתו כלל דרך-ההדרכה השביעית — הקריאה העצמית, שחשיבותה כיום אינה פחותה מזו של שאר דרכי-ההדרכה.

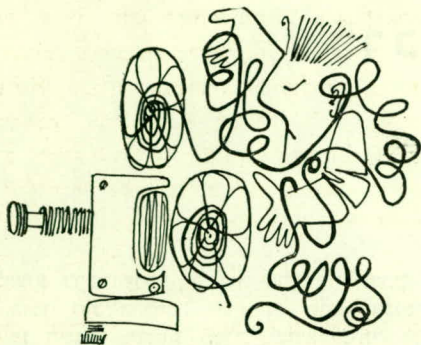

מהו משקל המרגמה?

את טיעונו המעשי לזכותה של שטת האירוע פותח אל"מ ר. ר. בהסבר על הדיון, וכך הוא כותב: „נתאר לעצמנו דיון על נושא ששמו, מרגמות 81 מ"מ; בו תישאלנה השאלות הבאות: מהו משקל המרגמה? מהו טוח פעילותה? מהם כללי הבטחון בהפעלת המרגמה? ועוד ועוד...“ הוא עצמו מעיר בצדק: „על שאלות אלה ועל שאלות דומות לאלה, יוכל כל חניך לענות בקלות.

הצורך להכין סרטונים רבים שיעסקו ב"אירועים" שונים בקשר לנושאים שונים ;

- הסרטון מציג את האירועים/הבעיות ב"ממד הצר" שלהם, שכן אין לו כל אפשרות לרדת לעומקם של דברים, כמו הדיון התורתי ;

תקלות בלתי־נמנעות...

- בדיון, שיערך לאחר הקרנת הסרטון, עלולים להתעורר ויכוחים לגבי עצם העובדות ולגבי "סיפור־המעשה" שבסרטון, ואין זה מן הנמנע שיתבקש להקריין מחדש קטע מסוים מתוך הסרטון לשם הבהרה או לשם שכנוע ;
 - ואחרון אחרון — שיטת האירוע דורשת ציוד מיוחד, שעולה בכסף רב.
- דומה, שהמסקנה מתבקשת, איפוא, מאליה.

בבעיות מעשיות, מתקבל הרושם כי אין הדברים נאמרים אלא לתפארת המליצה. שכן, מאימת דיון שנערך כראוי הוא "תיאורטי" ואינו עוסק בבעיות "מעשיות"? מובן — חוץ ממלחמה הכל תיאורטי, ואם לכך נתכון אל"מ ר.ר. הרי שהצדק אתו. אלא שאז, דין אחד הוא לכל דרכי־ההדרכה, להוציא, אולי, את התרגילים. לדעתי יש מקום ל"שיטת האירוע" רק במקרים יוצאים מן הכלל, כמו במסגרת סימפוזיון או ויכוח על נושאים כלליים ביותר. אין לה כל מקום במסגרת דיון תורתי, ובודאי שלא יוכל לשמש לו תחליף, מהטעם הפשוט שביסודו של הדיון הרגיל מונחת תכלית־יתר. לא הצד הכספי, אלא הצד התכליתי שבענין הוא שצריך לעמוד לנגד עינינו בבואנו לבחון את הכדאיות של הכנסת שיטת האירוע למערכת ההדרכה שלנו ; אם נמצאנה משפיעה רוב ברכה על ההדרכה לא יהיה כל קרבן יקר מדי. אלא ש"התכליתיות" במקרה זה היא מפוקפקת ואינה מצדיקה הוצאות כספיות כה רבות. לסיכום, אלו הם הנמוקים בעד הכנסת שיטת האירוע כאמצעי הדרכה ונגדה :

בעד

- היא מעוררת את התענינות החניכים ;
- ממחישה "בעיות ספציפיות" ;
- מספר החניכים שאפשר לשתף אינו מוגבל ;

נגד

- סכנה, שהסרטון לא יהיה תכליתי ו"יגלוש" מעבר לתחומים שתחמו לו, כשעיקר וטפל משמשים בו בערבוביה — וממילא לא ישיג את מטרתו ;
- החניכים פעילים רק מרגע שההקדמה נסתיימה והוחל בדיון ;
- איבוד זמן יקר בהכנות להקדמה ובכל הכרוך בה, ובכלל זה תקלות בלתי־נמנעות ;
- הסרט מוגבל ל"אירוע" אחד או שניים לכל היותר ; ומכאן

הרהורים והצעה

רס"נ א. מאירון

לגביהן כתובה, בדרך כלל, בחוברות המתאימות — כי אם הדיון צריך לשמש כדרך לפיתוח מחשבה עצמית יוצרת. אולם כיצד יתבצע דיון שאמנם יפתח מחשבה עצמית? כשקובעים נושא מסוים כדי לעסוק בו בדרך־ההדרכה של דיון, יש לעורר בעיות שהחניך יתן את דעתו עליהם ; אולם דעה זו, שהחניך מתכוון להביע אותה, צריכה להיות דעה שהתגבשה אצלו במחשבתו (לא כתובה בספר). גיבוש מחשבה זה חייב להתבסס על רקע מתאים או ידע שהחניך רכש מקודם. רקע זה יכול להיות נסיון אישי שלו, נסיונות של אחרים שהוא בקי בהם, עיון בדבריהם של אנשים ברי סמכא פחות או יותר שהביאו דעותיהם בנושא מסוים, מזויות ראייה שונות.

יש, אם כן, לראות את הדיון כדרך־ההדרכה יעילה בתנאים הבאים : אם יש לחניך — או ניתן לו — רקע מתאים לנושא הדיון ; אם ניתן לחניך פרק זמן מספיק הדרוש למחשבה ולגיבוש דעה ; אם הבעיות המתעוררות בנושא הדיון הן כאלה המחייבות את החניך לגבש דעה עצמית ולא לצטט מחוברת או מדברי אחרים. ברור שיכולת המדריך להנחות את הדיון ללא סטיה הוא תנאי חשוב ליעילות הדיון, אולם כושרו של המדריך הוא תנאי הכרחי בכל דרכי־ההדרכה.

האירוע — כפי שמוסבר במאמר הנ"ל — אינו נראה כדרך־ההדרכה חדשה, נוספת, כי אם כאחת הצורות של העלאת בעיות לשם עריכת

עם כל שכלול של אמצעי הלחימה, הנעשים מורכבים ומסובכים יותר מדי שנה בשנה עם התפתחות אמצעי הטכניקה ושימושם במערכות הצבא. הולך וגובר הצורך להקנות מעת לעת יותר ויותר ידע לחייל ולמפקד, בעוד שהזמן העומד לרשותנו על מנת להקנותו אינו גדל ועלול עוד להצטמצם. אי לכך יש לחפש את הדרכים לא רק להגדרה מדויקת של הידע הנדרש, אותו רוצים וצריכים להקנות, אלא גם לשיפור יעילות ההדרכה ; ויש לבדוק את השימוש בדרכי ההדרכה שלנו (בהתחשב גם בכוחות המילואים) כשהמודד ליעילות זו יוגדר כדלקמן :

"הקניית מרבית של ידע (שהוגדר כנחוץ) למספר מירבי של חניכים במינימום זמן ובמינימום אמצעים, ושמרביתו של ידע זה יישאר טבוע בחניכים משך זמן רב ככל האפשר".

לאור הגדרה זו נבדוק את דרכי ההדרכה והשימוש בהם כפי שהועלו במאמר הנ"ל.

שיטת האירוע כפי שהיא מוסברת שם, אינה נראית כדרך הדרכה חדשה אלא כשילוב של דרכי ההדרכה — הסרטון והדיון. ויש לבדוק באיזו מידה השילוב במקרה זה מביא ליעילות בהדרכה. רצוי קודם כל להבהיר מהו הדיון — כדרך הדרכה — ובאילו מקרים השימוש בו יעיל.

במאמר הנ"ל מוסבר לגבי הדיון מה הוא אינו צריך להיות ; כלומר, לא צורה של שינון ולא שיועלו בו סוגי שאלות שהתשובה

הדרך המוצעת היא — חידון מקצועי (להבדיל מחידון בידור, אם כי צורת ביצועו דומה). חידון מקצועי יכול לבוא בשלב הסיכום של נושא מסוים ומטרתו — חזרה על הנושא הנלמד והדגשת הנקודות העיקריות שבו. את החידון ניתן לקיים בזמן מועט למספר רב יחסית של חניכים (פלוגה ויותר), כאשר נציגים של כיתות או מחלקות חייבים לענות על שאלות בנושא הנלמד, לפי סדר מסוים שייקבע מראש; כל יתר הציבור משתתף בהאזנה ובעידוד נציגיו. השאלות חייבות להיות כאלה שהתשובות להן מדגישות את הנקודות העיקריות אותן רצוי ללמד, ומדריך מוסמך מעריך את התשובות ומוסיף ומסכם לפי כל שאלה ותשובה. יתרונותיו של חידון הם:

- אפשר לשתף בו מספר גדול של חניכים ע"י מדריך אחד בלבד הבקי בנושא — וזאת ללא אמצעים מרובים.
- כל הציבור מתעניין בשאלות ובתשובות, וכך מנוצל גורם התחרות להשגת התענינות בנושא.
- אפשר להפעיל מספר רב של חניכים בצורה אקטיבית; דבר זה ייעשה ע"י החלפת הנציגים הנשאלים בהתאם לחלוקה לנושאי משנה של נושא הלימוד, בו עוסק החידון.

חידון מסוג זה ניתן לשכללו ביזמת כל מדריך. ע"י שאלות ערוכות היטב ומותאמות לנושאים המאפשרים זאת, אפשר לעסוק בחומר לימודי רב בזמן קצר עם מספר רב של חניכים באמצעים מצומצמים. יש להנחי שכן יזכרו החניכים יותר מאשר לפי דרכי-ההדרכה אחרות מקובלות; כלומר, בדרך זו ניתן להשיג יעילות בהדרכה.

זמן למחשבה

דיון. במקרה המדובר הוצגו הבעיות לדיון בצורת סרט. מן הראוי, לדעתי, לבחון באילו מקרים יש להשתמש בסרט כדרך הדרכה, כי שימוש בלתי נכון בו עלול לפגוע בעיקרון של הדרכה יעילה. הסרט, כדרך הדרכה חזותית, מטביע את רישומו בחניכים יותר מדרכי ההדרכה הנקלטות עליידי האוזן בלבד או המוסברים בכתב. כמו כן ניתן עליידי סרט, כשהוא משולב בהסבר אקוסטי, להציג ולהסביר דברים שהסברתם קשה בדרכי הדרכה אחרים, כגון ביצוע פעולות טכניות (פשוטות ומורכבות) וביצוע פעולות משולבות (לדוגמה — הפעלת כוחות שונים בצורות-קרב שונות; חילוץ רכב-קרב משורין; פריסת מפקדות; הפעלת כלי-נשק בודדים וצוותיים וכו'). לעומת זאת יש לסרט מספר מגבלות והעיקריות הן יצורו היקר וחוסר הגמישות בהפעלתו.

חוסר הגמישות נובע מן העובדה שהצרכים הטכניים שלו רבים — חשמל, אולם חשוך, מכונת הסרטה, מסריט וכו'; וכן מכך שהקצב שלו קבוע וקשה להתאימו לרמת כל הניח והניח (השוה זאת לאפשרויות הקיימות בענין זה בקריאה העצמית!) ולרמת החומר הנדון. לכן רצוי להשתמש בסרט רק כאשר ברור שדרכי הדרכה אחרים לא יביאו לקליטה נאותה, כשהסרט מותאם לצרכים ולכושר הקליטה של החניכים בהכילו את אותם הדברים העיקריים אשר רוצים להקנותם לחניכים.

לסיכום הייתי אומר כי הבעיה במערכת ההדרכה היא למצוא את ההתאמה, ואף השילוב הנכון, של דרכי ההדרכה הקיימות, יחד עם זאת הריני מציע דרך הדרכה נוספת שבמקרים מסוימים רצוי להשתמש בה; וכך ייפתח פתח למחשבה על דרכי הדרכה חדשים.

המג"ד, הסרט וכל השאר

רס"נ מאיר נויבך

את הדמויות הפועלות בו ומונה י"ב שגיאות אשר העיקריות הן: המג"ד — מגלה חוסר-יחס וזלזול כלפי פקודיו ויכולתם. במקום לחלק סמכויות, הוא נוטל אותן מקציני המטה שלו והופכם ל"פקידים"; הסמג"ד — מתחמק מקבלת אחריות; קציני המבצעים — מפר פקודתו המפורשת של מפקדו; ושוב ה"מג"ד — עושה מעשה שטות כשהוא מעביר את קציני-המבצעים מגדודו, מספיק היה לנזוף בו. ובטופו של דבר מוכיח המג"ד חוסר גמישות — כי אינו מנתח את התקרית כראוי ולכן אינו לומד ממנה ואינו מתקן את הוראותיו בקשר לעבודת המטה שלו. ולבסוף מוצא מ. נ. עוד שגיאה אחת, אשר אמנם אינה שגיאה של אחת הדמויות הפועלות בסרטנו, אלא שגיאתו של הפיקוד הממונה: עצם מינויו של המג"ד — משגה הוא; הוא איננו ראוי לתפקידו!

וכך הוא מסכם את רשימתו: ולסיים אומר: טוב שניתן הסרטון, וטוב שבעייתם אם ימשיכו בשיטה זאת.

אכן, רצויה השיטה, ונדמה לי שבשימוש נכון בה תושגנה תוצאות טובות. אולם — אליה וקוץ בה. אין סרט מסוגל להקיף נושא בכללותו, ולכן מדגים הוא בעיות-יסוד של הנושא על פי מקרה מסוים. קיימת הסכנה כי הטפל יהפוך עיקר; דהיינו, במקום שהסרט יציג בעיה במלואה, ויעורר מחשבות לפתרונה, עשוי הוא להבליט יתר-על-המידה שאלה קונקרטית אחת. הסרט "המג"ד מגיע" ביקש לעורר שאלות-יסוד בעבודת מטה. אולם ע"פ הכתבות ב"מערכות" התקבל הרושם כאילו עומדת לדיון שאלה משמעתית. אין ברצוני לאמר שאין קשרי-גומלין בין עבודת מטה למשמעת, אך אין לחפש פתרונות לבעיה אחת ע"י הצגת רעותה. ועם כל אלה, ולמרות הכל — טוב שצה"ל ניגש לפתח בין יתר אמצעי ההדרכה גם מכשיר זה. טוב כי הסרטון מציג שאלות מתוך חיי צה"ל, וההוי שלו, במקום שיוקרנו סרטים הלוקחים מצבאות אחרים. ועתה ברצוני להעיר כמה הערות והשגות על השאלה אשר הסרט עורר אותן.

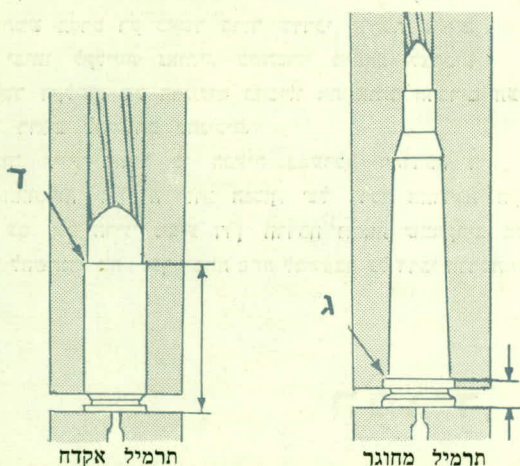
כאן פותח רס"נ מ. נ. בתיאור הרקע לאירוע שבסרטון, מציג

הרחק ראש תחמיש

מאת עמוס גולדס

משת נקודה על הכתף מלפנים ("צואר הבקבוק") כנקודת המשען. הצרה בתרמילים אלה היא שקשה מאד לדייק ביצור אחיד של כתף זו, ונקודת-המגע אינה כה "חד-משמעית" כמו אצל התרמילים בעלי הכרכוב הבולט. לעומת זאת, אין הם גורמים בעיות הזנה כפי שיש לגבי תרמילים בעלי כרכוב בולט (מי שהיה מקלען של "בראן" יזכור בודאי את המעצור "כרכוב על כרכוב") — דבר אשר לו נודעת חשיבות מכרעת לגבי השימוש הצבאי.

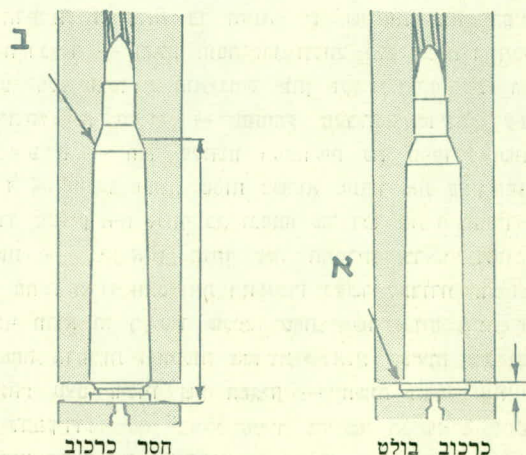
מידות הרחק ראש-תחמיש

הרחק ראש-תחמיש היא מידה: מידה המתיחסת לחופש — או למיקום הנכון — של התרמיל בתוך בית הבליעה. לכך אורה הכל פשוט. לבית הבליעה יש צורה מסוימת, לתרמיל צורה מתאימה, הבריה לוחץ מאחור, וזה הכל. אולם, הצורה של בית הבליעה אינה מתאימה בדיוק לצורת התרמיל. יש לכך כמה סיבות: ראשית, אי-אפשר ליצר תרמילים זהים זה לזה בדיוק, אלא רק תוך גבולות אי-דיוק מסויים. שנית, יש צורך ברנח מסויים בין התרמיל לבית הבליעה, כדי להקל על החליצה, ביחוד בתנאי חום מוגבר (אחרי אש מהירה) ולכלוך. על-כן יש צורך בנקודת משען אשר תחזיק את התרמיל תמיד בצורה וזהה. מידת ההידוק של התרמיל אל נקודת משען זו — או מידת החופש ביניהם — נקראת הרחק ראש-תחמיש. ראש-תחמיש הוא אותו חלק של התרמיל בו מצויה הפיקה, והרחק ראש-תחמיש הוא הרוח, או המרחק, בין ראש הבריה הנעול כשהוא לחוץ במהודק אל בסיס הנעילה שלו, לבין נקודת המשען של התחמיש בבית הבליעה.

מבחינה זו — של הרחק ראש-תחמיש — קיימים ארבעה סוגי תרמילים. הראשון — בעל הכרכוב הבולט, כמו תחמיש השירות הבריטי הישן (303). או כדור 22. (טוטו). בסוג זה נשען התרמיל בכרכובו על פניה-קנה מאחור. אצל תרמילים אלה, הרחק ראש-תחמיש הוא, איפוא, המרחק בין פני הבריה לפניה-קנה. דבר זה נכון גם כאשר לתרמיל יש שיפוע או "צואר בקבוק" מלפנים, כמו ה-303. הבריטי; אין שיפוע זה משמש להחזקת התרמיל במקומו, ובדרך כלל אף אין בנקודה זו כל מגע בין התרמיל לדפנות בית הבליעה.

מידות הרחק ראש-תחמיש

סוג תרמילים השני, הוא חסר-הכרכוב (בעצם, בעל כרכוב מושקע), כמו כדורי 7.92 מאוזר או 7.62 נאט"ו. באלה משר-

אולם לתרמיל חסר-הכרכוב יש גם מגרעות. ברוב הכלים — מלבד החדשים ביותר — יש קטע של התרמיל שאינו נתמך ע"י פלדת כלי-היריה. קטע זה כולל את חריץ המחלץ ועוד 3 — 1.5 מ"מ של החלק האחורי בתרמיל, בין ראש הבריה לדפנות בית-הבליעה. לכן יש צורך לעבות את פליו התר-מיל עד — ואפילו קצת אל מעבר — לנקודה בה מתחיל בית הבליעה לתמוך את התרמיל. אולם לא תמיד מבוצע דבר זה, ובמקרים כאלה קיימת נקודת חולשה במקום זה. אם הרחק ראש-תחמיש מוגזם, יתמתח התרמיל במקצת כדי למלא את החלל בינו לבית הבליעה; אולם הראש המוצק אינו יכול להתמתח — ויחולו מאמצים במקום בו דופן התרמיל מתעבה והופך להיות חלק מראש התרמיל. במקרים קיצוניים עלולים מאמצים אלה לגרום להיפרדות הראש מהתרמיל.

כדי לפתור את בעיית הנקודה החד-משמעית במשען התחמיש — ויחד עם זאת להימנע מלעורר בעיות הזנה — נוצר התרמיל המחוגר (סוג התרמיל השלישי). תרמיל זה נראה כתרמיל חסר כרכוב, אלא שהוסיפו לו חגורה קדימה מחריץ הכרכוב. הואיל וחגורה זו אינה משמשת לחליצה, אפשר

לעשותה שטוחה למדי, עד שלא תפריע להזנה, אך בכל זאת תשמש נקודת משען ברורה וחד-משמעית להרחק ראשי תחמיש. בתרמילים אלה נהוג להמשיך את הפליו המוצק עד אל מעבר ל"חגורה", מה שנותן תרמיל חזק ועמיד ללחצים גבוהים ביותר. התרמיל המחוגר משמש, איפוא, בתחמישים רביעצמה — כגון בשימוש צבאי ברובה הנ"ט הבריטי הישן, "בויס" (55. אינץ').

הסוג הרביעי של מבני-תרמיל הוא תחמיש האקדה חסר-הכרכוב. כאן אין כרכוב בולט — ומצד שני אף אין צואר בקבוק. תרמיל זה נשען בשפתו הקדמית על קצה בית הבליעה. על כן מדייקים בחריטת בית הבליעה בדיוק למידת המכסימום של אורך התרמיל ומקפידים ביצור התרמילים, שההבדל בין התרמיל הארוך ביותר והקצר ביותר יהיה מועט ככל האפשר (לרוב — עד 0.005 אינץ').

עם שימוש ממושך בכלי היריה, הולך הרחק ראשי-התחמיש שלו וגדל. מכת הרתיעה החוזרת ונשנית על פני-הבריה דוחפת אותו אט-אט אחורה; שפשוף שיני הנעילה בחרי-ציהן (ביחוד אם הם מזוהמים) שוחק אותם וגורם ל"חופש". אם תהליך זה יימשך יתר על המידה ויתהווה הרחק ראשי-תחמיש מוגזם, תקרינה התקלות הבאות:

- אי דיוק של הכלי, בשל מצב לא-אחיד של התרמילים בבית הבליעה;
 - אחוז ניכר של כדורים עקרים או הצתות מושהות (ביחוד בתרמילים בעלי כרכוב בולט);
 - קשיי חליצה, בשל פיה שמצטבר בין התרמיל לדפנות בית-הבליעה ו"מדביק" אותם זה לזה;
 - לחץ הגזים פורץ מסביב לפיקה, או אף קורע את ראש התרמיל מגופו, הואיל והתרמיל אינו נשען דיו אל דפנות בית הבליעה ופני הבריה.
- מצד שני, אם הרחק ראשי-התחמיש של הכלי קטן מדי, לא ינעל הכלי בחלק מהתרמילים.

כדי למנוע מידה לא נכונה — בין גדולה ובין קטנה — של הרחק ראשי-תחמיש, בודק היצרן את כלי-היריה לפני שהוא מוציאו למכירה; גם על בעל הכלי לבדוק אותו מזמן לזמן. הבדיקה נערכת באמצעות מדידים, שהם גופים מפלדה קשה מעולה, שדומים בצורתם לתרמיל, ואשר ביצורם הוקפד במיוחד על מידה מדויקת במה שנוגע להרחק ראשי-התחמיש. יש מדיד אחד, אשר מידתו בדיוק כמידת התרמיל הגדול ביותר המסוגל לעבור את בדיקות הייצור. הבריה של הכלי חייב להיות מסוגל להינעל על מדיד זה, שאם לא כן, לא יוכל אף להינעל על חלק מהתחמושת שעלולה להיות מסור פקת לכלי זה. יש קוראים למדיד זה "מדיד המינימום". המדיד השני, אשר בו הרחק ראשי-התחמיש גדול יותר, אסור לו להתקבל ע"י הכלי. זהו "מדיד המכסימום", ואם הבריה ננעל עליו, משמע שהרחק ראשי-התחמיש של הכלי מוגזם. בתחמישי שירות ההבדל המותר בין המינימום לבין המכסימום בהרחק ראשי-התחמיש הוא לרוב סביב 0.010 אינץ'. מלבד שני מדידים אלה יש עוד מדידים: הצבא האמריקני, למשל, בודק את רובי הספרינגפילד לאחר יצורם בירית תחמיש מוגבר היוצר לחץ הגבוה ב-30% מהלחץ המכסימלי הרגיל. לאחר בדיקה זו נפסל כל רובה המקבל מדיד הגדול ב-0.003 אינץ' ממדיד המינימום. לאחר שיפוץ רובה ישן בבית-מלאכה-בסיסי אסור לו לקבל מדיד הגדול ב-0.006 אינץ' ממדיד המינימום; ואילו כלי הנמצא בשימוש ביחידה נפסל לשימוש ונשלח לבית המלאכה אם הוא מקבל את מדיד המכסימום, הגדול ב-0.010 אינץ' ממדיד המינימום. מפני חשיבות שמירת הדיוק של המדידים יש להיוזהר מאד בשעת הטיפול בהם: יש לנגבם ולשמנם לאחר השימוש, לבל תאכלם הפרשת הזיעה של יד הנשק; אין לסגור את הבריה בחזקה כשיש מדיד בבית-הבליעה; והמהדרין אף מיעצים להסיר את השן החולצת מהבריה לפני עריכת בדיקות במדידים.

13 שנות חיות

(המשך מעמ' 9)

שבעליה אינו נבהל מה"יוצא-דופן", ואינו נרתע מלחדש רעיונות; בעל תכונה זו — אפשר לדמותו לרכב רבי-מינוע, לעומת הרכבת: שכן בעוד הרכבת יכולה לנוע רק על פסי מסילת-הברזל, ורק לאורכה — יכול רכב רבי-המינוע לנוע כמעט בכל שטח ובכל כיוון שירצה.

כמובן, שתכונות אלו מורות על אישיות חזקה — שהיא תכונת-היסוד, אשר אין להפרידה מהמושג מנהיג.

"חיות" — איננה רק ענין של צינור-הפיקוד בלבד. החיות היא ענין של האקלים בצבא. כל חייל זכאי, וחייב, להציע רעיונות. ואסור לפסול אותם רעיונות אלה רק משום שאין הם הולמים את המחשבה ה"מקובלת" של אותה שעה. ושוב אין לשכוח שעצמתו האמתית של כוח עומדת ביחס ישר למספרם של אנשים בעלי-החיות והיזמה הנושאים בתפקידי פיקוד ומטה לאורך כל צינור-הפיקוד, ושרק בכוחם ל"תעל" את כל גורמי-הכוח לאפיק-כוח אחד, למטרה המכרעת, להשגת הנצחון על האויב.

דיבורים כמו "עתה בא עידן מלחמת-כפתורים", או "הצבא הוא מכונת-מלחמה", יש בהם לא רק אי-דיוק משוע, אלא מורגשת מתוכם נשמתו של "המנהל" — ולא רוחו של המפקד. אולם לא רק דיבורים אלה מהווים סכנה של תרדמה-מחשבתית. נוסחה כגון: "העיקר שהחבריה מבסוטים" — מסוכנת לא פחות. שבעות-רצון מהמצב אינה אלא ביטוי לאבדן יעילות ולטיפוח "עוני-ראמן" בקרב אנשים הנוטים להעביר את האחריות להחלטות כלפי מעלה — ומטילים עבודה כלפי מטה. אקלים כזה מזיק כמובן לאדם.

מה הם התכונות, שניחן בהן המפקד, המביאות חיות לצבא? מן הראוי להבליט כאן בראש-וראשונה שתיים. ראשית בטחון עצמי, המאפשר להטיל אחריות על הכפופים, ושתודות לו אין סמכות המפקד נפגעת כשלאורך צינור-הפיקוד מקוימת מידת אינטימיות, זו המסייעת כל-כך ליצירת האוירה הרצויה. תכונה אופיינית אחרת היא התושינות — תכונה

תפקיד אימון יחידות - מהו

מדוע אין תופעות אלו או אחרות של ירידת רמת-כושרו של הפרט פועל-יוצא הכרחי של שיטת האימון? משום שאם רק תפקיד מערכת-הפיקוד, תוך כדי הביצוע של כל תרגיל ותרגיל, על רמת-הכושר של אנשי כל המקצועות — יישאר כושרם ברמה משביעת רצון. שמה תאמרו: בדרך זו נהפוך את המפקד למפקח על כושר? וכי מה הוא תפקידו של המפקד? האמנם מסתפק הוא במתן הפקודה בלבד? בכל הרמות ניצבת תמיד בפני המפקד משימה, שהשגתה אפשרית רק בתנאי שפקודותיו השקולות תת-מלאנה ע"י יחידתו ביעילות. בעת קרב יבקר המפקד את אש יחידתו, יקפיד על צורת תנועתה וכו'; כלומר, יודא ביצוע יעיל של פקודותיו, לשם השגת המשימה.

מבחינה זו אין הבדל בין פיקוד על יחידה בתרגיל ובין פיקוד על יחידה בקרב. בתקופת האימונים עלינו לתת דעתנו על כל ליקוי מתגלה — ולתקנו. לא נוכל לשתף את הפרט באימון הצות והיחידה, אלא אם כן השיג את הרמה הסטנדרטית הדרושה. לשם כך יש למיין את החיילים בסיום אימוני החזרה לפי כושרם האישי; ולמפקדים שבהם יש לתת אימון-השלמה — במקום אימון-המסגרת עד אשר יגיעו לרמה הנדרשת.

כדי לאפשר למפקדים לשים דגש על אופן הביצוע, יוצרים מראש את התנאים, כדי שמפקד הפלוגה, למשל, יוכל להיפנות כראוי להקפדה על אופן הביצוע ע"י פקודיו. לשם כך משחררים אותו במידה רבה מהצורך בקבלת החלטות; שהרי מצב-המוצא של התרגיל, ידיעות על האויב, קויה של התפתחות-הפעולות הצפויה, המקום והזמן בהם יותקף או יצטרך לתקוף, וכו' וכו' — כל אלה נקבעים לו בפקודת-התרגיל ונמסרים לו מלמעלה בהיפתח התרגיל או במהלכו. ומה שנותר לו הוא רק עצם הביצוע. במלים אחרות: לא מה לבצע — אלא כיצד לבצע!

אותם מקרים, אשר — כפי שכבר צוין — דורשים אימון-השלמה בטרם ייכנסו לאימון המסגרת בצותא עם השאר, הם מקרים שוליים. ואילו ביסודה מאפשרת שיטת-האימון הנהוגה ביחידות מילואים הן את המעבר המהיר לתרגול הצותי והמסגרת-יעודי ואת הניצול המכסימלי של הזמן הקצר העומד לרשותנו לשם הגברת יכולתה הלוחמת של היחידה, הן את השמירה על רמת-כושר נאותה של כל פרט במקצועו ותפקידו.

לאמתו של דבר עומדת, איפוא, בפני המפקד הניגש לאימון יחידתו לא "ברירה" אלא תפקיד כפול ומשולב; ושני חלקיו משלימים זה את זה יפה — בתנאי של מתן תשומת-לב הנוצח לכל אחד מהם.

קצין בצה"ל, המפקד על יחידת מילואים באחד החילות הלוחמים — עומד לכאורה בפני ברירה, שעה שהוא ניגש לאימון יחידתו. ברירה זו נראית אולי כנובעת משיטת האימון במילואים, שמקר בלת עתה בצה"ל, אשר יש לה בעיות משלה — כמו כל שיטה אחרת — אך בתנאינו היא היא השיטה הנכונה. מהי השאלה? חייל המוצב לאחת מיחידות אלה, בא אליה לאחר שכבר קיבל בשעתו את האימון האלמנטרי של חילו (בין שהוא רגלי, תותחן, טנקאי או פלס); שם עבר בשעתו קורס. המסקנה מכך היא כי בעינין האימון האלמנטרי על שיטת-האימון במילואים להסתפק רק בחזרה על מה שכבר הוקנה לחייל בשעתו (חוץ, כמובן, ממצבים בהם יש הכרח להקנות לחיילים את השינויים שחלו ביג-תיים בכלי-הנשק או באופני-הפעולה). על כן נותנים לחייל חזרה קצרה, למען יחדש קודם כל את יכולתו בהפעלת-נשק אישית — ואח"כ עוברים מיד לתרגול משולב בשדה; והמלה "משולב" מכוונת כאן להקניית היכולת לכל אחד מחיילי היחידה לפעול יחד עם חבריו, תוך התחלקות בתפקידים והשלמה-הדדית.

כך מקבל כל אחד מבעלי ה"מקצועות" השונים שבטנק (התותחן, הטנק, האלחוטן, וכיו"ב) רק חזרה קצרה מאוד במקצועו. לאחר זאת עוברים לאימון צות הטנק — ואח"כ לאימון הכיתה, המחלקה והפלוגה. והשיטה המקובלת באימוני יחידות המילואים ברוב החילות, כך גם אצל הפלס — חזרה קצרה על דברים, כגון מטע"נים סטנדרטיים ומערכות-הפעלה פשוטות — ולאחר זאת כניסה לפעולות-צות, כגון — הכשרת דרך, או חבלה באוביקט מסוג מסוים (המתבצעת ע"י צות). ואילו הרגלי עובר תחילה מטוח וחזרה על תפעול נשקו האישי — ומיד בא השלב של אימון בכיתה, במחלקה, בפלוגה ובגדוד. עיקר האימון במילואים הוא, איפוא, חזרה כללית לאירוקה — ואח"כ אימון מסגרת.

לכאורה, פשוטים הדברים. היכן אם כן ה"ברירה"?

*

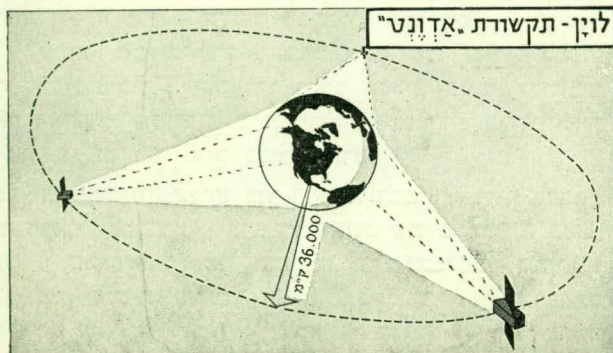
אך עלולה להישאל השאלה: — שמה מותרים אנו בדרך זו, על השגת כושר-ביצוע גבוה של הפרט?

ממבט ראשון יכול אולי להתעורר רושם כזה. אך אם יש מקרים בהם נראית נסיגה ברמת-כושרו של פרט זה או אחר — האם זו תוצאה הכרחית של השיטה?

וייאמר כאן במאמר-מוסגר: — נגזר עלינו להתרגל לכך כי בשל מגבלות התקציב עלינו להתאמן קצרות, בפרקי-זמן מוגבלים. ועל-כן יש להציג שאלות מהסוג הנ"ל כך: — האם במסגרת זמן זה, נכונה השיטה?

הדיון

כאשר פסק פילדמרשל מונטגומרי, באחת מהרצאותיו השנתיות הנודעות לפני 10-5 שנים, כי "עתיד צבאי רב וערך חיוני, נועדו למשטח-חלל", גלוינים למיניהם — כמעט שלא נקלטו הדברים; ואם נקלטו באוזני השומעים, אין כל בטחון כי הכו שורש במוחם. והנה, עתה כבר מקובל על רבים (בין שאר החידושים שנקלטו לפחות במושגים) ערכם של "לוייתקשורת", שבפיתוחם עוסקות עתה המעצמות הגדולות. אך אחד הקשיים שבשימוש תקין בלוי כזה כרוך באי-קביעותו לעומת פני כדור הארץ. בארה"ב עומד עתה בפיתוח לוי מסוג "אדונט", אשר יבטל קושי זה. כיצד? ע"י כך שינוע מסביב לכדור-הארץ באותה מהירות עצמה בה טובב הל, על צירו, סביב-עצמו. פירושו של דבר — שאת מעגל-תנועתו מסביב לכדור-הארץ יהיה עליו להשלים, בדיוק מתימטי ופיסי עילאי, בעשרים וארבע שעות, לא יותר מזה ולא פחות מזה אף בחלקיק-שניה. לשם כך ישוגר הלוי (כ-450 ק"ג משקלו) בגובה של 36,000 ק"מ. והודות להמסלול-המעגל שלו, בן 24 השעות — יראה בכל זמן כ"קבוע" בחלל, בדיוק מעל לנקודה מסוימת אחת שעל פני כדור-הארץ.

ההתקוממות באלג'יריה, אפריל 1961

מאת ע. סוקר

הבא לסקור מאורעות אלג'יריה, שנתלקחו בהפתעה ודעכו באותה מידה עצמה של הפתעה, חייב לנתח לא רק את האירועים עצמם, לפי סדר הזמנים, אלא גם את גורמי-היסוד שנתגלו ופעלו בהם, על רקעם ההיסטוריים של אלה. ככל מאורע חשוב המתרחש בימינו אלה על כדור-הארץ, עוררה ההתקוממות האלג'ירית הדים רבים ועצומים; אילו נתמשכה, עלולה היתה לגרום לסיכוכים בינלאומיים נרחבים. אולם, מכיון שנסתיימה כפי שנסתיימה, לא תגע סקירה זו באספקטים הבינלאומיים שלה אלא תעמוד על היריעה הלאומית הצרפתית.

הרקע

האחר של המחסומים (כ־20,000 חייל בתוניסיה ו־5,000 במרוקו); ובתוך אלג'יריה פנימה עברו עתה המורדים שוב למעשי טרור בעיקר, דבר אשר הפגין בעליל את חולשתם הצבאית.

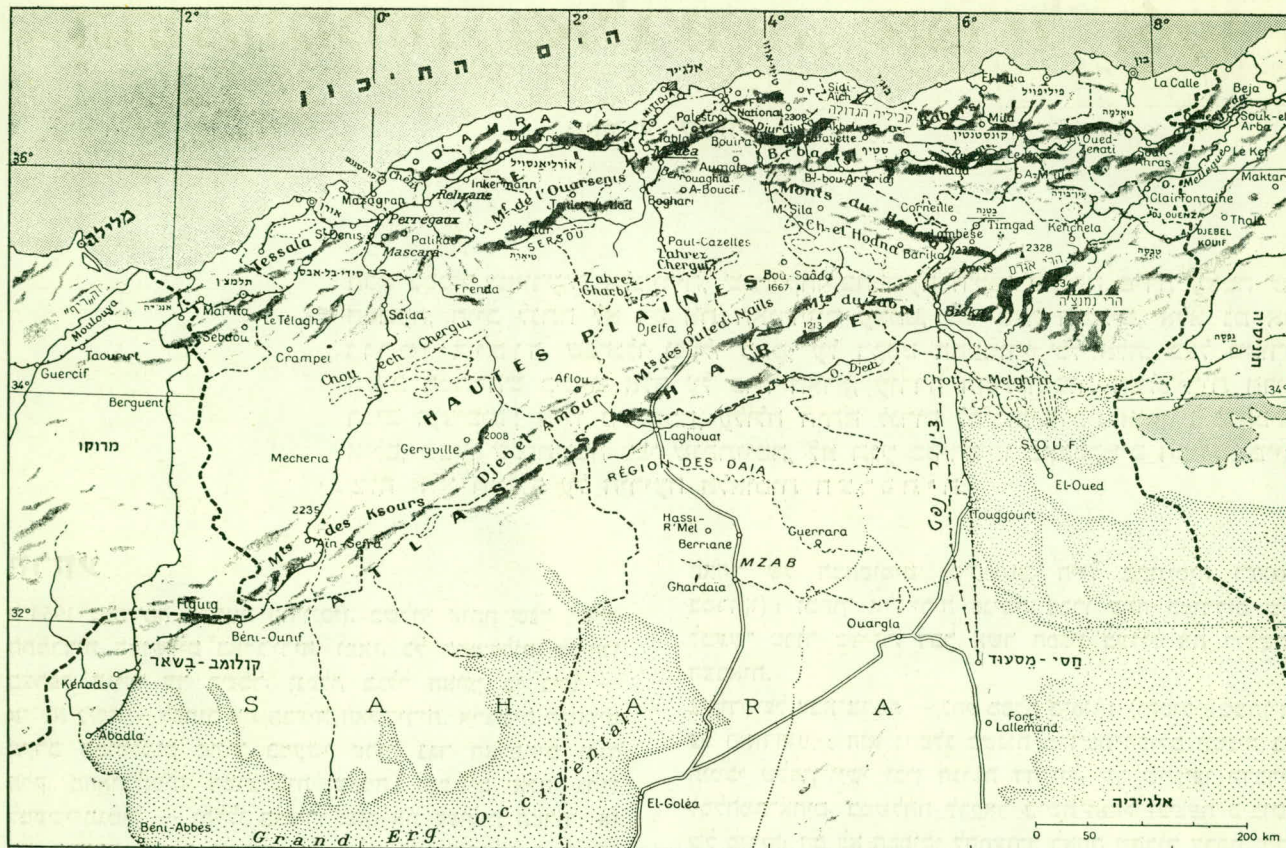
פיקודו של צבא-צרפת — נחל מפלה ב־1940 (והטיל אשמתו אז על האזרחים); הוא נתפלג בשנות מלחמת-העולם השנייה בין תומכי שלטון-וישי ובין תנועת דה-גול, עד שהגיעו הדברים למלחמת-אחים, במשלחת לדקאר בישת-המזל ובשעת כיבושה של סוריה; הם לא הספיקו להתעודד לאחר שחרור צרפת וכבר נשלחו להודו-סין. על אף שבוצעו שם מספר פעולות מזהירות מבחינת דמיון והעזה, הרי גם שם הובס, בסופו של דבר, הפיקוד הצרפתי ("בגלל הפוליטיקאים", כפי שהוא טוען). לאחר זאת, כאמור, הועבר לזירת אלג'יריה. רגשי-הכבוד של הצבא הצרפתי, שנפגע עד עומק נפשו, דרש עתה את עלבונו ותקנתו; ורבים מבין המפקדים והחיילים נשבעו שאדמת אלג'יריה לא תאבד לצרפת. מחזורי-קצינים, בסיימם את בית-הספר הצבאי, נהגו לשלוף חרבותיהם, ובכרעם ברך נדרו נדר כי ישמרו אמונים לאלג'יריה הצרפתית כל עוד רוחם באפם.

בשלהי 1959, בתקופת פיקודו של הגנרל שאל, ראו אנשי-הצבא את הבעיה האלג'ירית כבעיה שנפתרה, שהרי המורדים שבפנים הארץ כמעט וחוסלו וגייסות-צרפת שומרים על מבואות המזרח והמערב; הם הסכימו להנחה כי הגיעה העת להעלות את רמתם של המוסלמים תושבי אלג'יריה, על מנת לאחד איחוד-של-מש חבל זה עם ארץ-המטרופולין (מעשה שכונה בשם "integration"). הגנרל דה-גול חזר לשלטון ב־1958 כתוצאה מהתפתחות חמורה שמקורה היה בבעיה האלג'ירית, ובצמוד לתנועת התנגדות של צרפתים באלג'יריה לממשלת צרפת, אשר היתה חסרת אונים לדכאה. מאז ה־18 ביוני 1940 עברו כמעט 20 שנה; ואותו גנרל דה-גול שהיה אז מפקד דיביות-שריון (והיחיד מבין המפקדים שביצע התקפות-נגד ממשיות באזור-החזית שהופקד בידיו), ואח"כ ראש תנועת מרד, בסיוע בריטי, כנגד שלטונות צרפת החוקיים מבחינה פורמלית — משמש עתה נשיא הרפובליקה הצרפתית. הנשיא דה-גול הנו מדינאי מודרני לחלוטין, דקולוניזטור מובהק, ליברלי בהשקפותיו כלפי עמים נחשלים — ומישם את רעיונותיו הלכה-למעשה. אפריקה-הצרפתית ה"שחורה"

ב־1954 נסתיימה מלחמת הודו-סין. בשלהי אותה שנה החלה התמרדות המוסלמים באלג'יריה, ומאז, כל הממשלות שכיחנו בצרפת הגיעו עד משבר, ונפלו, בגלל האופן בו ניסו — או לא ניסו — לפתור את הבעיה האלג'ירית. ארגונים חשאיים מקרב המוסלמים פתחו במעשי טרור נגד הצרפתים ונגד חלק מהאוכלוסיה המושלמית עצמה; מעשים אלה גררו למעשי-תגמול — והללו הגבירו שוב את פעולות הטרור. אז בא המעבר משלב הטרור אל שלב פעולות-גרילה ואח"כ לנסיגנות השתלטות המורדים על שטחים רחבים-יותר בחלקיה השונים של אלג'יריה. עד מהרה התברר כי הכוחות אשר עמדו לרשות הפיקוד הצרפתי המקומי לא הספיקו לדיכוי המרידה, והגייסות שנתפנו ממלחמת הודו-סין הועברו רובם-ככולם לאלג'יריה. לפי אורח-המחשבה הקרטזיאנית* המובהקת שלהם הגיעו הצרפתים למסקנה כי על מנת לשבור את המרד עליהם לאתר ולהחניק את התפתחותו; ומכאן באו לרעיון של סגירת אלג'יריה, משני צדיה, במחסומי-ענק — גדרות-תיל מחושמלים וממוקשים, ארטילריה השולטת באשה על המכשולים, ופטרול לים של חיל-רגלים ושריון לאורכם. לאחר שבנו את המחסור מים, נפסק כמעט כליל הסיוע הישיר שהיה מגיע למורדים מתוניסיה וממרוקו; פני הים וחופיו הובטחו על ידי הצי הצרפתי. אז ניגש הפיקוד הצרפתי להקמת עתודות של כוח-המחץ, למיגור יחידות צבא-המורדים שפעלו בתוך אלג'יריה. המורדים נאלצו להקטין את יחידותיהם ולפזרן, ולהמנע מקרבות מכריעים — ודבריוז אילץ את הצרפתים להסתגל לשיטה זו ולהתחיל בסריקות מתמידות של שטחים ובמאמצים שיטתיים להשכנת שלום (pacification) בתוכם.

ב־1959, עת גנרל שאַל היה מפקד-ראשי על כל הכוחות שב"פיקוד-הצבא העשירי" (הוא חבל אלג'יריה) כמעט ולא היוותה עוד אלג'יריה בעיה צבאית; לכל החוגים הצבאיים נראה היה כי בזמן קצר-יחסית תסתיים המרידה הפנימית. ואילו הנהגת המורדים, אשר בגלל "מלחמת-הגבול" האטומית לא יכלה להתערב בפועל במתרחש בתוך אלג'יריה הסתפקה בהמשך ארגונו וטיפוחו של צבאה, הנמצא מעברם

* דהיינו — חשיבה לפי מתודת-החשיבה של דקארט (1650—1596), השואפת לדיוק מתמטי-כמעט בהנמקה ובהסקת מסקנות.

מפת אלג'יריה (פחות המשולש הדרומי של החבל, שבמרכזו מדבר סהרה).

קולומב-בשאר, שבדרום-מערב במפה, הוא בסיס ניסויי-הטילים הצרפתי. הסימסעוד, שבדרום-מזרח, הוא אחד ממרכזי פיתוח הנפט.

לידי מצב של שקט כמעט-מלא. מה נותר איפוא? לכאורה — רק להחזיק מעמד. אך רק לכאורה.

תכניתו של דה-גול לגבי אלג'יריה קובעת איגוד (association) בין צרפת לאלג'יריה, כשזו האחרונה עצמאית מכל הבחינות וצרפת מספקת לה את האמצעים למחיה (אלג'יריה, ללא סהרה — מדינה מעט-משאבים היא); והשניים, בשיתוף עם כל שכנותיו של מדבר-סהרה, מנצלות את האוצרות הטמונים במדבר עצום זה. על מנת להגיע להגשמת תכנית זו, צריך "להדבר" עם העם הצרפתי שבמטרופולין, עם האירופים באלג'יריה, עם המוסלמים באלג'יריה — ואחרון אחרון — אך לא הפחות חשוב שבכל אלה — עם הפ.ל.ב. ("חזית השחרור הלאומי", שהנהגתה — "ממשלתה הזמנית של אלג'יריה" יושבת בתוניס), לודא מחפה בטחוני מצד הצבא לפעולות בכוח-הזרוע, העלולות להגרם ע"י גורמים באלג'יריה שלא יסכימו לתכניתו של הנשיא.

המתרסים שהוקמו ברחובות העיר אלג'יר בינואר 1960 על ידי המתישבים האירופיים, כאזעקה על הגורל המר הצפוי להם באלג'יריה עצמאית, אילצו את דה-גול לנקוט במספר צעדים אשר סבר כי יביאו לידי שיתוף-פעולה הדוק עם הצבא בהגשמת תכניתו. קצינים פוטרו, אחרים יצאו לחופשה "בלתי-מוגבלת"; הגנרל שאל — שלפי התכנון הקודם צריך היה להתמנות לרמטכ"ל בצרפת — הועבר לפיקוד במסגרת כוחות נאט"ו; יחידות צנחנים הורחקו מן הערים הגדולות באלג'יריה; נערך משפט על מארגני "מרד המת-

כולה, וכן מדגסקאר, יצאו לרחבי העולם כמדינות עצמאיות (13 מדינות במספר). נותרה רק הבעיה האלג'ירית — המעיקה, לדעתה, על התפתחותה של צרפת עצמה. צרפת, טוען הוא, נועדה לה משימה עולמית, תרבותית ופוליטית, שאי-אפשר יהיה לבצעה כל עוד מעיקה עליה ה"משכנתה" האלג'יראית. בעבר, לפני תחילת התקופה הגרעינית, היתה לגנרל דה-גול השקפה אסטרטגית שראתה את אלג'יריה כהמשך המטרור פולין הצרפתי: את אפריקה ה"שחורה" — כעומק אסטר-טגי שלה; את מדגסקאר והאוקינוס ההודי — כעומק "סופר-אסטרטגי". ובמסגרת הקשת הענקית הזו אפשר היה לנהל בגמישות מדיניות-בטחונית נועזת ובטוחה כאחד.

משנכנסה התקופה הגרעינית לתוקפה, והקרקע הפסידה חלק מתכונותיה שעשוה אחד מגורמי-היסוד המכריעים במלחמה, אבדו לגבי צרפת רוב הערכים שאפיינו מבחינה בטחונית-מדינית שטח עצום זה — ונתרו בעיקרו-של-דבר הערכים האנושיים-הכלכליים. לכן יכול היה דה-גול (אמנם, תוך סיכון בולט) לשחרר כל מושבותיה של צרפת באפריקה — אשר גם כיום, פרט לגיניאה ומאלי, מתיצבות לימינה בשעות הצורך באו"ם או בכל מקום אחר.

נותרה, כאמור, אלג'יריה. במדינה זו מיליון תושבים צרפתיים, הנולדים ונקברים בה — וכ-10 מיליון מוסלמים, אשר רבים מבינם מעדיפים להיות צרפתיים "בעלי-דת-מוחמד" מאשר אלג'יראים עצמאיים. חצי-מיליון חיילים, שביניהם כ-150 אלף מוסלמים, נדרו לשמור את אלג'יריה צרפתית והביאה

רסים", שהיה ארוך ומיגע והביא בסופו של דבר לשחרור כל העצורים שנמצאו בצרפת ולהטלת ענשי-מאסר שונים על כל אלה שברחו לספרד. החלו הגיושים לקראת משא-ומתן עם הפ.ל.ג. — ולא ננקטו אמצעי זהירות מיוחדים במטרופור לין ובאלג'יריה, כנגד תנועת "האקטיביסטים", הדוגלים בפעולה בכל האמצעים — שכן אלה מקדשת אותם מטרות: "אלג'יריה-צרפתית".

התכנון

אם מטרתה של תנועה זו היתה שמירה על "אלג'יריה-צרפתית" — הרי ברור היה שכל עוד דה-גול בשלטון לא תוכל זו להתגשם. לכן היתה המסקנה: תפיסת השררה על המנגנון הצבאי באלג'יריה — דבר שהשגתו היתה בחזקת ודאי, לדעת חוג זה — ומכאן להגיע להשתלטות על המטרופולין באמצעות איום (ממשי — או "פסיכולוגי") כי צנחנים יונחתו על פריס, וכי השריון החונה בגרמניה יערוך אף הוא מסע על פריס.

ברור שפעולה מעין-זו שהנה "הימורית" מטבעה וסיכוייה רבים ובלתי ניתנים לחישוב, "עד הסוף" — הכרח היה כי תוצא-לפעול במהירות מכסימלית. כיעד ראשון נבחרה העיר אלג'יר, בה מרכז מנגנון הפיקוד; וממנה נתכוונו לפתח את הפעילות ולהרחיבה לעבר הערים אוראן וקונסטאנטין, שהן השולטות על יתר חלקי אלג'יריה. בשלב השני — בהתבסס על אלג'יריה הנמצאת כבר בידי המורדים, נתכוונו לתפוש את פריס על ידי הנחתת צנחנים, תוך תנועת שריון מגרמניה ובסיוע אקטיביסטים שבתוך פריס עצמה. כל זה נערך מתוך בטחון שהמפקדות והגייסות לא ינקפו אצבע כנגד פעולות אלה, דה-גול יעזוב את תפקידו, הממשלה תיפול, השלטון יתמוטט, ואז...

ממהותו של מבצע מעין זה שיהא מלווה "בפעולה פסיכר-לוגית" אינטנסיבית ויעילה. הכוחות המבצעים העומדים לרשות הפעולה בראשיתה הנם כרגיל מצומצמים ביותר, ובכדי לעשות רושם של כוחות גדולים יותר משהנם במציאות, יש לתפוס תחנת-שידור חזקה (במקרה זה — רדיו אלג'יר ואזי מותר לשדר בה גם דברים שלא היו ולא נבראו. חיוני הוא להפיץ שמועות, השזורות כמסכת-אחת בתכלית יחידה, והיא: לחסום אוזני ההמונים משמוע כל דבר אחר, ולהחזיר בהם את אשר תופסיה-שלטון רוצים כי יאמינו בו. ההלם הנפשי שעלול להיגרם ע"י עצם עובדת ההפיכה, הודעה מיידית על כך שכל הצבא באלג'יריה, "הולך בתלם", איומים בהצנחות ובמסע-שריון — כשכל זה מלווה בהטלת פצצות בתחנות-רכבת בפריס ובשדה-תעופה שלה — כל אלה, בצירופם, נועדו לזרז את השגת המטרה.

כדי להצליח במשימה שרובה-ככולה הנה צבאית במהותה (צביונו הצבאי-המובהק של הקשר נבע גם מתוך אי-אמון ל"ציביליים", שאינם יודעים לשמור סוד), ראוי היה שיעמוד בראש הפעולה מפקד בעל שיעור קומה, מנהיג צבאי המקובל על היחידות החונות באלג'יריה ומפורסם במטרופולין, מוכר בשלושת הזרועות של הכוחות-הלוחמים ובעל עבר צבאי מפואר. לפי אמות-מידה אלה, לא יימצא מועמד טוב יותר מגנרל שאָל; ולא-כל-שכן לאור העובדה שהיה לפני זמן

לא-רוב מפקד-ראשי באלג'יריה, נשבע אז להגן עליה על-מנת שתשאר צרפתית, הביא בזמן קצר למיגור כמעט-שלם של מורדי הפ.ל.ג. והרים ע"י כך את רוחו של הצבא. בינואר 1960 היה אחראי על "יישור" המתרסים, הצליח לעשות זאת ללא שפיכת דם — ומיד לאחר מכן הועבר למטרופולין ונתמנה כמפקד חזית-המרכז האירופית של נאט"ו. הוא השתחרר מן הצבא חודשים אחדים לפני המועד המקובל לפי גילו ודרגתו (גנרל בעל חמישה כוכבים מחיל-האוויר מש-תחרר לפנסיה בגיל 56, אלא אם כן נשאר בשירות לפי החלטת ממשלה), "מסיבות אישיות"; אחת מ"סיבות אישיות" אלו היתה אי-הסכמתו למדיניות הממשלה בענין אלג'יריה. אך לא מן-הנמנע הוא שהגנרל הצטרף לקשר רק זמן מועט לפני שפרץ.

שגיאות בתכנון

העובדה שגנרל שאָל נטל לידייו את הנהגת המרד הביאה אנשים רבים לכך שיתיחסו למרד ביתר-רצינות. הגנרל (לשעבר) שאָל היה ידוע כמתכנן מזהיר ויעיל, כמפקד שהסיכונים אשר הוא נוטלם הנם סיכונים מחושבים. אך נראה שבמקרה זה גברו רגשותיו על בינתו ופכחותו. מלכתחילה, לא התייחסו מתכנני הקשר — על אף נסיונם — ברצינות מספקת אל האיש דה-גול, אם כי ניתן היה לדעת שבמשחק-הגורמים אשר במסגרתו מתנהלת המדיניות בצרפת, אישיותו של דה-גול הנה מכרעת. ברור היה שנשיא הרפובליקה ינקוט מיד באמצעים להחזיר את היוזמה לידי, והרי דה-גול ידוע כאיש מעשה, כנואם מן הרמה הגבוהה ביותר, שקול ומפוכח וביחוד בשעה קשה — כאוהב להחליט, וכמ-

סוגל אף לבצע החלטותיו. העם, רובו ככולו, הולך אחרי נשיאו. דה-גול נמלך בו (בדרך של משאל-עם) ומבקש סיוע בשעת הצורך. אמנם, הירח של מנהיגי המפלגות מחויר כשזורחת שמשו של דה-גול, אך הכל רואים בו את הערובה למשטר "לגיטימי", מיוסד על חוק, שבו נשמר חופש הפרט. צריך היה להיות ברור לח-לוטין למתכנני המרד כי דעת הקהל והעם כולו, יתלכדו סביב דה-גול ולא יטשוהו בשעת צרה. הדרישות של האגודות המקצועיות השונות להעלאת שכר נשכחו, והפועלים התיצבו כאיש אחד לקריאת נשיא הרפובליקה.

ערך יקר-מפז לצבא הצרפתי הוא אחדותו, עליה מנסה הוא לשמור זה שנים רבות. נראה שהמתקוממים סמכו על מיתוס יקר זה, והיו בטוחים שאנשי-צבא לא יפעלו כנגד אחיהם — ומה גם שלפי הערכתם היה רובו של סגל-הצבא הקבוע בעצה אחת עמם.

את חיילי ה"שנתון" של שירות-החובה אי-אפשר, כמובן, להעריך באותו קנה-מידה החל על אנשי צבא-הקבע. אלה הם ממש אזרחים במדים המשרתים תקופה מסוימת וחוזרים לביתם. הם באים מכל קצות צרפת, ממלאים אחר פקודות מפקדיהם הישירים, אך בהיותם אזרחים אין מקננת בהם אותה הרגשה כלפי האזרחים, הרגשת "יחוד-צבא", כזו של מפקדיהם, אנשי צבא-הקבע. תגובותיהם להפיכה בהכרח שתהינה, לאחר ההלם הראשוני, שוות לאלו של יתר האזרחים בני המטרופולין.

(המשך בתחתית העמוד הבא)

חליפת אגרות בין נאצר לחוסיין

עבד אנ־נאצר, כהיטלר בזמנו, אינו חרד לגלות מטרותיו ומדיניותו ברבים. כך למד העולם מנסיגותיו להגשים תורת „שלושת המעגלים“, שהועלתה בספרו „פילוסופית המהפכה“ ב־1953.

עתה נודמנה לנו מהדורה חדשה ומתוקנת של „הפילוסופיה“, מהדורה זוטא המכילה את המרובה: אגרת התשובה של עבד אנ־נאצר למכתב־הפיוס של המלך חוסיין (תאריך האגרות: 22 ו־31 במרס).

שתי בחינות עיקריות בדברי עבד אנ־נאצר: גישתו לישראל וגישתו לעולם הערבי. השתיים שלובות שילוב הדוק, כפי שניכוח מיד.

ישראל, אומר עבד אנ־נאצר, שתי רעות בה: היא „בסיס האימפריאליזם המערבי, המתנכל ללאומנות הערבית — והיא מהווה פרובוקציה בעצם קיומה“. כלומר, אפילו ייעלם „האימפריאליזם המערבי“ מהמזה״ת — הרי את הפרובוקציה שבעצם קיומה של ישראל לא ניתן למחוק אלא ע״י מחיקתה היא. על־כן: „הרע שהוכנס לעולם הערבי חייב להיעקר וזכויות הערבים שנשדדו חייבות לחזור לבעליהן“. במלים אחרות: לא „החזרת זכויות“, או החזרת פליטים, רוצה עבד אנ־נאצר מישראל; עליה להיעקר — והזכויות השדודות תוחזרנה לאחר־מכן.

כיצד תיעקר ישראל? „דבר זה“, אומר עבד אנ־נאצר, „מחייב בראש־וראשונה הקמת כוח ערבי מקיף. לפיכך נקבע במדיניותנו לטיפול בבעית ישראל המקום האחרון מבין הבעיות הלא־ערביות. בעיה זו גם קשורה קשר הדוק עם מצבנו הפנימי, עם כוחנו־העצמאי הכולל (כלומר: עם פיתוח הפוטנציאל); ואם נזכור כי אין אנו עומדים כאן בפני ישראל לבדה, אלא גם בפני הכוח האימפריאליסטי שיש להביאו בחשבון (של הערכת־המצב) — הרי שנבין את מידת הכוח העצמי המקיף הדרוש לנו כדי לתקן את פשע שנת 1948.“

קיים איפוא סולם־עדיפות, וקיימת הערכת־מצב. אין בדעת עבד אנ־נאצר לצאת למתקפה נמהרת. הוא „יטפל“ בנו לאחר שיצור תנאים שבעיניו יבטיחו נצחון. תחילה יבנה את הפוטנציאל הערבי האורגני, באופן שהתלות בגורמי־החוץ תפחת, ושיוכל לעמוד גם בפני „הכוח האימפריאליסטי“, קרי המערב, העלול להתנכל לערבים התוקפים את ישראל. אך מהו „כוח ערבי עצמי מקיף“? שני יסודות בו. הראשון הוא צבא קע״ס עצמו: „עם קע״ס גמר אומר ליטול על שכמו את האחריות לעמידה בפני האויב המשותף“. השני הוא אחדות ערבית: „העמידה בפני ישראל מחייבת אומה ערבית מאוחדת ומתפתחת“.

נראה כי לפי כוונת עבד אנ־נאצר נועד צבא קע״ס ליטול את חלק־הארי במשימה של הכחדת ישראל; אלא שיש צורך במאמץ כל־ערבי מאוחד, לא רק בגלל שנחוצה תוספת כוח ותוספת יתרונות אסטרטגיים (כגון, הגדה המערבית של הירדן) אלא גם בגלל החשש של עבד אנ־נאצר פן תשמשנה ארצות ערב האחרות בשעת מבחן „בסיס לאימפריאליזם“, מה, איפוא, סיכויי האחדות הערבית להתגשם? גורם־הפירוד העיקרי בעולם הערבי בשנים האחרונות היה עבד אנ־נאצר עצמו, שניסה לכפות על הערבים איחוד או אחדות בשליטתו.

השיא בלוחמה זו — וביחוד במחנהו של דה־גול. באותו לילה נזכרה פריס בקומנה של 1870. שעה שראש הממשלה התריע על אפשרות בואם של הצנחנים וקרא לעם לצאת מולם ולשכנעם כי מעשיהם חסרי אחריות, הגיון ועתידי. שרי התרבות, מאלרו, הידוע ממלחמות סין וספרד, חצב להבות באותו לילה בפני המיליציה העממית שגויסה. שירותי הטלביזיה ותחנות־הרדיו שידרו במשך הלילה כולו. הכל ידעו כל־זמן את המתרחש, ואי־אפשר היה „לשטוף את מוחם“.

המבצע ואחריתו

המבצע שהגנרל שאל התיצב בראשו החל באורח מפתיע לחלוטין, בהפתעה לממשלה, לרובו של הצבא ולעם. צנחני „לגיון־הזרים“ השתלטו על מרכז־העצבים של הפיקוד־הצבאי והאדמיניסטרציה־האזרחית באלג'יר ועל שירותי השידור. בסיוע יחידות־מחקר נוספות, צנחנים ו„קומנדו“ של חיל־האוויר (יצירתו של גנרל שאל בשעתו) ניסו עתה שאל וחבריו

מי שהמציא את הטרגיסטור — לא ידע בודאי שברבות־הימים יהא מסייע לחיסול מרידות — ואולי, בעתיד, גם להפחתת מספרן. בדיעבד, הגנרל דה־גול הצליח באמצעות מקלטי־הרדיו, והטרגיסטורים הרבים שבידי החיילים, להשיג מגע עם החיילים והמפקדים בכל רחבי אלג'יריה, והוא קרא להם: — „צרפתיות, צרפתים, עזרו לי!“.

כולם חיכו לתגובתו של דה־גול. הן אלה שנשארו נאמנים, ונסתייעו בנאמו לחיזוק עצמדתם, והן אלה שהיססו, והחליטו את החלטתם לאחר הנאום. ואילו אצל מתנגדיו שציפו אולי לחוסר יזמה מצדו, נתגבר החשש שהענין אבוד — לאחר דבריו הבהירים והתקיפים בהם הורה לצבא שלא ללכת אחר המורדים וביקש מן העם לסייע לו.

ה„מלחמה הפסיכולוגית“, זו שאותה למדו ולימדו קצינים צרפתיים, וביחוד אלה שלחמו בשעתם בהודו־סין, שירתה הפעם לא רק אותם; שכן גם ממולם נמצאו אמנים בשטח זה. ליל ה־23/24 לאפריל, ליל א' בשבוע, היה את נקודת־

אגרתו מלמדת כי לא נשתנה בגישתו כל דבר יסודי. הוא קובע שני עקרונות:

• סולידריות ערבית היא חיונית; אך „אסור שהיא תקפיא את האפשרויות הגנוזות בעולם הערבי — ושתכבול את תנועת ההלוציות הערבית המסוגלת לפעול“;

• „עמי, בתוקף האפשרויות החומריות והנפשיות, בשל לשמש חלוץ במאבק הערבי...“

במלים אחרות — עבד אנ־נאצר נכון להסכים רק לאותו סוג של סולידריות ערבית שיאפשר לו לעשות בעולם הערבי כבתוך שלו. זוהי אותה „סולידריות“ אשר שליטי ארצות ערב האחרות לא נאותו, ולא יאותו, להשלים עמה. ההתפייסות שבחודשים האחרונים היא חיצונית בלבד; הניגוד המהותי, בין שאיפת ההגמוניה של עבד אנ־נאצר לבין רצון כל יתר ממשלות ערב לשמור על עצמאות מלאה של מדינותיהן בעינו עומד.

על כן, כל עוד מחזיק עבד אנ־נאצר בתורתו זו, אין סיכוי כי תושג אותה מידה של כנות ואימוֹן־הדדי ביחסים הבינ־ערביים הדרושה להקמת ברית צבאית ברת־פעולה, שחבריה יהיו מוכנים לבצע התחייבויות מלחמתיות על יסוד בטחונם כי כל יתר חברי הברית יעמדו גם הם בהתחייבויותיהם בכל המסיבות.

ועידת הרמטכ"לים

אין פירוש הדבר כי לא יתכן שיתוף־פעולה צבאי בינערבי; אורת הפיוס, המלווה חשדות, שאנו עדים לה בעולם הערבי בתקופה האחרונה, מלווה גם גישושים בכיוון שיתוף־פעולה צבאי. אמנם, גם הגישושים מלווים חשדות. ועידת הרמטכ"לים הערביים בקהיר בין ה־26–22 באפריל מפגינה הן את שיתוף־הפעולה והן את מגבלותיו, הנובעות מחשדנות

הדדית. לוועידה התכנסו למעשה סגני הרמטכ"לים, וכך הוקטנה מראש מידת ההתחייבות ההדדית. הנושא הראשי היה דיון באפשרויות פעולה צבאית למניעת הסתת מי הירדן ע"י ישראל. עצם עליית נושא זה על שולחן הדיונים הוא תוצאה של היעדר הסכם בין הערבים על תכניותיהם השונות להסית מקורות הירדן על ידם. תוקפו של טיכוס דיוניהם בנושא זה וכן בשאלה כיצד למנוע את האיום האטומי של ישראל — הוא תוקף של המלצות בלבד, שתועברנה לדיון במועצת־הבטחון־הקיבוצי של הליגה־הערבית. מוסד זה, שקיומו נשכח זה 6 שנים, נודע קודם־לכן בפעלתנות רבה אשר תוצאות של ממש אין לה.

אף על פי כן, יהיה זה נמהר לבטל לחלוטין ערכם של ניצנים אלה של שיתוף־פעולה בינערבי. אף אם אין הערבים קרובים להשגת שיתוף־פעולה צבאי של ממש, רחוקים הם היום ממנו פחות מאשר לפני שנה, כשמלחמת החתירה וההשמצות הבינערבית עמדה עדיין בשיאה. ולא זו בלבד: עבד אנ־נאצר עומד על התנאים הנוחים בעיניו, הדרושים למלחמת השמד יזומה נגד ישראל. אולם מלחמה מסוג זה היא רק אחת האפשרויות להתפתחות מלחמה בין הערבים לבינינו, ולא־דוקא הקרובה ביותר. בענין הסתת מי הירדן, למשל, יש לעבד אנ־נאצר התחייבויות ברורות מאוד, הן לגבי סוריה והן לגבי העולם הערבי; והוא יתקשה להשתמש מהן, אף אם טרם נתמלאו תנאיו.

אין גם לבטל מראש האפשרות כי ארצות ערב אחרות תצטרפנה להרפתקה צבאית נגדנו, בעקבות הידרדרות בשאלת המים או בעטייה של בעיה אחרת, לא משום שתרשנה אמוֹן זו לזו, אלא משום שהמאורעות ימשכוֹן בציצית ראשן, על אף שהאמוֹן ההדדי מהן והלאה.

למדנו בעבר כי המרחק בין איום ערבי לבין ביצוע הנו גדול, אולם הכרתנו את עבד אנ־נאצר ודבקותו למטרותיו המוצהרות, מחייבות ערנות בלתי־פוסקת מצדנו.

ציאה מידי המורדים; השייטת של טולון יצאה אל מול אלג'יר, ויחידות מן השנתון השתלטו על העיר לאחר שמערך המתקוממים התמוטט לחלוטין.

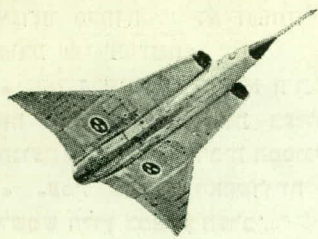
קשה לתאר את הדרמה שנתרחשה באותם ימים בלבותיהם של אנשים רבים, שהתמודדו בקרבם סנטימנטים מושרשים ונדרים שנדרו — עם חובת המשמעת לרשות החוקית; דב־קות עקשנית בהגשמת חלום — שריד הרוח האבירית מימי מלכות־הפרנקים ומסעי־הצלבים — עם צרכים מדיניים מור־דרניים; נאמנות לנשיא ולממשלה — עם נאמנות לפיקוד הישרי.

עתה, לאחר המעשה, המהלומה הנה כבדה. קצינים למאות נאסרו, מספר יחידות מן היעילות והאמיצות ביותר פוזרו, ראשי המרד צפויים לבית־דין מיוחד — ועוד היד נטויה. אך במרכז מעייניו של הצבא עומדת עתה שאלת מציאת שיווי־משקל מחודש לעצמו, איחוד קרעיו והתאמת השק־פותיו ומחשבותיו למטרות מחודשות.

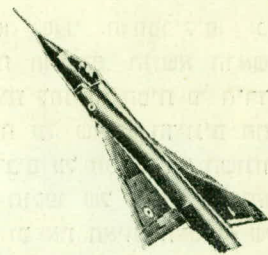
הגנרלים לתפוש במהירות את אוראן וקונסטאנטין. שאל החל משכנע את הגנרלים מפקדי־הקורפוסים שבערים אלה, וכן את מפקד האוויריה ומפקד הצי. ממקום מושבו בעיר אלג'יר יכול היה שאל לטפל במפקדים אלה רק בטלפון, והנה כבר כאן נפגעה ונעצרה תנופת פעולתו על ידי כך שמספר מפקדים לא הסכימו ללכת אחריו.

המורדים ירדו אז לרמות־פיקוד נמוכות יותר, במגמה לעקוף את הפיקוד הגבוה — אך גם כאן לא נתקלו בתשובות אחידות ובהסכמה כללית. אגוז קשה־לפיצוח היה הצי הצר־פתי; צנחנים שהתקדמו לעבר בסיסו שבמרס־אל־כביר נתי־קלו בסירוב מוחלט אפילו למשא־ומתן. ושלא כיוחידות אחרות, שניסו להרויח זמן, איימו אנשי הצי אף בפתיחת אש — ובזאת נעצר המרד ונבלם.

ההלם שנגרם ע"י ההפיכה היה חמור — אך עם זאת קצר. וה„שנתון“ המגויס נתעורר, תפש את המתרחש והחל לפעול כנגד המרד. יחידות החלו לנוע לכיוון אוראן, על מנת להור־

"מִירָאז'" לעומת "דראקו"

מטוסי-הלחימה * ואופן תפעולו מהווים את המפתח לעליונות האווירית שהיא, כידוע, תנאי הכרחי להשגת נצחון טקטי בקרב החדיש.

מחירו של מטוסי-קרב הוא בין שניים לשלושה מיליון לירות ישראליות. אם נכפיל סכום זה במספר המטוסים הדרושים כדי לצייד את מייסות-הקרב של כל מדינה שהיא, ניוכח בנקל בהיקף ההוצאה.

שתי עובדות אלו — חשיבותו של מטוסי-הלחימה בהשגת הנצחון הטקטי מזה ומחירו העצום מזה — מונחות ביסוד הדאגה בה מלווים אנשי-צבא וחברי-ממשלה את בחירתו של מטוסי-קרב חדיש.

להלן מובא תוכן רשימה שנפרסמה בעתון הצבא השביערי אשר מתארת ניסויי ההשוואה בין המיראז' III הצרפתי לבין הדראקן השבדי. ניסויים אלה בוצעו כדי להחליט איזה מן השניים יוזמן בשביל חיל-האוויר השביערי. שני מטוסים אלה נכנסו ל"תחרויות הסופיות" — אך מאז נפלה ההכרעה לטובת המיראז'.

אגב, לא במעט נפלה הכרעה זו בזכות תאונה שקרתה למיראז' בעת ניסויים נוספים, בשעת נחיתה. טייס הניסוי השביערי החטיא את תחילת המסלול וגרם ע"י כך לתקר שהביא ל"ליל קרקע" (ביצוע הנחיתה בנתיב לוליני, דמוי שבול, במקום נחיתה לאורך המסלול הישר). התוצאה היתה שבירת כן-הנחיתה וכנף אחת, וזאת לעיני הצופים. בית-החרושת הוכיח באופן דראמטי את כושר ביצועו וכושר "ספיגת" המטוס; כן-נחיתה וכנף נשלחו בדרך האוויר מבית-החרושת של דאסו בבורדו, הורכבו במהירות וכעבור יום וחצי טס המיראז' שוב בכושר מלא לעיניהם המופתעות של ה"שופטים" — אנשי המקצוע ושאר החוזים בתחרות.

לקראת סוף חודש אוקטובר הפנתה מחלקת-הצבא את תשומת לבו של העתונות לבואם של מטוסי-הקרב מיראז' III הצרפתי ודראקן B-35 השבדי לשם ביצוע ניסויי-טיסה סופיים שייערכו בשביצריה עצמה. בתום הניסויים הוצגו השניים בפני מעצת-הבונד, הועדה-להגנת-המדינה והערוגות המקצועית והיומית.

בבוקרו של יום ה-30 בנובמבר 1960 ניתנה ההודמנות לראות מקרוב את שני מטוסי-דלטה ** האלה על נשקם והימושם. הם הוצבו, כל אחד במוסך מקושט משלו, במפעלי התעשייה האווירית שבאמאן.

על תכונות המיראז' III, שהוצג על כל חימושו, הרצה מר וואליאר, המנהל הכללי של בית החרושת הצרפתי מרסל דאסו. הוא הצביע על מהירותו הגבוהה של מטוסו העולה פי שניים על מהירות הקול (2.15 מאך) ועמד על כושרו כממירט מודרני — המשימה הראשית שבשבילה תוכנן. מאידך, רב כושרו של המטוס גם במתן סיוע-טקטי, כשהוא נושא מטען נכבד של רקטות אוויר-קרקע או פצצות. מר וואליאר הוסיף כי ייצור ברשיון של המטוס בשביצריה, נראה אפשרי.

* מטוס לחימה — הוא שם כולל למטוסי ירוט, קרב, קרב-הפצצה, מפציצים, הליקופטרים, מטוסי תובלה, צילום וכו'.
** פירושו — מטוס בעל כנף דלטה; היא מכונה כך בגלל דמיונה לצורת האות Δ היא ד' יוונית. צורת כנף זו ירשה במידה רבה את מקום הכנף המשוכה לאחר במטוסים מהירים מאוד משום יתרונות אירודינמיים ונוחיות בניה כאחד.

התמונה העליונה:

מיראז' III חמוש לתקיפה-טקטית:

2 נושאי מיכל, כ"א 18 רקטות בנות 68 מ"מ;
2 פצצות, כ"א 400 ק"ג; 2 תותחים בני 30 מ"מ.

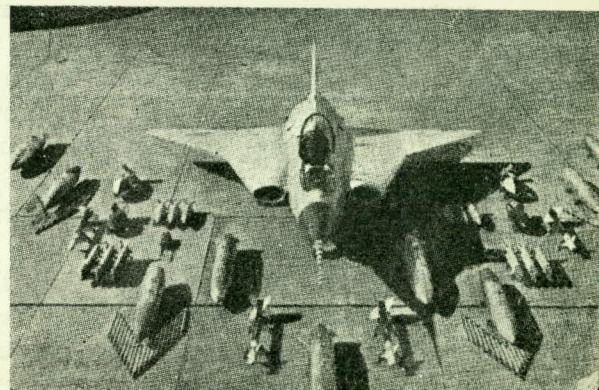
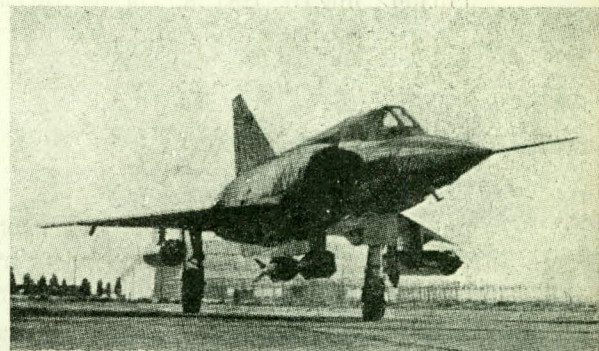
התמונה התחתונה:

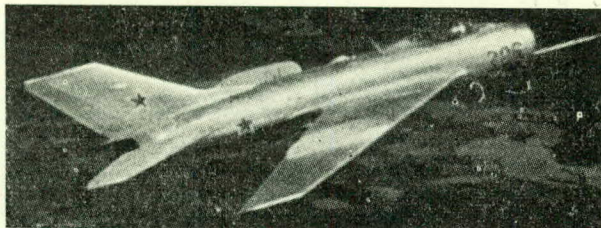
הדראקן-35 השבדי עם כל סוגי חימושו.

א. כמירט: 2 תותחים בני 30 מ"מ; 2 עד 4 טילי אוויר-אוויר מסוג "סאדינדר", בעלי ראש ביות אינפרא-אדום; שתי כוורות הנושאות כ"א 19 רקטות בלתי-מונחות בנות 75 מ"מ, מתוצרת ביהח"ר השבדי "בופורס", או, תחת הכוורות, 24 רקטות בנות 135 מ"מ.

ב. כמטוס תקיפה-טקטית: 18 רקטות "בופורס" בלתי-מונחות בנות 135 מ"מ לשימוש אוויר-קרקע או (לפי בחירה), 9 פצצות של 100 ק"ג כ"א או 4 פצצות של 250 ק"ג או 2 פצצות של 500 ק"ג.

רבי-גוניות החימוש הנישא ע"י הדראקן מצביעה על אפשרויות-השימוש הרבות שבמערכת הנשק של המטוס.

מיג-19

מטוס-יירוט חד-מושבי ומפציץ-קרב (סוג ראשון)
מטוס-קרב לכל מזג-אוויר (סוג שני)

ממדים: מוטת כנפיים — 11.12 מ'
אורך — 13.49 מ'
גובה — 4.10 מ'

מנוע: 2 מנועים טורבו-סילוניים בעלי זרימה מרכזית
(M = 205 או M = 5 klimov VK).

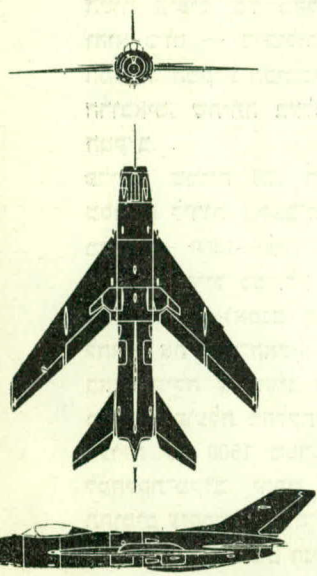
עצמת מנוע: 2950 ק"ג כוח משיכה סטטי; עם מבער אחורי —
4000 ק"ג.

משקל (טעון): — 9000 ק"ג.

חימוש: תותח אחד בן 37 מ"מ בצדו הימני של המטוס,
תותחים בני 23 מ"מ בשורשי הכנפיים; 4 נושאי-רקטות —
כ"א 8 רקטות — בנות 55 מ"מ (אוייר-אוייר), או שני נושאי-
רקטות — כ"א בעל 19 רקטות — בנות 55 מ"מ; שני
טילים אויר-אוייר בני 220 מ"מ או 325 מ"מ.

ביצועים: מהירות מירבית ברום 6000 מ' — 1400 ק"מ (1.4
מאך); שיעור נסיקה — 4600 מ' לדקה; רדיוס מבצעי —
965 ק"מ; בדלק חיצוני — 1370 ק"מ; סג רום — 17680 מ'.

מיג-19 הוא מטוס-הירוט הרוסי הראשון, שמסוגל לטוס בטיסה
אופקית במהירות מעל למאך א'
חד. הוא הוטס בפעם הראשונה
בשנת 1953 והוכנס לשירות ב-1955.
הוא מיוצר גם בצ'כיה, פולניה
וסין. לדגם הראשוני (פרמר = A)
היו מנועי AM = 5 בעלי כוח
משיכה של 2980 ק"ג עם מבער-
אחורי; כמו-כן היה דגם זה מצויד
בכוונת-רדיפה אופטית. לדגם השני
(פרמר = B) יש מכ"מ ירוט (scan
odd) ולדגם השלישי (פרמר = C)
תותח גדול-יותר בשורשי הכנף.
פותח דגם של מטוס-קרב שניתן
להמראה אנכית ע"י רקטות-עזר
להמראה חיצונית; וכן פותח דגם
של מטוס-אימונים דו-מושבי, כש-
המושבים ערוכים בזה-אחרי-זה.

בצד השני, במוסך אחר, הציגו השבדים את מטוס-הקרב לאל-
ראות, בעל מהירות על-קולית, Saab 35-H Draken. גם מטוס
זה הוצג על מלוא חימושו. המנהל הכללי והמנהל הטכני של
סאאב תארו את ביצועי מטוסם בעל צורת הכנף האופיינית לו,
המכונה דלטא כפולה.

הדגם הקרוי 35-H הנו פיתוח מיוחד של הדגם 35-B
שנעשה בשביל השביצרים (H על שם הלוציה). כבשאר
דגמי הדראקן הורכב גם בדגם 35-H מנוע בריטי רולס-רויס
אבון, הבנוי-ברשיון בשבדיה שאליו חובר מבער-אחורי שבדי
המוסיף למנוע 32% כוח-משיכה. בהתאם לדרישות שביצירות,
שנבעו מניסויי-הערכה קודמים, שונה תא הטיס לשם שר-
פור הראות ממנו, והורכב גלגל-זנב קטן — כדי למנוע חבלה
מקריית בצינור הפליטה בעת הנחיתה בזווית התקפה גדולה.
גם מטוס זה מתאים לבניה-ברשיון בשביצירה, כי הוא תוכנן
מראש לייצור כדאי אף בסדרות קטנות יחסית. כך למשל,
תדרוש הבניה-ברשיון רכישת מכונות מיוחדות מעטות בלבד;
מחרצות יקרות לא נכללו במעגל הייצור. ע"י חלוקת המטוס
למספר יחידות-ייצור הושגה נוחות בשיפוץ ותיקון, דבר אשר
יש לו משמעות מיוחדת לגבי גורמי האחזקה הצבאית, הדוא-
רים לשמישות המטוס בעתות רגיעה וחירום כאחת.

הדראקן, כמתחרהו המיראז' III, הנו צידוף מוצלח של מיירט
ומטוס-תקיפה טקטית. הוא שוקל בעומס מלא 8 עד 9 טונות.
מהירותו המירבית נופלת במעט מזו של המיראז', אולם היא
עדיין עולה על 2 מאך. רושם מיוחד עושה שיעור הנסיקה
העצום שלו — 250 מטר/שניה בעת נסיקה מכסימלית.

מפגן הטיסה שבבוקר ה-30 בנובמבר בוצע על-ידי טייסי-
הניסוי של שני בתי החרושת. שני המטוסים הראו ביצועים
מפתיעים ותכונות המראה ונחיתה שנחשבו לדמיוניות עד
להופעתם. מרחק הנחיתה היה 400—500 מטר בעת השימוש
במצנח עצירה.

תכנית-אחר-הצהרים החלה בהדגמת ירי אויר-קרקע במטרות
המוצבות באגם אלפנאך. בשעת הדגמת הירי הוטסו המטוסים
בידי טייסים שביצריים אשר ביצעו התקפות-צלילה בדיוק
מדהים, בצללם מעל פיסגת הר, פילטוס' על רקע שמים ללא
ענן, כשהם פולטים צורות מנשקם לעבר המטרות הצהובות
שעגנו במימי האגם.

לפנות ערב הועבר המפגן לשדה מיירינג-אונטרבאך בו נוסו
המטוסים, שוב בידי הטייסים השביצריים, בגישות נחיתה
אל השדה הקטן המוצב בתוך עמק צר מוקף רכסי הרים דמויי
משור.

לסיכום ניתן לציין כי מה שהוצג מבחינת כושר המטוסים
וחימושם עמד לדעת כולם על רמה גבוהה ביותר; אולם
ההחלטה בדבר המטוס העדיף לא התקבל כתוצאה מרשמי
המפגן בלבד, אלא רק לאחר בחינה יסודית שתבוצע ע"י
ועדת מומחים מבצעיים וטכניים.

כשזו תכריע בין שני המתחרים האלה, ותגיש הצעתה, יחליט
הבונדסראט על ביצוע הסעיף הכבד של, רכש מטוסים צבאיים,
במשך המחצית הראשונה של השנה הבאה. אך אם היה וההער-
כה הסופית תצביע על איכות שוה בין שני המטוסים (כפי
שמסתמן), יהוו התנאים המסחריים גורם מכריע.

הכלים השתפרו, הטקטיקה השתנתה, התקן - נשאר

רס"נ י צ ח ק ק.

מצע לדיון

עם התפתחות כלי-הנשק שבגדוד הרגלים בצבאות זמננו והתדירות שבה יסייעו טנקים לגדודי-הרגלים בפעולתם, מן הדין לחזור ולבדוק את מקומם של כלי-הנשק המסייעים האורגניים ה"ותיקים" — המקלע-הבינוני והמרגמה-הבינוני — נית — בגדוד הרגלים.

מתוך כוונה לצמצם את הקף הדיון ולהעמידו על הצגת התמונה הכללית בכמה צבאות עיקריים וציון "פתרונות אפשריים" המוצעים באחדים מהם, נקבעו המסגרת והסיגים לסקירה זו, אשר תעסוק באלה:

• הפתרונות האפשריים שמוצעים לגבי מחלקת המרגמות הבינוניות ומחלקת המק"ב בגדוד-הרגלים (המתיחסות לרוב לגדוד בן 4 פלוגות-רובאים);

• תקן כוח-האדם בפלוגה המסייעת, אשר לגביו טוענים, בדרך-כלל, כי אסור שיגדל על-חשבון הקטנת הדרג המסתער שבגדוד או אף על בסיס הגדלת תקן כוח-האדם הכולל של גדוד-הרגלים;

• הפרטים המקצועיים — אך ורק במידה שהפירוט דרוש לתיאור התמונה הכללית ולהצגת הרקע של אותם, "הפתרונות האפשריים".

כיצד אפשר לסכם את הדעות המתהלכות, שמתוכן צומחות הצעות-הפתרון? ננסה להציג בקצרה את הדעה המבססת את ההצעות.

המק"ב במלחמת-העולם הראשונה - ועתה

בראשיתה של מלחמת-העולם הראשונה, כאשר כמעט שלא היו עדיין מקלעים-קלים מצויים — ועצמת-האש של הרובה (נטען-הברית) היתה אטית, מילאו המקלעים-הבינוניים תפקיד מכריע בבלימת הסתערות-המונים.

הטוח היעיל של מחלקת מקלעים-בינוניים היה בעבר — והוא כיום — בגבולות של 1500—2500 מטר, בהתאם לסוג המטרה. המקלע-הבינוני השלים והגביר באשו את אש פלוגת הרובאים, שהיתה בעלת עצמה חלשה בהשוואה לעצמת אש המק"ב.

פלוגה, שמונה 120 רובאים חמושים ברובים נטעני-ברית, מסוגלת לירות, בקצב-אש רגיל, 600 כדור לדקה; ובקצב-אש מהיר — 1200—1400 כדור לדקה. מחלקת-מק"ב (6 קנים) בת כ־35 חייל מסוגלת לפתח עצמת-אש מכסימלית של 1800 כדור לדקה (אמנם רק לדקות אחדות; לאחר-מכן עליה להאיט את קצב-האש). בעוד שפלוגת-רובאים מסוגלת לפתוח באש יעילה על אויב פרוש, בטוחים שאינם עולים על 400 מטר — פועלת מחלקת-מק"ב ביעילות נגד אויב הנמצא בטוח העולה על 1500 מטר. לכן היה במלחמת-העולם הראשונה למחלקת-מק"ב יתרון ברור על פלוגת-רובאים בשלושה תחומים עיקריים: טוח-יעיל עדיף; עצמת-אש עדיפה; הפקת עצמת-האש, בטוחים הנ"ל, ע"י כוח-אדם מצומצם.

כיום יש בפלוגת-רובאים שברוב הצבאות כיתת מקלעים-פלוגתיים (בעלי תכונות של מק"ב) ובדרך-כלל — כ־18 מקלעים כיתתיים. אף הרובים שבפלוגה הם אבטומטיים או אבטומטיים-למחצה. עצמת-האש שפלוגה עשויה להפיק מכלי-נשקה ב"400 המטרים האחרונים" של הסתערות האויב, עולה, איפוא, על עצמת-האש שמחלקת-מק"ב מסוגלת להנחית לאורך מסלול-הסתערות שאורכו 1500 מטר. יתרונותיה של מחלקת-מק"ב על פלוגת-רובאים בתחום תפוקת-האש פחתו, איפוא, ואולי אף נתבטלו כליל.

תפקיד נוסף שמוטל על מקלעים-בינוניים הוא הנחתת משימות אש-סכנה בלילה לאורך קווי-ירי קבועים שבגבול המערך המוגן. אורכו של קו-ירי כזה מגיע, בתנאי קרקע נוחים, לכדי 400—700 מטר. לאור הנסיון דומה, ש־18 מקלעים ו־2 מקלעים-פלוגתיים, המוצבים חזיתית בגזרה שרוחבה 700 מטר או אפילו לאורך 1000 מטר, יהיו מסך-אש יעיל יותר מזה של אש-מק"ב.

בסיכום (ומבלי לחפש דוגמאות אופיניות פחות) אפשר לקבוע כי החשיבות היחסית של המקלע-הבינוני כנשק-מסייע גדודי פחתה בהשוואה לחשיבותו בעבר, וכי גדוד-הרגלים מסוגל כיום לבצע את רוב משימותיו גם ללא מחלקת-מק"ב. באותם מקרים, שלגדוד-הרגלים מסייעים טנקים (ולו גם מחלקת-טנקים אחת בלבד), יש למסכנה זו משנה תוקף.

המרגמה הבינונית במלחמת העולם הראשונה - ועתה

המרגמה הבינונית פותחה בהמשכה של מלחמת-העולם הראשונה (בקטרים שונים — לרוב, של 80 מ"מ לערך). אחת מתכונותיה העיקריות — מסלול-תעופה גבוה של פצצת המרגמה, שיורדת בזווית תלולה אל מאחורי מחפה העמדה, או לתוך עמדה החסרה כיסוי — עשתה אותה נשק תכליתי כנגד המק"ב. הטוח היעיל של המרגמה-הבינונית תולדות המסלול נשתווה עד מהרה לטוח אש המק"ב שטוחת-המסלול; ומאז סוף מלחמת-העולם הראשונה הם משלימים ומלווים זה את זה. המרגמה-הבינונית היא זולה, פשוטה וקלת-משקל לעומת הנשק-הארטילרי. לכן אפשר לתתה תחת פיקוד גדוד-הרגלים ואף כחלק אורגני ממנו. משקל פצצת-מרגמה בקוטר 81 מ"מ הוא כ־3½ ק"ג. האפקט של פצצת-מרגמה כזו כנגד אנשים הוא גדול ביותר, בשל המשקל הגבוה של חומר-נפץ-מרסק שבה ביחס למשקל גוף-הברזל הדק של הפצצה. כתוצאה מכך מתרסקת הפצצה למאות רסיסים שמתפזרים על-פני שטח גדול.

הדגמים החדשים של מרגמה-בינונית מאפשרים להנחית אש תולדות-מסלול עד לטוח של כ־4 ק"מ. למרגמה-הבינונית קצב-אש שאין דומה לו בכלי-נשק ארטילריים. 4 קנים מסוגלים להפיק תוך שתי דקות 80 פצצות. ריכוז-אש כזה תוך שתי דקות על פני יעד ששטחו 100×100 מטר לערך, מהווה מנת "שיתוק" מתקבלת על הדעת.

מתהלכות הצעות שאומרות כי את האנשים החסרים, על רכבם, אפשר ודאי למצוא במחלקת המק"ב הגדודית אם יוחלט להקטינה.

הצעות לשינוי תקן מחלקת המק"ב

כפי שכבר נאמר, מסוגל כיום גדוד-רגלים אופיני בצבאות המפותחים לפעול במרבית המקרים גם ללא מחלקת המק"ב, אולם אף-על-פי-כן נועדו למחלקה זו כמה תפקידים:

- לכסות באש שטחים שאינם תפוסים ע"י כוחות אותו הצד (ה"רוחים" שבין המוצבים או המתחמים), אם 4 כיתות המקלעים הבינוניים אינן מספיקות לשם כך;
- למנוע תנועה חופשית של נושאי-גייסות משוריינים סמוך לכוחות הגדוד ולפגוע בנושאי הגייסות בעוד שנשק נ"ט (כגון התותחים ללא-רתע) פועל כנגד הטנקים של האויב;
- להוות נשק נ"מ עיקרי בגדוד-ח"ר;
- לעבות את האש שטוחת-המסלול בטוחים הרחוקים.

כדי לבצע את המשימות הנ"ל בלא לגרוע מפלוגות הרובאים, זקוק אמנם הגדוד למחלקת-מק"ב, אך אפשר להעמידה על עצמה מינימלית. בין ההצעות השונות אפשר לציין כאופינית את ההצעה הבאה:

כיתת מקלעים כבדים בני חצי-אינץ' (0.5); כיתת מק"ב (או — לכל היותר — 2 כיתות מק"ב). מתוך הנחה, שתנועתיה של מחלקת מק"ב מבוצעות על גבי רכב וכי בקרבת-התקדמות היא מוצבת על גבי רכב-זחלי או זחלי-למחצה (בעל שריון קל או חלקי), סבורים בעלי-ההצעות, שדי בכך שכל כיתה תמנה 7 חיילים בלבד — מ"כ ושלושה חיילים לכל קנה; צירוף של שני כלירכב — כגון משאית אחת ונושא-נשק אחד 6×6 — יכול לתת למחלקה כזו נידות מספקת.

נשמו ונעשה

"מיטת סדום", שלתוכה הכניס כותב סקירה זו את הצגת הענין, אינה מניחה לדון בהרחבה בכמה מצדדיה המקצועיים של הבעיה. לכן יהיה זה משגה מצד הקורא, אם יתקוף פרט מסוים שברשימה בפני עצמו, בלא לבדוק לאור כל היתרונות והמגבלות שבהשקפת בעל ההצעות שתוארו כאן. הקורא, שרוצה להפיק לקח מהנושא כפי שהוא מוצג, ייטיב לעשות אם ביקורתו תודרך ע"י שני הכללים הבאים: אל יתן דעתו על מגבלה מסוימת, אלא לאחר שיחשוב היטב גם על היתרון שכנגדה; אל יקבע דעה — לחיוב או לשלילה — לכל תקן מוצע, אלא לאחר שיבחנו לאור הצרכים של כמה תרגילים גדודיים שמוכרים לו בצורות-הקרב השונות.

בכל זאת יש כנראה יסוד כלשהו להנחה, כי לא ייתכן שתקן אשר תוכנן בשביל גדוד, שלרוב היה בן 3 פלוגות-רובאים, בעל עצמת-אש שטוחת-מסלול, המיוסדת על רובים נטעני-בריה וטקטיקה מיושנת — יתאים לגדוד-רגלים בשנת 1961.

הסיסמה המתהלכת היא:

"יש לבנות תקנים חדשים, שמתאימים לאמצעי-הלחימה ולשיטות-הלחימה החדשים".

כדי להמטיר על אותה המטרה, משך שתי דקות, 80 פגזי תותחים בני 25 ליטראות — יש צורך בסוללה שמונה 8 קנים. אף שפגז התותח הנ"ל כבד שלוש פעמים מפגז המרגמה, לא תהיה השפעת הרסק שלו כלפי מטרות-אדם גדולה מזו של פצצת המרגמה-הבינונית. הואיל ורשימה זו אינה מתכוונת להשוות מרגמה בת 81 מ"מ לתותחים ואף לא לתאר את סוגי הפצצות והמרעומים-השונים, לא נוסף לדיון בנושא זה. מטרת ההשוואה היתה רק לתת קנה-מידה להערכת עצמת-האש של 4 קני מרגמה-בינונית. בסיכום אפשר לקבוע, כי מרגמה-בינונית — בשל קלות-משקלה, פשטותה, משקלה הקל באופן יחסי של הפצצה והאפקט הגדול באופן יחסי של התרסקותה — מהווה נשק תלול-מסלול אידיאלי, מן הסוג שיש לתת תחת פיקוד יחידות ח"ר.

תפקידיה של המרגמה-הבינונית לא פחתו מאז מלחמת-העולם, וחשיבותה נשארה כמו שהיתה.

תקן מחלקת מרגמות מאוזן ויעיל - מהו ?

במחלקת המרגמות-הבינוניות של גדוד-רגלים בצבא טיפוסי יש 3 כיתות בנות 2 קנים כ"א. כיתת מרגמות, שהיא יחידת-האש הקטנה ביותר בסוג-נשק זה, מסוגלת להנחית אש על שטח שרוחבו 40—50 מטר. על-כן יש צורך לפחות בשתי כיתות מרגמות-בינוניות לשם כיסוי מטרחה התקינה של סוללה ארטילרית, ששטחה כרגיל 100×100 מטר.

כדי לאפשר לגדוד-הרגלים גמישות מכסימלית בתכנון האש של הנשק הגדודי תלול-המסלול, צריך שמחלקת-המרגמות תוכל לבצע ביעילות כל אחת מארבעת המשימות הבאות:

- לרכו את אש המחלקה ל"מטרה-ארטילרית" אחת;
- לפצל את האש, או את המחלקה, כשיש צורך לסייע לשני מאמצים (או צירים), שבהם עשוי הגדוד לפעול, ולתת לכל-אחד משני הכוחות הפועלים עצמת-אש מינימלית, לשם כיסוי מטרת-סוללה-ארטילרית;
- לשחק מטרה אחת; ובמקביל — להטריד או לכסות במסך עשן, מטרות משניות;
- לפצל את מחלקת-המרגמות ולתת כיתה תחת פיקוד או בסיוע לכל אחת מארבע פלוגות הרובאים, כשאופי המשימה מחייב פיצול כזה.

האם מחלקת-מרגמות כזו — בת 3 כיתות — מסוגלת לבצע את המשימות הנ"ל? מחלקת-מרגמות בת 3 הכיתות מסוגלת לבצע רק את המשימה הראשונה של ריכוז האש; את שלוש המשימות הנותרות אין היא יכולה לבצע אלא באופן חלקי בלבד.

כדי לאפשר לה ביצוע כל המשימות הנ"ל ביעילות, יש טוענים (ובכמה צבאות נשמע קולם ברמה), כי מן הדין הוא, שמחלקת-המרגמות תמנה לפחות 8 קנים — ותהיה מסוגלת, מבחינת המבנה, הפיקוד ואמצעי-הקשר, להתפצל ל-2 מחלקות מוקטנות, או לכל צירוף אחר שאפשר לצרפו במסגרת מחלקה בת 4 כיתות. הוספת כיתה למחלקת-המרגמות תהייב כמובן הגדלת התקן ב-14—12 איש ואף בכלירכב (ברוב הצבאות זהו עתה בדרך כלל נושאי-נשק 6×6). ברם — עד כמה שנתענין גם בפרטים אלה —

נשק-כיתה חדש תלול-מסלול

שתי הגדרות מרחיקות-לכת — ומצוות מבהינה טקטית — ניתנו בחילה-ה"מרינס" האמריקני ל"מטול-הרימונים" החדש "XM79", שטופח ע"י צבא-ארה"ב:

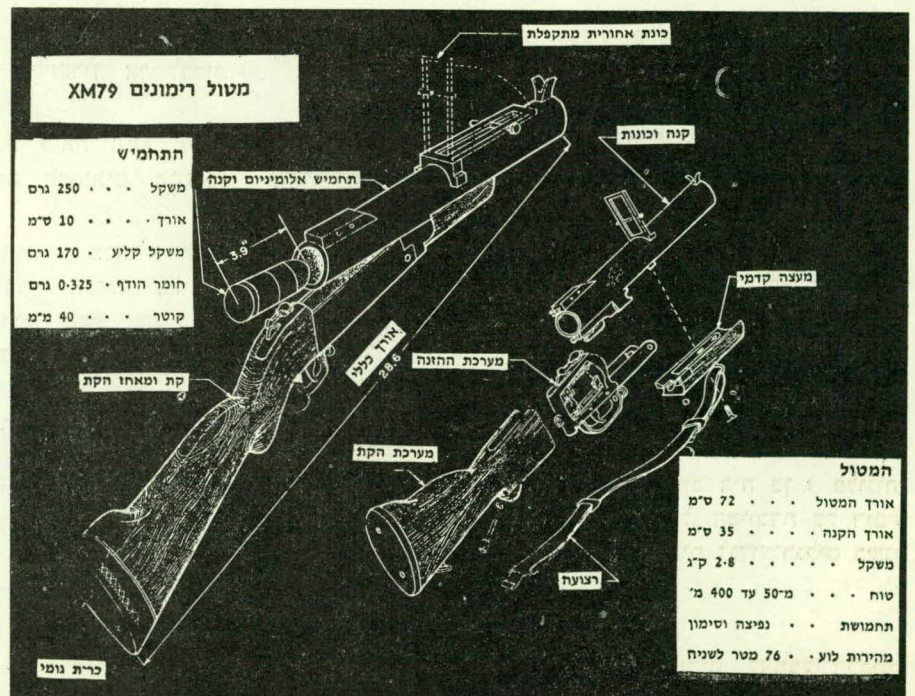
- נשק-כיתה (או — נשק חולית-האש) הראשון המאפשר פגיעה בחלקת-שטח שלמה;
- "כלי-ארטילרי" הנורה מן-הכתף.

מקומו במערך נשק-הרגלים הוא: "למלא את הפער, באשר לאש תלולת-מסלול, שבין טוח רמוני-היד לטוחי מרגמות. מקווים כי כלי זה יסלק את כל הבעיות הנובעות מהטלת רימונים באמצעות רובה שנועד ל"ריי-נקודה" מדויק למרחקים ניכרים, או לירי אבטומטי, ולשם כך הושחת על כמה תכונות, המתנות זו את זו: קלותו הרבה (2.8 ק"ג) נובעת מקנה-האלומיניום שלו; חידוש מהפכני זה נתאפשר הודות לכך, שעם היריה נוצר בתוך הכלי לחץ נמוך-יחסית; דבר זה הושג ע"י מהירות-הלוע הנמוכה ואטיות מעופו של הקליע (כ-76 מטר לשנייה); תכונות אלו מקטינות אמנם את הדיוק — אך מגבילה זו ניתן לקבל, הודות להתרססותו הרבה (300—400 רסיסים) של הקליע (170 גרם משקלו), ה"מכסה" חלקת-שטח ניכרת; תביעת-דיוק מוגבלת זו הקלה על עיצוב הכלי בצורה כה קצרה (הכת, הקנה); הודות לכל אלה יכול מטען החומר ההודף, (0.325 גרם) להיות חלש — והדבר מחליש את הרתיעה ומאפשר ירי מן הכתף. גורם נוסף לצמצום סיכוי ההיפגעות לחייל-היורה הוא המרעום-המחמש המושהה של הקליע.

אחת ההגדרות שהושמעו בצבא-ארה"ב לגבי הכלי החדש היא, כי הוא עתיד, להחליף את המרגמה בת 60 המ"מ, אשר הוצאה זה זמן-מה מן השירות. אך שלושה נתונים עושים הגדרה זו ללקויה, וקובעים את אופיו המיוחד של מטול-הרימונים החדש: א. כוח-הפגיעה של קליעו, עם כל התרססותו הרבה, מוגבל מזה של המרגמה בת 60 המ"מ (ובמיוחד — נגד מחפצים); ב. טלטלתו וניידותו (שלו ושל תחמושתו) עולים הרבה על אלה של המרגמה; ג. הודות לכך, תעלה הרבה תפוצתו בקרב הגייסות — במספר, וכן ברמת היחידות אליה, "ירד" — על זו שהיתה למרגמה הנ"ל. ומכאן — ית-

רונן, וביחוד בתנאי-הלחימה החד-שיים. כדוגמה למידת תפוצתו הצ"פווה, יצוין כי בין ההצעות השונות למבנה החדש של פלוגת-רגלים בחילה-ה"מרינס" מכוונות מיעוטן ל-9 מטול-רימונים לפלוגה, ורובן — ל-18 כלים לפלוגה.

על אף דמיון השם בינו לבין "מטול-הרימונים" הסובייטי (ראה "צקלון" מס. 87) — שונים הם בתכלית, לפי תכונותיהם ותפקידם. הכלי הסובייטי הוא קודם כל נשק נגד-טנקים (וכן — נגד ביצורים שדה, בתים-מבוצרים וכד'); ואילו "MX 79" נועד לפעולה נגד גייסות — כלי-נשק מחופרים או שמאחרי מחסה; — ומחפצים קלים. ויש לזכור כי התפקיד הטקטי שנועד לו הוא כפול: גם בהתקפה וגם בהגנה.

קורס קצינים - מה ערכו?

תשובה למאמר: ביה"ס לקצינים - יעוד ותוכן (מערכות קל"ה)

אופיו של ביה"ס. מתוך שאיפה להדגים בפני הצוער את הצורה, האופי והארגון המושלמים ביותר של מחנה, פלוגה או מחלקה ובמגמה להדגים לו את התרגילים היפים ביותר — האידיאליים — מתבטלת אבטומית כל הזדמנות לטיפוח כל יזמה עצמית; ובגלל המתח העצום בקורס, והמשטר של ההקפדה על כל פרט ופרט — מתהווה מצב שבו נובע מילוי ההוראות, וכל מעשה ומעשה אשר החניך עושה, יותר מפתח שמה, "יזרק" מהקורס באם יכשל, מאשר ממשמעת פנימית ואחריות.

מטרה ד': שיתוף בין חילות. תשובה: נקודה זאת קשה לי להעריך מנקודת־מבט של מ"מ. עדיין אינני רואה במה בדיוק סייע קורס זה לשיתוף הפעולה בין חיל־הרגלים לחיל־השריון, למשל — על אף ידיעתי את שיטות הלחימה, ואופים של דרגי המחלקה והפלוגה, בשניהם. כי הרי את שיתופי־הפעולה למדתי בקורס קציני־השריון — ולא דוקא בביה"ס לקציני־ח"ר.

אכן, אם אלו בלבד היו מטרותיהם של הקורסים לקצינים הרי שאין להם, לדעתי ערך רב. אך אין זה נכון, שכן ערכו הגדול ביותר של קורס הקצינים טמון במענה שהוא נותן על השאלה המקצועית, בלמדו את הצוער את אפשרויות הלחימה והטקטיקה של חילו הוא. זאת למדתי אני בקורס קציני השריון, זאת לומד איש הח"ר בביה"ס לקציני־רגלים, וזאת לומד איש־הקשר בקורס קציני־הקשר.

ולסיכום — הבזבוז הגדול ביותר, אותו לא הזכיר אל"מ ח"ק־ה הוא בזבוז אנשים רבים ומוכשרים אשר יכלו להיות קצינים ולא הלכו לקורס בגלל ההתחייבות הארוכה־יחסית לשירות־קבע, שמתבטאת בעיקר בשריון והיא באה עקב קורס קציני־הרגלים.

סג"מ יגאל זפקו

כאיש־שריון שעבר את קורס־הקצינים לפני כשנה לערך, לא־אחת הרהרתי בשאלה: מה ערכו המעשי של ביה"ס לקציני־רגלים בשבילי, כאיש חיל מקצועי?

לכן, על מנת לבדוק זאת, אעמיד את כל אשר רכשתי בקורס אל מול מה שהקורס מציג כמטרות בפני אנשי החילות האחרים (כלומר — אלה שאינם אנשי חיל־הרגלים).

מטרה א': פיתוח כושר המנהיגות, השליטה והארגון.

תשובה: מעט מאוד. וזאת — משום שכושר השליטה, הפיקוד והארגון של צוער בקורס־הקצינים כמעט ואינם באים לידי ביטוי — עכ"פ, לעומת המידה של תכונות אלו שהוא יהיה צריך לה כמפקד מחלקה. בקורס, לעולם לא יתעוררו בפניו, בהיותו צוער־תורן, בעיות משמעת או מילוי־הוראות ואף לא בעיות סבוכות של ארגון עצמאי; ואין הוא צריך לעמוד על קנקנם של חבריו ולדאוג להם ולסיפוק צרכיהם. כל צוער בא לקורס מרצונו הטוב; כל צוער רוצה לסיימו, ולסיימו טוב; ולכן לא תתעוררנה בדרך־כלל בעיות כאלו. אמנם, מקצת בטחון עצמי קונה לו האדם בעצם עמידתו לפני מחלקה או פלוגה, אך אני חוזר ואומר — מעט מאוד.

מטרה ב': פיתוח יכולת החשיבה.

תשובה: לדעתי אין מה לדבר על כך. בכלל אין הצוער מפתח את יכולת החשיבה שלו, כי אם לומד בקורס את תרגולת החשיבה הצבאית, לאפשרויות הסבירות שתתכנה בשדה־הקרב (הערכות־מצב, שיקולים ופקודות וכו'). מחוץ לכך הוא למעשה חייל פשוט, שחושב מעט מאוד. כל השאר בשבילו — זה הוראות.

מטרה ג': טיפוח היוזמה העצמית, אחריות ומשמעת פנימית.

תשובה: כל זה רוכש האדם שעה שהוא הופך להיות מפקד מחלקה, כשיש לו אפשרות ליזמה עצמית, כשהוא חייב להיות אחראי. בקורס, הייתי אומר, ההפך הוא הנכון; וזה בגלל

עוד על ביות טילי "סאידוינדר"

קרניים אינפרא־אדומות. מה קל, אם כן, מלצייד מטוס ברקטות האורה ("קרות" מן המקובלות) המפוצות בהישרפן אלומות־אינפרא בלבד?

שיחרור רקטות כאלו, ברגע הנכון, על מסלול החמיקה של המטוס "תשגע" בקלות טייסת שלמה של "סאידוינדרס" אדומי עיניים. זאת ועוד: נניח שאזלו אצל הטייס כל הרקטות והטיל ממשיך ונטפל אליו, די אם יטיל אותו טייס (סוף בעמוד 54)

בקשר לידיעה שהובאה בחוברת "מערכות" קל"ב במדור "הדים" (עמ' 64) בדבר אמצעים לסיכול הביות של טילי אינפרא־אדום מסוג "סאידוינדר", הרשו לי לחלוק על הפרשנות שצפתם לה. ראשית, אם אמנם סוכל הביות, אין בזה כל השג מרעיש. מבין כל שיטות הביות הנהוגות — מגנטי, אופטית, ראדאר, אקוסטית, ואינפרא־אדום — האחרונה היא הקלה ביותר לסיכול.

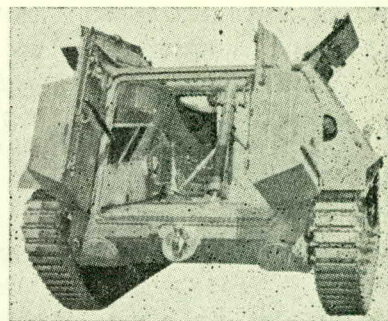
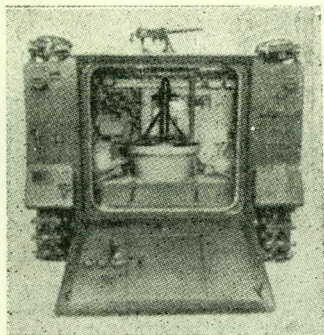
כידוע, פולטים גופים שחוממו עד גבול הלהט האדום, שפע

חידושי נשק וטכניקה

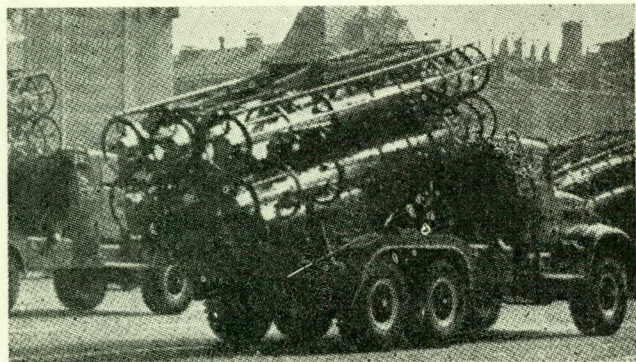
מרגמות על זחלים

צרכי הקרב הנייד ועצמת-אשם של כלי-יריה חדישים הופכים יותר ויותר את המרגמה (וביחוד — זו שביחידות משוריינות) לנשק המוצב בכלי-רכב מתוכם — או גם מתוכם; וכלי-רכב אלה, לפי המגמה המתבלטת בפיתוחם של דגמי-ציוד חדשים, הם גם זחליים, גם משוריינים. צבא גרמניה-המערבית מציב עתה את מרגמת-הרגלים בירכתי נושא-הגייסות המשורין החדש שלו. זה המכונה „קצר“ — כי על-כן נועד לשאת חצי-כיתה (התמונה מצד ימין). הואיל ולמעשה מנופק רכב זה בעיקר לפלוגות הסיוור-המשוריינות של הבריגדות ולגדודי-הסיוור המשוריינים. נראה, שה„מרגמה-המשוריינת“ נועדה לשמש בסיס-אש ליחידות-

סיוור בפעולותיהן. צבא-ארה"ב הציב את המרגמה בת 81 מ"מ בנושא-הגייסות-המשורין החדש ביותר שלו (M-113). העשוי בחלקו מתכות קלות והמכיל שכלולים לרוב (משמאל). מעניין בו הכן, המאפשר לסובב את כלי-היריה לכל כיוון שידרש. בגגו של כלי-הרכב — אשנבים גדולים, שניתן לפתוח אותם לצורך מתן-אש. עם כל ההבדלים המעניינים שבין שני הציורים „רכב-שריון + מרגמה“ (הגרמני — והאמריקני) נקל לראות את המגמה הטקטית האחידה (שבאה לידי ביטוי בפיתוחם).

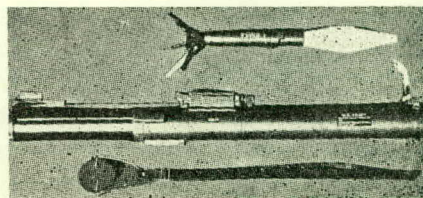
סוללות-טילים טקטיות סוביטיות - ברמה קורפוסית?

ב„מערכות“ חוב' קכ"ט (עמ' 84), סופר על ה„טיל הקורפוסית“ הבריטי, המכונה „בלרווטר“ („מים כחולים“), העומד בפיתוחו. לפי ההגדרה „טיל קורפוסית“ — ניתן לשער, כי המדובר הוא ברקטיטה „טקטית“ ארוכת-טווח למדי; נאמר, בתחומים שבין 50/60 ל-200/300 ק"מ. המחשה מעניינת לכלי-זינוק מקביל ב„צד השני של מסך-הברזל“ מצויה בתצלומי המצעד הגדול האחרון של הצבא הסובייטי ב„כיכר האדומה“ במוסקבה. שכן, בטאון-אוויריה בריטי מגדיר את אחד מכלי-הנשק הרקטיים החדשים שהופיעו במצעד כ„טיל מיוצב-סיבוב“, הנראה כגרסה קטנה-יותר ופשוטה-יותר — ודר-שלבית — של חברו „בלרווטר“ הבריטי. מעניינת ביותר העובדה, כי טיל זה נישא בסוללות, בנות שש רקטות כ"א, על גבי רכב שש-גלגלי אחד — תופעה חדשה לגבי טילי קרקע-קרקע טקטיים גדולים-למדי. נראה כי רכב-נושא גלגלי זה נבחן בכושר-מעבר ניכר — שכן טילי קרקע-קרקע אחרים, מיוצבים-סיבוב אף הם, נראו מורכבים על-גבי רכב-זחלי; וכמובן שלגבי כלי-נשק כאלה חשוב הדבר לא רק מבחינת יכולת-התנועה, אלא גם בקשר לאפשרויות ההסוואה וההעלמה.

נשק-פרט נ"ט לרגלי - „לשימוש חד-פעמי“

„אגרוף-השריון“ הגרמני, שמילא תפקיד בשלהי מלחמת העולם השנייה בזירת-המזרח — קם לו „יורש“ בדמות „הרימון-הרקטי“ הנ"ט „MX 72“ האמריקני. בתצלום — הרימון, מטולו ורצועת-הנשיאה שלו. נשק קל זה (2 ק"ג) נועד לפרט — וע"כ משמש בדרך-כלל ליריה אחת. מטרותיו: רכב-שריון ומצודות עפר-וקורות.

רכבי פרט חדש

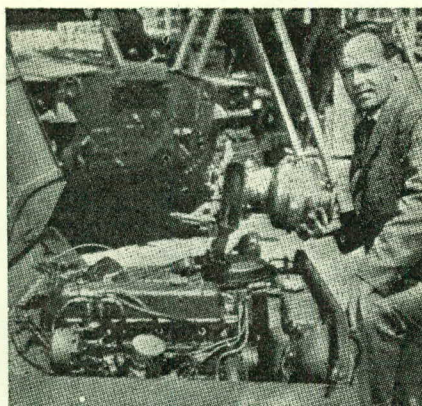
כלי-נוע זעיר, המאפשר תנועת-גייסות מהירה על פני-קרקע „מחוספס“ וקשה למעבר, פותח ע"י מפעלי קאשמן בארה"ב. ה„טריילסטר“ („משעולן“) מסוגל להעפיל במדרון בן 45 מעלות, כנשאו, רוכב, עם תרמילו ומלוא-חגורו. שני קצבים לו: ה„אטי“ — כ"11 ק"מ לשעה; וה„מהיר“ — כ"20 ק"מ לשעה. מערכת-הבלימה שלו מאפשרת בלימה ברגלי-מין או ברגל-שמאל. ועוד: תחתית ה„מסגרת“ של ה„טריילסטר“ מורמת 20 ס"מ מעל לפני-הקרקע — והדבר מאפשר לו להתגבר תוך-תנועתו על סעיפי-עצים עבים, אבנים ושאר מכשולים בהם זרוע קרקע „מחוספס“.

שריון-עיניים ללוחם

„אפודות-השריון“, שהשימוש בהן הולך ורב בצבא-ארה"ב מאז מלחמת-קוריאה, אינן מקיפות את הגוף כשריונו של אביר ימי-הביניים. אך גם אצל הלז מצויה היתה נקודת-תורפה מסוכנת: חריצי-העיניים שבקסדתו. ואילו עתה תהינה אולי דוקא העיניים החלק המוגן-ביותר שבפני הלוחם: אותו לוחם שירכיב משקפי-שריון. החייל האמריקני, היורה כאן מהמקלע-הקל האמריקני („BAR“), בוחן את מידת-נוחיותם של משקפי-אבטחה „משוריינים“ אלה — ואת שדה-התצפית המתאפשר לקלע שמשתמש בהם.

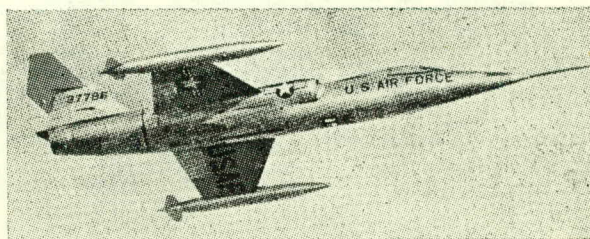
גיפי-צבאי מונע בטורבינת-גז

הסיסמה בצבא-ארה"ב — ולא בו בלבד — היא: „ציוד קל-יוזל!“ החלק הראשון שבסיסמה (אך האם גם השני?) בא לידי ביטוי בבחנים הנערכים עתה בחיל-החימוש האמריקני למנוע-גיפ חדש, המכונה „מהפכני“, המבוסס על טורבינת-גז. בתצלום — מנהל של החברה שפיתחה מנוע-פלאים זה מחזיק בידו, לצורך השוואה, מעל למערכת-המנוע הפתוחה של גיפ „תקין“; ומובן, שההפרש בגודל (ובמשקל!) הוא מפתיע. משקל המנוע החדש — כ"18 ק"ג, ועצמתו 75 כ"ס. טרם פורסם דבר על-ידי כיצד עלולה הנהגת טורבינת-גז כזו בגיפים להשפיע על מבנהו החיצוני של כלי-הרכב, או על השימוש ב„שטח“ העשוי להתפנות בתוכו הודות לקוטנו המניע החדש.

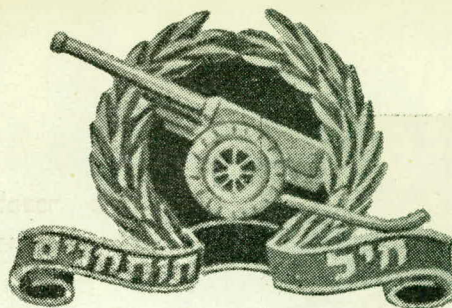
החלפה - והשבחה

ב-1961 מתחיל חיל-האוויר הנוורגי בהחלפת מטוסי-הקרב שלו מהטיפוס F-86 („סייבר“) ו-F-84 („תאנדר-טריק“) — המשמש גם כמפציץ-קרב) האמריקניים, במטוס החדש F-104 („סטאר-פאטר“). בסוף 1960 הוחל כבר בנורבגיה בהכשרת צוטי-הקרקע לשם כך.

תחרות רשימות

מס. 2/1961

מערכת, "מערכות" ומפקדת קצין תותחנים ראשי מפרויקט על תחרות שנתית
בכתיבת מאמר בנושא ארטילריה

על שם סג"מ בן-ציון לבנון ז"ל

- נושאי התחרות לשנת 1961:
- ארטילריה מתנייעת — שינוי בתפיסה או שינוי בדפוסים?
 - הטיל נגד-טנקים והשפעתו על תכנון מערכי נ"ט
 - הארטילריה נגד-מטוסים ומטוס הסילון

תנאי התחרות:

1. רשאים להשתתף בתחרות קציני חת"מ, בשירות סדיר או בשירות מילואים, בכל הדרגות.
2. המאמרים יכילו לא פחות מ-1500 מלה ולא יותר מ-2500 מלה.
3. אין להשתמש בכתיבת המאמר בחומר מסווג. שימוש בחומר מסווג יפסול את המתחרה.
4. המאמרים יוגשו תחת שם בדוי שייכתב בראש המאמר. המתחרה יצרף למאמרו מעטפה סגורה הנושאת את השם הבדוי מבחוץ והמכילה את שמו, דרגתו ושם יחידתו בפנים.
5. המאמרים יישלחו למערכת "מערכות". על גוף המעטפה יצוין "תחרות על שם סג"מ בן-ציון לבנון ז"ל". המאמרים יגיעו למערכת "מערכות" לא יאוחר מ-1 בספטמבר 1961.
6. פרס בסך — 50 ל"י ינתן לבעל המאמר הטוב ביותר. המאמר יתפרסם ב"מערכות".
7. מערכת "מערכות" תהיה רשאית לפרסם את יתר המאמרים, שיתקבלו לתחרות, בגליונות "מערכות". במקרה זה יקבל בעל המאמר את שכר הסופרים המקובל.

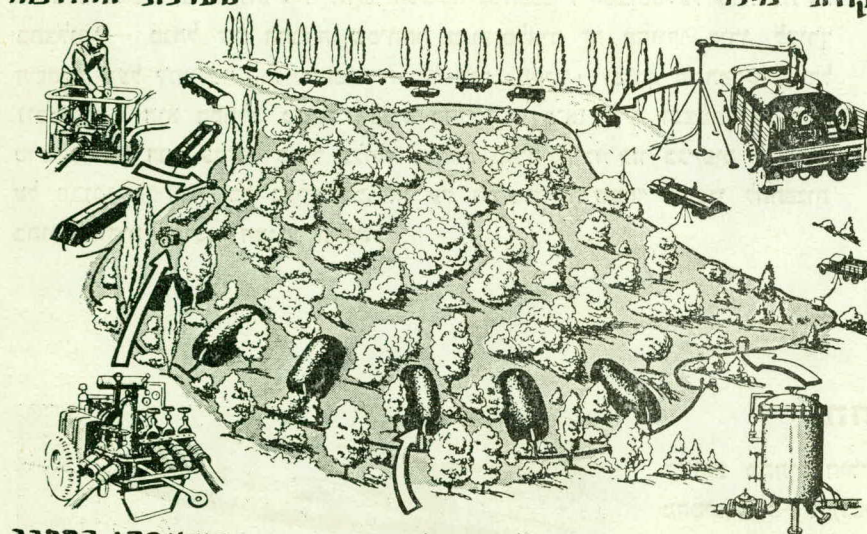
מערכת ההזרמה

נקודת מילוי

פינת האפסנאי

נקודת אספקת דלק ניידת

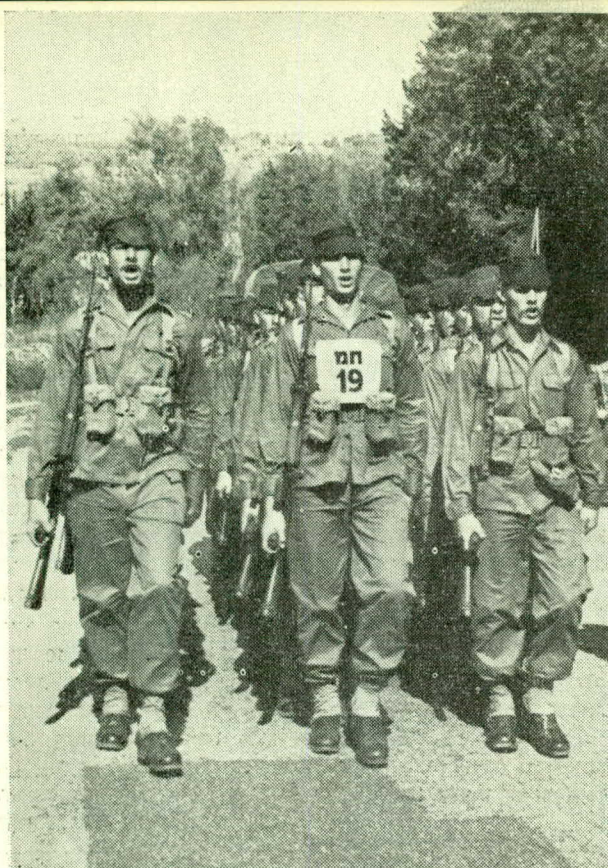
נקודת הספקה זו, משימתה לשמש מאגר דלק ומקום-פיצול בשטחים עורפיים של הדיביזיות הלוחמות. ה"נקודה" היא ניידת וברשותה מיכלים פלסטיים מתקפלים וציוד-העזר הדרוש. בית-קיבולה — 60,000 גלון דלק. היא קולטת דלק ממכליות בנות 5,000 גלון הבאות ממתקני הארמיה וממלאות מיכליות תדלוק אורגניות בנות 1,200 גלון של היחידות. עלידי כך שהדלק מובא ככלי האפשר קדימה בעודו ב"צובר" ("Bulk"), נחסכים כלי-קיבול רבים וכן הטיפול בהם; והתדלוק מבוצע במידת האפשר, ממיכלית התדלוק במישורין לטנק או לכלי-הרכב.

משאבה; הספקה
350 גלון לדקה

מיכלים פלסטיים
מתקפלים; קיבולת-
10000 גלון, כ"א -

מסנן; הספקה
3000 גלון לדקה

תוך השנים הקרובות להמישה עשר אלף צועדים. כל מספר העולה על זה, נראה בנתונים של היום דמיוני ביותר.

שלבים בארגון וחוקה

מאז לידתו של מפעל הצעדה בארץ שונתה צורתו עד בלי הכר. החילה הושתתה הצעדה על תחרות קבוצתית, לחיילים בלבד, כשמודדי ההצלחה הם המהירות והנפול.

חלפה שנה — ואל הקבוצות הצבאיות הצטרפו גדנע"ים ואורחים. באותה שנה עברה הצעדה במרכז ישובי צפון — השרון — ובבלווי עתונאים. גם הפעם דהרו קבוצות החיילים במסלולי הצעדה, וקמה צעקה גדולה בין העתונאים וקהל הצופים על הניגוד שבין מציאות זו לבין עיקר עיקרי הצעדה — צעדה לשם הנאה. מארגני הצעדה הסיקו את המסקנות — וכבר בצעדה השלישית נקבע, שקבוצות החיילים לא תתמודדנה במהירות ההליכה, אלא בצורתה הנאה, באחוז נמוך של נפל ובתחרות במקצועות צבאיים. כגון: מעבר מסלול מכשולים, קליעה למטרה וזריקת רימון.

קבוצות הגדנע"ים, האורחים והחיילות התמודדו ביניהן בעיקר בהופעתן הנאה בעת הצעדה.

בשנה ההיא הופיע לראשונה רעיון העליה לירושלים — דבר שהקנה למפעל הצעדה תנופה מחודשת ואופי מסורתי, מעין חידוש ה"עליה לרגל".

חלפה שנה נוספת — ושוב חידוש: רעיון הצעדה בנתיבים שונים לקראת מטרה אחת קנה לו מהלכים, והצועדים מצאו עצמם נעים מבאר-שב (חיילים), מאשקלון (חיילות ואורחים) ומגת-גלאון (קשישים וגדנע"ים) — דרך בית-גוברין — לירושלים הבירה. הרעיון כשלעצמו היה נאה ואף משכנע, אך ההכרח לארגן חניוֹת־לילה, שמספרן כמספר ימי הצעדה, על כל נתיב ונתיב דרש מאמץ ארגוני קשה ביותר.

טרם הוסקו המסקנות הדרושות — ועת הצעדה החמישית הגיעה. בצעדה זו צעדו מכיוון חיפה לירושלים. הפעם השתכנעו גם הוגי רעיון הצעדה, "לקראת מטרה" שהגשמת הרעיון — היפה כשלעצמו — נתקלת בבעיות של ארגון מסורבל ומורכב שקשה לעמוד בהן. מסקנות אלו הביאו להחלטות: ולקראת הצעדה השישית אורגן

צעדת ארבעת הימים

ציוני דרך

סא"ל אריה לוי

כחודש וחצי חלף מאז תום צעדת ארבעה הימים השביעית. נראה לי שהגיע הזמן להסקיף על גלגוליו של מפעל הצעדה ולחנות את סיכויו לעתיד.

ונפתח במספרים: ב־1955 — 85 צועדים; ב־1956 — 1404 צועדים; ב־1957 — 3909 צועדים; ב־1961 — 13,000 צועדים! עד היכן נגיע? הנגרורף את הישוב כולו ל"בהלת הצעדה"?

דומני, שאנו נמצאים בקרבת נקודת-הרוויה. מספר הצועדים — שנים הבאות תלוי בכמה גורמים, שלא על כולם יש למארגני הצעדה השפעה כלשהי. אנסה לנתח את סוגי המשתתפים וסיכויי השתתפותם בצעדות הבאות.

חיילים וחיילות. אני חושב שקבוצות החיילים והחיילות, אשר השתתפו השנה בצעדה, יצגו נאמנה את צה"ל על חילותיו השונים ואני מניח שמספר הצועדים משורות צה"ל בעתיד יהיה קרוב למספר שהגענו אליו עתה.

אורחים ואורחיות. חלק גדול מהמשתתפים בעבר יוסיף להשתתף בצעדות הבאות, כשמצטרפים אליו צועדים נוספים — חיילים משוחררים, או אורחים, שנשכחו והצטרפו למשפחת הצועדים. לעומת זאת, יש לדעת שרבים גם יחדלו לצעוד, חלקם מסיבות רפואיות ונפשיות, ויתרם מסיבות כלכליות. אל לנו לשכוח שהשתתפות בצעדה מהווה מעמסה כספית גדולה על הצועד. נוסף להפסד שבוע עבודה, עליו לשאת גם בהוצאות, כגון: רכישת נעליים לצעדה, כלכלה, נסיעות וכו'. לא רבים הם היכולים להרשות זאת לעצמם. מטעם זה מבחינים אנו לאחרונה בגידול מספר הקבוצות האורחיות המיצגות חברות, מפעלים או גופים ציבוריים שנושאים במעמסה הכספית של המשתתפים בצעדה מתוך ראיית כדאיות לעצמם מבחינה זו או אחרת (בתוך זה — גם פרסומת). בעתיד יש לראות תוספת קבוצות אלו — בעוד שהשתתפות צועדים בודדים מהעיר ואנשי ההתיישבות העובדת תלויה במצב הכלכלי שיחיה באותה תקופה בארץ. על כל פנים, יש להניח, כי תהיה עליה במספר הצועדים-האורחים אך לא במידה בולטת.

גדנע"ים. בהם בעיקר מותנה הקף מספר הצועדים. כבר כיום מהווים הם את מרבית הצועדים, ויש להניח שכזאת תהיה התמונה גם בעתיד. יומיים של צעדה — שלושים קילומטר ליום, הם מאמץ קל באופן יחסי, שאינו מהווה מכשול להתלהבות הנעורים; וככל שתהיה לנערים מסגרת ארגונית יעילה ומקיפה יותר, כן יגבר מספרם.

מתוך הניתוח הנ"ל נראה כי מספר המשתתפים יעלה בשנים הבאות — אך לא בקצב אליו הורגלנו עד עתה, ואולי אף לא לאורך ימים. אין כוונתי להתנבא, אך לפי הערכתי ניתן להגיע

מחנה צעדה מרכזי — בחורשת חולדה — לחיילים, אזרחים וחילות; ובסביבת הרטוב — לנערים ולקשישים. הקבוצות יצאו מדירום ביום בנתיב צעדה אחר וחזרו למחנה זה מדי-ערב; וביום הצעדה האחרון עלו כולם לירושלים.

כך נמצאה דרך-ביניים — בין המקובל בצעדה בהולנד, בה צועדים למעלה מארבעים שנה סביב העיר ניימיכן באותם הנתיבים — לבין רעיון העליה לרגל לירושלים.

בשלב זה קיבלה הצעדה אופי עממי במלוא מובן המלה, והחלו לחישוב: „לשם מה ההתמודדות במקצועות הצבאיים?“ שכן, אמרו, יש להסתפק בצעידה כשלעצמה — עם תחרות או בלעדית — ואילו את ההתמודדות במקצועות הצבאיים יש להשאיר לתחרויות הספורט הצבאיות. הלחש הלך וגבר — ולקראת הצעדה השביעית (זו שמאחורינו) ניתנה ההכרעה: התחרות היא בצעידה בלבד.

לאט לאט באים אנו לאותן המסקנות אליהן הגיעו ההולנדים. היש הכרח שנלמד כל דבר מנסינונו אנו דוקא ולא מנסינום? לא רבים הם הדברים הנורשים שינוי; אך אותם יש לשנות בהקדם. ואלו הם:

משך הצעדה. התקנון שלנו קובע, שיש לסיים את הצעדה היומית תוך 10 שעות. בהולנד נקבע, שיש לסיים את הצעדה תוך 11 שעות. כידוע, הם אצלנו יותר מאשר אצלם, וכן יש אצלנו מעלות ומורדות במסלול הצעידה — דבר שאינו מצוי אצלם. מדוע, איפוא, נהיה אנתוני המהמרים?

אם נעשה חשבון קטן — ניוכה ש-10 שעות אינן מספיקות; והדבר גורם לכך שיחידות רבות מסיימות את צעדן לאחר הזמן שנקבע. והנה החשבון:

צעידה רצופה של 40 ק"מ, בקצב של 5 ק"מ לשעה — 8 שעות. שלוש הפסקות ארוכות (תפילה וארוחות) — 90 דקה.

ארבע הפסקות קצרות, בנות 10 דקות כל אחת — 40 דקה.

סה"כ — 10 שעות ו-10 דקות.

ואיה הזמן הדרוש לעצירה במקומות בהם ניתן להתבונן בנוף? או להחלפת כמה מלים עם ידיד, או עם ילדים הנקרים בדרכו של הצועד שאסור לו להיחפז במקרים כאלה. נחוץ, איפוא, לאפשר לו באופן חוקי צעדה בת 11 שעות.

צעידה ללא תחרות. הרצון להשיג את הנצחון מביא את הקבוצות — חיילים ואזרחים גם יחד — לידי צעידה מתוחה לאורך כל הדרך, מבלי לאפשר להם חופש בתנועה. אף דבר זה פוגע באפשרות של הנאה מהנוף ומהחברת צועדים אחרים.

מדי שנה ניתן לראות ביתר-בהירות כיצד הופכים הצועדים לרובוטים הפועלים בהתאם לסעיפים שנקבעו ע"י השופטים — ולא בהתאם לרצונם או למגמות הצעדה. זאת — ועוד. לאחר יום-יומיים „נכנסות לגמר“ קבוצות אחדות, בעוד שכל האחרות נדחקות

לקרן-יוזית. יש להפסיק את התחרות הקבוצתית, לקבוע סעיפים אחדים של „עשה ואל תעשה“, ולציין בסוף כל יום את הקבוצות שבלטו יותר מאחרות בדברים כגון: צעדה נאה, רוח איתנה, שירה נאה, תלבושת מסודרת, שיתוף מספר רב של צועדים ביחס למצבת היחידה, השתתפות רבה של סגל-מפקדים, וכיו"ב.

אני משוכנע, שציגונים כאלה ליחידות, שיעשו בדרך רשמית על-ידי אישיות מרכזית, עשויים להוות גורם מעודד לצועדים — מבלי להפחית אף במקצת את הרצון להתמיד ולצעוד.

מספר ימי הצעידה — והטוחים. המפעל נקרא „צעדת 4 הימים“. אך אלפים רבים (גדנ"ע וקשישים) צועדים יומיים בלבד. האין בכך משום התעלמות מהאמת?

יש לחייב את כל הצועדים לצעוד 4 ימים רצופים, כשההבדל ביניהם הוא בטוח הצעדה, שיש לקבוע כדלהלן:

נערים, נעלות וקשישים — 25 ק"מ ליום.

נשים-אזרחיות וחילות — 30 ק"מ ליום.

אזרחים (ללא ציוד) — 40 ק"מ ליום.

חיילים (נושאי נשק וחגור) — 40 ק"מ ליום.

ובענין זה כרוכה עוד בעיה. נקודת-הגמר ביום האחרון נמצאת במרחק כ-50 ק"מ — בדרך הררית קשה — מנקודת-המוצא. האין בכך משום התאכזרות כלפי הצועדים? יש לקרב את „עיר-הצור עדים“, באופן שהטוח ממנה לקראת הגמר לא יעלה על 35 ק"מ, ולן גם ייאלצו לותר בשל כך על מעבר דרך כמה ישובים מרובי אוכלוסין. אין לשכוח, שקיימת עדיפות לצעדה בנוף נאה על פני צעדה בשטח בנוי.

אירועים בערב ושעות השינה. הצועדים נדרשים להשתתף מדי ערב באירועי-בידור — דבר המעסיק אותם עד שעות הערב המאוחרות. אם נזכור שתנאי השינה אינם אידאליים ושעל הצועדים להשכים קום כדי לצאת לצעדה לפני אור היום, ניוכה, שנותרו להם כ-4 שעות שינה בלילה — דבר שאינו מספיק. יש להבטיח לפחות שש שעות שינה — ואת הבידור (אם עומדים על קיומו) להשאיר לאנשי המנהלה שאינם צועדים.

חניות, שתיה וכיבוד. ריכוז הכיבוד בשתי חניות בלבד מביא לידי ריכוז מספר גדול של צועדים במקומות כיבוד. כתוצאה מכך חייבים הם להמתין בתור על אף עייפותם; ואילו הבאים לאחרונה נשארים לעתים ללא כיבוד כלל.

יש לפצל את נקודות הכיבוד לכל ישוב וישוב בו עוברים ולפזרן לכל אורכו של הישוב. כן יש לסדר נקודות מירשתיה גם בין הישובים. עד מתי נשלים עם העובדה שצועדים „מתייבשים“ מחוסר מירשתיה?

נראה לי שהנקודות שהעליתי, והשינויים שהצעתי, ברשימתי זו עשויות להועיל לשיפור אותו מפעל עממי נאה הנקרא „צעדת ארבעת הימים“.

יסוד עובדתי, תעיד ודאי גם על אפשרויות של סיכול הראיה הלידית, האינפרא-אדומה של האויב — ושל, הסתתרות מחודשת מפניה. מובן שלדברים אלה אין כל שחר. אפשר להנותן התקני ביות ולהטעותם; אולם עצמים או נוף המוק-רנים באינפרא-אדום ממקור אור כאוביקטים סבילים, ישארו מוקרנים וגלויים לתצפית אינפרא כל עוד יתמיד מקור האור. ממש כשם שאינך יכול להשתמש מאור היום כל עוד יום הוא, אלא אם כן תחבא מאחורי או בתוך עצמים אחרים. לעומת זאת יש לדבר אספקט אחר הניתן לפיתוח — הלא היא הסוואה לילית אנטי-אינפרא. לשם כך נחוץ רק אמצעי להמציא צבע המחזיר את קרני האינפרא אה, להפך, בולע אותם בשלמותם, כך שבתצפית אינפרא הוא ייראה „שחור“, בצבע כזה ניתן יהיה „לשבור“ קוי צורה אופיניים של רכב או ביצורים כנגד תצפית או צילומי אינפרא אוריים.

שלמה ורבנר

(המשך מעמוד 49)

חופן של שבבי אלומיניום טחון, לאחוריו, ובזה יגרם להפעלת מרעום הקורבה הראדארי של הטיל הבא בעקבותיו הרחק מן התחום המסוכן.

נשארה רק עוד בעית „הרגע המתאים“, כלומר איתור הטיל מבעוד מועד. (יש לזכור שמהירותם של טילים „רודפים“ אינה עולה בהרבה על זו של מטוסים על מנת שיוכלו לבצע תמרון מתואם בעיקבות מטוסים מתחמקים).

מכאן יובן שדי במכ"מירי פשוט שיותקן במטוס בלויית כמה שכלולים באנטנה לבילוש הקפי ואולי גם לירי רקטיות אבטומאטי במקרה של טיסת סולו.

כל המוסבר לעיל הוא כמובן על דרך ההשערה תוך התחש-בות בעקרונות הביות האינפרא-אדום.

ועכשיו לפרשנות שצרפתם לידיעה הנ"ל:

„אפשרות כזו (סיכול ביות האינפרא), באם יתברר שיש לה

צבא הגנה לישראל הוצאת «מערכות»

הופיע

אורט וינגייט

מאת כריסטופר סייקס

תולדות חייו של לוחם גדול ומאמין קנאי, כתובות ביד-סופר אמונה של בן-ארצו, „הידיד — אשר לימד אותנו תורת-מלחמה בצר לנו והדליק בנו את המעשה הנועז — מפקדן של פלוגות-הלילה“.

המחיר — 10 ל"י

תשע נשמות

מאת מפקד-להק א. דיר

אבטוביאוגרפיה של אחד מטייסי הקרב של „מערכת-בריטניה“ — אשר, כדברי מרשל-האוויר-הראשי של חיל-האוויר המלכותי הבריטי, הנו „ספר רווי-דריכות, הטוב שבתיאורי המערכה על בריטניה, והוא מסופר בענוה על ידי אחד האמיצים שבטייסי-הקרב שאנו מכירים“.

המחיר 5.80 ל"י

קאסינו

מאת פ. מוג'דלאני

דיוקנה של מערכה.

ספר אשר המהנה והמאלף נשתזרו בו זה בזה. דיוקנה של מערכת-קאסינו העקובה-מדם ורבת-ההרס, הזכורה מימי מסע איטליה במלחמת העולם השנייה, עולה בבהירות מתוך תיאור זה, אשר כשרון-ספרותי וניתוח צבאי שנון חברו בו יחד.

המחיר — 6 ל"י

לאנשי צבא ולמנויים — הנחה

ההוצאה לאור

משרד הבטחון

